

Агляд-хроніка

парушэньняў правоў чалавека ў Беларусі ў 1999 годзе

УСТУП

1999 год стаў годам заканчэння легітымнасці Аляксандра Лукашэнкі як прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. У 1994 годзе шляхам дэмакратычных выбараў ён быў абраны на пяцігадовы тэрмін. Аднак увосень 1996 году А. Лукашэнка з дапамогаю, як сьведчаць міжнародныя назіральнікі, у тым ліку прадстаўнікі Еўрасаюзу і АБСЕ, незаконнага, несвабоднага і несправядлівага рэферэндуму падоўжыў тэрмін сваёй улады да сямі гадоў.

Члены Канстытуцыйнага суда і дэпутаты парламенту, якія супрацьстаялі узурпатарскім і дыктатарскім намерам Лукашэнкі былі звольненыя. Права грамадзянаў на законную зьмену ўлады было дыскрэдытавана.

Спроба легітымнага Вярхоўнага Савету 13-га скліканьня на чале з Сямёнам Шарэцкім правесці выбары прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, падтрыманая буйнейшымі апазіцыйнымі партыямі і рухамі, была сустрэтая жорсткім супраціўленьнем, рэпрэсіямі супраць арганізатараў і ўдзельнікаў выбарчай кампаніі. У барацьбе з апанентамі за захаваньне ўлады рэжым Лукашэнкі ня грэбаваў самымі бруднымі і антыдэмакратычнымі метадамі. Ніводная акцыя апазіцыі не абышлася без арыштаў, без перасьледу яе арганізатараў альбо ўдзельнікаў, без папярэджаньняў, штрафаў альбо зьявольнасьцяў... А яшчэ 1999 год стаў годам перманентных выступленьняў беларускага народу супраць навязанага ўладамі саюзу з Расіяй, годам спробаў прадстаўніцтва АБСЕ наладзіць дыялог паміж уладамі і апазіцыяй, годам небывалай колькасьці ўзбуджаных крымінальных справаў супраць кіраўнікоў апазіцыйных партыяў і рухаў, удзельнікаў масавых акцыяў пратэсту, годам зьнікненьняў ды нечаканых сьмерцяў вядомых палітыкаў і змагароў з рэжымам...

Праваабарончы Цэнтр «Вясна» канстатуе, што сітуацыя з захаваньнем правоў чалавека ў Беларусі ў 1999 годзе значна пагоршылася.

На працягу году ПЦ «Вясна» крок за крокам фіксаваў шматлікія парушэньні рэжымам Лукашэнкі правоў грамадзянаў Беларусі. Вынікам гэтай працы і стаў прапануемы «Агляд-Хроніка...»

КРЫМІНАЛЬНЫ ПЕРАСЬЛЕД ПАЛІТЫЧНЫХ, ГРАМАДЗКІХ І ГАСПАДАРЧЫХ ДЗЕЯЧАЎ БЕЛАРУСІ, А ТАКСАМА ЎДЗЕЛЬНІКАЎ МАСАВЫХ АКЦЫЯЎ АПАЗІЦЫІ

Пра тое, што ў 1999 годзе ціск уладаў на сваіх палітычных апанентаў узмацніўся, перасьлед стаў больш жорсткім, сведчыць і той факт, што значна ўзрасла колькасць узбуджаных крымінальных справаў, якія варта лічыць палітычнымі. У лютым 1999 году скончыўся паўтарагадовы тэрмін зняволення палітвязьня Аляксея Шыдлоўскага, асуджанага за антылукашэнкаўскія «графіці». Аднак за кратамі працягвалі знаходзіцца дэпутаты Вярхоўнага Савету 13-га склікання Уладзімір Кудзінаў і Андрэй Клімаў, старшыня рады віцебскай суполкі БНФ Уладзімір Плешчанка, былы міністр сельскай гаспадаркі Васіль Лявонаў, былы старшыня знакамітага калгасу «Расьсьвет», двойчы Герой Сацыялістычнай Працы Васіль Старавойтаў ды іншыя, пад «хатнім арыштам» заставалася былая старшыня Нацбанку РБ Тамара Віннікава. Усяго ў 1999 годзе супраць апазіцыйна настроеных да ўладаў грамадзянаў Беларусі было ўзбуджана каля 20 крымінальных справаў, з іх шэсьць пасля праведзенага 17 кастрычніка «Маршу Свабоды».

У студзені адвакат Гары Паганяйла накіраваў у краіны ЕС, еўрапейскія структуры і амбасады суседніх з Беларуссю краінаў зварот, у якім заклікае паўзьдзеінічаць на пазіцыю беларускіх уладаў у адносінах да зняволенага экс-старшыні ЗАТ «Расьсьвет» Васіля Старавойтава. Улады не прыслухоўваюцца да меркаваньняў аўтарытэтных экспертаў, якія сьцьвярджаюць, што шматлікія хваробы 75-гадовага зняволенага патрабуюць неадкладнага лячэння.

20 студзеня рэдактар Віцебскай апазіцыйнай газеты «Выбар» Барыс Хамайда выступіў са зваротам да яўрэйскіх арганізацыяў ЗША, Францыі і Вялікабрытаніі. У звароце Б. Хамайда просіць садзейнічання ў справе вызвалення з-пад варты старшыні Віцебскай рады БНФ «Адраджэньне» Уладзіміра Плешчанкі, які ўжо пяты месяц утрымліваецца ў сьледчым ізалятары па падазрэньні ў дэмантажы помніку расійскаму палкаводцу Сувораву. Б. Хамайда выкладае ў звароце гісторыю выратаваньня сваёй маці вясною 1942 году, калі фашысты знішчылі яўрэйскае гета ў мястэчку Калышкі Лёзненскага раёну. Ад расстрэлу маці Б. Хамайдзі выратаваў мясцовы жыхар-беларус. «Сёньня дапамога патрэбная беларусу, як была патрэбная ў свой час дапамога маім родным. Я прашу вас — дапамажыце выратаваць жыцьцё майго беларускага сябра Уладзіміра Плешчанкі», — гаворыцца ў звароце.

26 студзеня калегія Кіраўскага суда на чале з Надзеяй Чмарай прыняла рашэнне аб выдаленні з залы паседжаньняў прадстаўнікоў грамадзкасці. Судзьдзя заявіла, што гэта — часовая мера, дзверы суда будуць зачыненыя, пакуль ідзе медыцынская экспертыза псіхічнага стану Васіля Старавойтава. Правядзеньне падобнай экспертызы ў зале суда — беспрэцэдэнтны выпадак.

26 студзеня ў Віцебску быў затрыманы актывіст Віцебскай рады БНФ, рэдактар апазіцыйнай газеты «Выбар» Барыс Хамайда. Ён выйшаў на вуліцу з плакатам «Свабоду Плешчанку». Б. Хамайда быў прыцягнуты да адміністрацыйнай адказнасці па арт. 167. 1, ч. 2 — і атрымаў 15 сутак арышту.

1 лютага на закрытым паседжаньні Кіраўскага раённага суда было зачытанае заключэнне медыцынскай камісіі, якая на працягу тыдня назірала за падсудным экс-старшынёй ЗАТ «Расьсьвет» Васілём Старавойтавым. Меркаваньні медыкаў-эксператаў разышліся. Згодна з заключэннем псіхіятра Валерыя Буданава, В. Старавойтаў па сваім псіхічным стане ня мог зьяўляцца працэсуальнай асобай і ўтрымлівацца пад вартай. Але заключэнне Буданава не ўвайшло ў афіцыйнае заключэнне экспертнай камісіі. Афіцыйнае заключэнне камісіі — падсудны абсалютна здаровы.

23 лютага вызвалены з-пад варты актывіст «Маладога Фронту» Аляксей Шыдлоўскі. 25 лютага ва Управе Беларускага народнага фронту «Адраджэнне» адбылася ягоная прэс-канферэнцыя. 24 лютага 1998 г. ён быў асуджаны на год і шэсьць месяцаў пазбаўленьня волі ў калоніі ўзмоцненага рэжыму. Да суда Аляксей Шыдлоўскі шэсьць месяцаў правёў у мінскім следчым ізалятары. Такім чынам, ён павінен быў выйсці на волю 25 лютага. Менавіта на гэты дзень «Малады Фронт» планаваў сустрэчу свайго актывіста, але нечакана стала вядома, што Аляксей Шыдлоўскі ўключаны ў спіс амніставаных. Такім чынам, Аляксей Шыдлоўскі выйшаў на волю на два дні раней. Варта адзначыць, што паводле беларускіх законаў асоба, якую амніставалі, на працягу 10 гадоў ня можа разьлічваць на паўторную амністыю. Зранку 25 лютага сябры «Маладога Фронту» правялі каля мінскай калоніі ўзмоцненага рэжыму УЖ 15/1 пікет супраць гвалтоўнага амніставаньня. У пікеце прымаў удзел і сам А. Шыдлоўскі.

25 лютага супраць актывіста «Маладога Фронту» Яўгена Скочкі ўзбуджаная крымінальная справа. У гэты дзень Яўген Скочка быў вызвалены са спецпрыёмніку, дзе адбываў адміністрацыйны арышт (10 сутак) за ўдзел у маладзёжнай акцыі «Беларусь у Еўропу». Падчас знаходжаньня ў спецразмеркавальніку Яўген Скочка 5 дзён трымаў сухую галадоўку. 20 лютага ён спыніў галадоўку. На ягонае рашэнне

паўплывала загадчыца грамадзкай прыёмнай «Вясны-96» Любоў Лунёва, якая наведала спецразмеркавальнік і перадала яму неабходныя для выхаду з галадоўкі прадукты. Варта адзначыць, што незадоўга да арышту Яўген Скочка ляжаў у шпіталі — у яго язва страўніка. Яўген Скочка сказаў, што 23 лютага супрацоўнікі спецразмеркавальніку змясьцілі яго ў так званы «трамвай» — штрафны ізалятар, які ўяўляе сабой доўгі цёмны пакой з бетоннымі сьценамі і падлогай. У гэтым пакоі выбітае вакно, а падлога залітая вадой. Па словах Скочкі, гэтае пакараньне было звязанае з тым, што супрацоўнікі спецразмеркавальніку сьвяткавалі 23 лютага — Дзень Савецкай Арміі і былі п'яныя. 25 лютага, адразу пасля вызваленьня, Яўгена Скочку адвезлі ў мінскую гарадзкую пракуратуру і правялі допыт. Яго абвінавачваюць у парушэньні арт. 186.3 Крымінальнага кодэксу РБ — арганізацыя і ўдзел у групавых дзеяньнях, якія пацягнулі за сабой перашкоду працы траспарту і інш.

11 сакавіка супраць старшыні ЦВК Віктара Ганчара заведзеная крымінальная справа па арт. 190 КК РБ (самавольнае прысваеньне званьня альбо ўлады службовай асобы, звязанае са зьдзяйсненьнем на гэтай падставе якіх-небудзь грамадзка небясьпечных дзеяньняў; караецца пазбаўленьнем волі на тэрмін да двух гадоў альбо папраўчымі работамі на той жа тэрмін).

16 сакавіка ў судзе Кастрычніцкага раёну г. Віцебску пачаўся судовы працэс над вядомым актывістам апазіцыі, старшынёй віцебскай Рады БНФ «Выбар» Уладзімірам Плешчанкам. Супраць яго вылучанае абвінавачваньне па арт. 201, ч. 2 і арт. 225 КК РБ (злоснае хуліганства і зьнішчэньне гісторыка-культурных помнікаў). Працэс выклікаў цікавасьць з боку прадстаўнікоў грамадзкасьці гораду. На працэсе прысутнічала назіральнік групы АБСЕ ў Беларусі Надзея Дударова, а таксама прадстаўнікі Праваабарончага Цэнтру «Вясна-96» Алесь Бяляцкі і Валянцін Стэфановіч, якія выступілі ў якасьці грамадзкіх абаронцаў. Варта нагадаць, што 50-ці гадовы У. Плешчанка ўжо сёмы месяц знаходзіўся пад вартай у СІЗА г. Віцебску. За гэты час стан ягонага здароўя значна пагоршыўся. Падчас свайго выступу У. Плешчанка заявіў, што судзяць яго не за хуліганства, а за палітычныя погляды і актыўную грамадзкую дзейнасьць. Падчас працэсу нечакана высветлілася, што ў падсуднага адсутнічае абвінаваўчае заключэньне, дакладней, у яго на руках толькі першы ліст заключэньня, але ў трох асобніках. Судзьдзя быў вымушаны спыніць працэс. Адвакат і грамадзкія абаронцы заявілі хадайніцтва аб неадкладным вызваленьні Уладзіміра Плешчанкі з-пад варты пад падпіску аб нявыезьдзе. Але суд не задаволіў хадайніцтва. Працэс над палітычным вязьнем У. Плешчанкам перанесены на 26 сакавіка.

21 сакавіка, як паведаміла ВітІнфармБюро, над Лёзна залунаў бел-чырвона-белы сыцяг. На драўляным тронку ён быў прымацаваны да 35-метровай высакавольтнай апоры электраперадачы, якая стаіць на шашы Віцебск-Смаленск. Мірон і на гэты раз пакінуў сваю цыдулку: «Наяўнасьць палітвязьняў на маёй Радзіме лішні раз пацвярджае антыбеларускі курс рэжыму. Свабоду Уладзіміру Плешчанку! Мірон».

29 сакавіка ў судзе Кастрычніцкага раёну г. Віцебску завяршыўся суд над вядомым актывістам апазіцыі, старшынёй Віцебскай рады БНФ «Выбар» Уладзімірам Плешчанкам. У ходзе судовага разьбіральніцтва былі разбураныя ўсе пункты, на якіх трымалася абвінавачваньне. Судзьдзі А. Абашаву не заставалася нічога іншага як накіраваць справу на дасьледваньне і задаволіць хадайніцтва адваката і грамадскіх абаронцаў аб зьмяненьні У. Плешчанку меры стрыманьня — арышту на падпіску аб нявыезьдзе. Уладзімір Плешчанка быў вызвалены з-пад варты проста ў зале суда. Значную ролю ў гэтым працэсе адыграў прафесійны адвакат Уладзімір Шайкевіч і вялікая грамадзкая ўвага да працэсу.

30 сакавіка 15 невядомых у цывільным спрабавалі ўварвацца ў перадвыбарчы штаб Міхаіла Чыгіра. У офіс кандыдата ў прэзідэнты РБ яны зьявіліся быццам бы для таго, каб уручыць Чыгіру позову ў міліцыю. Па словах сьведкаў, гэтыя людзі прыехалі на некалькіх машынах і некаторы час вялі назіраньне за штаб-кватэрай. Пасьля таго, як у офісе зьявіўся М.Чыгір, у дзьверы пазванілі і запатрабавалі адчыніць іх. На патрабаваньне супрацоўнікаў прад'явіць службовыя пасьведчаньні паступіла адмова. Пры гэтым невядомымі адразу ж была абарваная тэлефонная сувязь у офісе. Тым ня менш актывістам перадвыбарчай кампаніі ўдалося з мабільных тэлефонаў дазваніцца да журналістаў, пры зьяўленьні якіх «цывільныя» зьніклі. У хуткім часе сп. Чыгір са сваімі бліжэйшымі супрацоўнікамі пакінуў штаб-кватэру. Але ўжо ў 13.00 М. Чыгір і ягоны памочнік палкоўнік Уладзімір Барадач былі затрыманыя ў мікрараёне Уручча і дастаўленыя ў сьледчае ўпраўленьне Рэспублікі Беларусь. У 17.00 М.Чыгір даваў паказаньні па справе, узбуджанай пракуратурай па выдачы «Аграпрамбанкам», якім ён кіраваў, крэдытаў у пачатку 90-х гадоў. Каля 19.00 быў вызвалены са сьледчага ўпраўленьня У. Барадач, а М.Чыгір быў перавезены ў ізалятар часовага ўтрыманьня ГУУС Мінгарвыканкаму. Ён затрыманы на 3 сутак згодна з арт. 119 Крымінальна-працэсуальнага кодэксу (затрыманьне падазраваемага ў зьдзяйсненьні злачынства) для дачы паказаньняў па крымінальнай справе, узбуджанай па арт. 91 (крадзёж у асабліва буйных памерах).

8 красавіка адбылося паседжаньне суда Цэнтральнага раёну г. Мінску. Намесьнік старшыні суда Павел Каршуновіч разгледзеў скаргу Міхаіла Чыгіра аб

змяненні меры стрымання і прыняў рашэнне аб тым, што яна застаецца ранейшай — утрыманне пад вартай. У якасці абаронцы на працэсе выступала жонка М.Чыгіра Юлія Чыгір (юрыст па адукацыі). Скарга была пададзена на падставе таго, што мера стрымання ў выглядзе ўтрымання пад вартай практыкуецца ў выпадках затрымання небяспечных злачынцаў, якія сваімі дзеяннямі ставяць пад пагрозу жыццё і здароўе асобы. Суд адхіліў хадайніцтва аб змяненні меры стрымання, а пракуратура дала санкцыю на ўтрыманне М.Чыгіра пад вартай яшчэ на 3 месяцы.

У красавіку ўзбуджаная крымінальная справа па абвінавачванні ў паклёпе ў дачыненні да адваката Веры Страмкоўскай. Крымінальная справа ўзбуджаная па арт. 128 Крымінальнага кодэксу РБ, які прадугледжвае адказнасць да трох гадоў пазбаўлення волі, двух гадоў папраўча-працоўных работаў альбо штрафу. Па словах пракурора Кіраўскага раёну Магілёўскай вобласці, крымінальная справа ўзбуджаная на падставе заявы Анатоля Смаленцава — кіраўніка следчай групы па справе былога старшыні ЗАТ «Расьсвет» Васіля Старавойтава. А. Смаленцаў лічыць, што падчас судовага працэсу адвакат Страмкоўская дапусьціла заведама ілжывыя выказванні, якія ганьбяць яго гонар і годнасць. Сэнс справы ў тым, што В. Страмкоўская задала пытанне аб захаванні рэчавых доказаў, якія былі канфіскаваныя падчас вобыску ў В. Старавойтава, у прыватнасці, сарака бутэлек каньяку «Белый аист». В. Страмкоўская сьцьвярджае, што пытанне пра захаванасць рэчавых доказаў было ўзнятае ёй у межах дзеючага заканадаўства.

У красавіку намесьнікам пракурора г. Гомелю Валерыем Фурсам была ўзбуджаная крымінальная справа па арт. 188, ч. 2 КК РБ (узьдзеянне на супрацоўніка міліцыі з мэтай перашкодзіць выкананню ім службовых абавязкаў) у адносінах да былога міністра ўнутраных справаў Беларусі Юрыя Захаранкі, які зьяўляецца каардынатарам па Гомельскай вобласці ў штабе кандыдата ў прэзідэнты РБ М. Чыгіра. Крымінальны артыкул, па якім узбуджаная справа, прадугледжвае папраўчыя работы тэрмінам да аднаго году альбо штраф. Абвешчаны рэспубліканскі росшук Ю. Захаранкі. Сам Ю. Захаранка пра ўзбуджэнне крымінальнай справы ня ведаў і ў пракуратуру яго не выклікалі.

1 траўня ў Мінску былі затрыманыя Дзьмітрый Задораў, Павел Ляшчынскі і Сяргей Шмялёў. Іх абвінавацілі ў тым, што яны нібыта сарвалі дзяржаўны сьцяг Рэспублікі Беларусь са слупа на прасьпекце Машэрава і ўтапілі яго ў рацэ Сьвіслач. На іх узбуджаная крымінальная справа па арт. 186.2 КК РБ — «зьявага дзяржаўных сімвалаў», за што прадугледжаная адказнасць у выглядзе папраўчых работаў

тэрмінам да двух гадоў альбо грашовы штраф. ПЦ «Вясна» лічыць, што справа Д. Задорава, П. Ляшчынскага, С. Шмялёва. зьяўляецца палітычнай.

20 траўня ў гарадзкім судзе Мінску пачаўся разгляд крымінальнай справы намесьніка старшыні «Маладога Фронту» Яўгена Скочкі. Яго судзяць за ўдзел у маладзёжнай акцыі «Беларусь у Еўропу» (14 лютага) па артыкуле 186 КК РБ.

28 траўня скончыўся суд над былым старшынёй акцыянернага таварыства «Расьсьвет», двойчы Героем Сацыялістычнай Працы Васілём Старавойтавым. В. Старавойтаў з лістапада 1997 году ўтрымліваўся ў сьледчым ізалятары, яго абвінавачвалі ў шэрагу эканамічных злачынстваў. З лістапада 1998 году цягнуўся суд. Судовая камісія Кіраўскага раённага суда вынесла прысуд: В. Старавойтаву — два гады калоніі ўзмоцненага рэжыму з канфіскацыяй маёмасьці. Па пяць гадоў атрымалі былы кіраўнік транспартнага цэху Аляксей Яўстратаў і былы начальнік рыбнай гаспадаркі «Расьсьвета» Алег Шапавалаў, якіх судзілі разам са Старавойтавым. Калі прысуд уступіць у сілу, В. Старавойтаву давядзецца правесці за кратамі яшчэ пяць месяцаў.

14 чэрвеня Мінскі гарадзкі суд вынес прысуд намесьніку старшыні «Маладога Фронту» Я.Скочку — адзін год пазбаўленьня волі з адтэрміноўкай прысуду на адзін год.

18 чэрвеня ў судзе Цэнтральнага раёну г. Гомелю пачаўся працэс па крымінальнай справе старшыні Гомельскага аддзяленьня БХК Яўгена Мурашкі. Ён абвінавачваўся па арт. 196.1 КК РБ (парушэньне парадку і арганізацыя і правядзеньне сходаў, мітынгаў, шэсьцяў, дэманстрацыяў). Крымінальная справа была ўзбуджаная за нібыта арганізацыю 11 лютага сустрэчы са старшынёй ЦВК В. Ганчаром. Між тым у гэты дзень адбываўся даўно запланаваны семінар БХК на праваабарончыя тэмы, на якім і прысутнічаў В. Ганчар. Судзьдзя Кострыкаў не прыняў да ведама паказаньні сьведкаў і довады грамадзкіх абаронцаў «Вясны-96» В.Стэфановіча і А. Бяляцкага, прадстаўніка БХК А. Фёдарова і адваката, якія прасілі спыніць справу з-за адсутнасьці складу злачынства ў дзеяньнях падсуднага. Суд прызнаў Я.Мурашку вінаватым і прысудзіў яму ўмоўнае пазбаўленьне волі на адзін год з адтэрміноўкай прысуду на адзін год.

8 ліпеня ў Віцебску ў міжгарнізонным ваенным судзе скончыўся судовы працэс над Сяргеем Лавейкіным, Алегам Койдавым і Анатолям Блізьняцовым, якіх абвінавачвалі ў тым, што сёлета ўвесну яны сарвалі лукашэнкаўскі чырвона-зялёны сьцяг з будынка Полацкага райвыканкаму (крымінальная справа па арт. 186.2 КК РБ). Адзін з хлопцаў служыць па кантракце ў войску, і таму іх судзіў ваенны суд. Ад сваіх

дзеянняў хлопцы не адмовіліся, заявіўшы, што выраслі і набылі сацыяльна-палітычную сьведомасць пад беларускімі нацыянальнымі (тады дзяржаўнымі) бел-чырвона-белымі сьцягамі і не прымаюць чырвона-зялёных... Суд прызнаў хлопцаў вінаватымі і асудзіў: С. Лавейкіна і А. Койдава да штрафу ў 200 мільёнаў рублёў кожнага (прыблізна 800 даляраў), а А. Блізняцова, які сьцяг не зрываў, бо стаяў «на шухеры», да 20 мільёнаў рублёў.

13 ліпеня быў затрыманы рэктар Гомельскага дзяржаўнага медыцынскага інстытуту, доктар медыцынскіх навук Юры Бандажэўскі. Яму прад'яўленае абвінавачаньне па арт. 169 ч. 3 КК РБ «атрыманьне хабару, зьдзеісьненае службовай асобай, якая займае адказную пасаду, альбо асобай, якая раней была асуджаная за атрыманьне хабару, альбо атрыманьне хабару ў асабліва буйных памерах». У друку зьявіліся паведамленьні, што сапраўднай падставай дзеля затрымання Ю.Бандажэўскага стала ягоная грамадзянская пазіцыя ў адносінах да пражываньня насельніцтва ў Чарнобыльскай зоне: ён неаднаразова сьцьвярджаў, што ўрад робіць недастатковыя захады дзеля аховы здароўя людзей, што жывуць у забруджаных радыяцыяй раёнах Беларусі.

21 ліпеня пачаўся судовы працэс над дэпутатам Вярхоўнага Савету 13-га скліканьня Андрэем Клімавым. 28 чэрвеня справа дэпутата Вярхоўнага Савету 13-га скліканьня Андрэя Клімава перададзеная ў Ленінскі суд г. Мінска. А. Клімаў утрымліваецца пад вартай з 11 лютага 1998 г. Яго абвінавачваюць у шэрагу эканамічных злачынстваў, але А. Клімаў вінаватым сябе не прызнае і сьцьвярджае, што яго перасьледуюць за крытыку прэзідэнта А. Лукашэнкі. Знаходзячыся пад вартай, А.Клімаў адмаўляўся ад удзелу ў сьледчых дзеяньнях, пратэстуючы супраць парушэння дэпутацкай недатыкальнасьці.

21 ліпеня пасля акцыі «Провады прэзідэнта» былі затрыманыя былы сьледчы пракуратуры Фрунзенскага раёну г. Мінску, кіраўнік праваабарончай арганізацыі «Прававая дапамога насельніцтву» А. Воўчак і сябры Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі «Народная Грамада» С. Калінін і А. Сіманенка. Супраць іх была ўзбуджаная крымінальная справа па арт. 201 ч. 2 КК РБ — «злоснае хуліганства» за нібыта супрацьдзеянне міліцыі, хоць пры затрыманьні якраз А.Воўчак быў жорстка зьбіты. Па гэтым артыкуле А. Воўчаку, С.Калініну і А.Сіманенку пагражае максімальнае пакараньне ў выглядзе пазбаўленьня волі да пяці гадоў.

21 ліпеня пасля акцыі апазіцыі была затрыманая Рабянкова Галіна Аляксееўна. Падчас мерапрыемства быў спалены дзяржаўны сьцяг Рэспублікі Беларусь. Галіна Аляксееўна, якая знаходзілася побач з гарэўшым сьцягам, зрабіла спробу патушыць

яго. Супраць Г. А. Рабянковай узбуджаная крымінальная справа па арт. 186.2 Крымінальнага кодэксу Рэспублікі Беларусь – «зъездзек над дзяржаўнымі сімваламі», за што прадугледжаная адказнасць у выглядзе папраўчых работ тэрмінам да двух гадоў ці штраф. ПЦ «Вясна» лічыць, што справа Рабянковай Галіны Аляксееўны адносіцца да палітычнага перасьледу і павінна быць спыненая за адсутнасцю складу злачынства.

27 ліпеня пасля заканчэння шэсця, прысьвечанага Дню Незалежнасці Рэспублікі Беларусь, па падазрэнні ў здзяйсненні гвалтоўных дзеянняў супраць супрацоўнікаў міліцыі быў затрыманы Яўген Асінскі. Яму інкрымінуецца арт. 201. ч. 2 КК РБ (злоснае хуліганства). Гэты артыкул прадугледжвае пакараньне да 5 гадоў пазбаўленьня волі. Да прад'яўленьня абвінавачаньня Я. Асінскі ўтрымліваўся ў ІЧУ (ізалятары часовага ўтрыманьня). Па звестках «Вясны-96» Я. Асінскага там моцна зьбівалі. Пасля прад'яўленьня абвінавачаньня Я. Асінскі пераведзены ў СІЗА.

3 верасня пад падпіску аб нявыезьдзе быў адпушчаны са сьледчага ізалятара Яўген Асінскі. Ён быў пратрыманы ў зьнявольні 38 дзён за ўдзел у апазіцыйнай акцыі. Сьледства зьмяніла артыкулы абвінавачаньня. Замест арт. 201 ч.2 КК РБ (злоснае хуліганства) цяпер гэта: 186.3 (актыўны ўдзел у групавых дзеяннях, якія парушаюць грамадзкі парадак) і 189 ч.2 (пагроза ці гвалт у адносінах да супрацоўніка міліцыі... у сувязі з выкананьнем ім службовых абавязкаў), што пагражае Я. Асінскаму зьнявольненьнем да трох гадоў.

6 верасня ў Брэсьце на кватэру да сябра Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі «Народная Грамада» Ігара Сімчанкі зьявіліся супрацоўнікі міліцыі ў цывільным, якія заявілі: «Вы затрыманыя па крымінальнай справе, вас трэба адвезьці ў Мінск». І. Сімчанку даставілі ў РАУС Маскоўскага раёну г. Брэсту, дзе пратрымалі да раніцы 7 верасня (суткі). Потым з Мінску прыехалі два супрацоўнікі міліцыі ў цывільным, якія на звычайнай электрычцы адвезьлі І. Сімчанку ў кайданках у Кастрычніцкі РАУС г. Мінску да сьледчага Анатоля Пазьняка, які нарэшце патлумачыў яму прычыну затрыманьня, узяў падпіску аб нявыезьдзе і правёў допыт яго ў якасьці падазраваемага. Справа ў тым, што 1 траўня І. Сімчанка прымаў удзел у сьвяце працы на плошчы Незалежнасці ў Мінску. І. Сімчанка ішоў у калоне, сфармаванай БСДП «Народная Грамада». Пасля заканчэння дэманстрацыі І. Сімчанка быў затрыманы ў ліку іншых удзельнікаў яе. На наступны дзень справу ўдзельнікаў дэманстрацыі 1 траўня разглядалі ў судзе Маскоўскага раёну г. Мінску. Судзьдзя Тройніч не знайшла складу адміністрацыйнага правапарушэння ў дзеяньнях дэманстрантаў і спыніла разгляд справаў. Сярод апраўданых быў і Ігар Сімчанка. Але падчас затрыманьня, пры даглядзе асабістых рэчаў І. Сімчанкі, была

знойдзеная гумавая міліцэйская дубінка. Па словах І. Сімчанкі, ён працуе ахоўнікам, і забыў выкласьці дубінку з торбы. 1 траўня з І. Сімчанкі ўзялі тлумачальныя і гэтым абмежаваліся. Пра гэтую справу зноў узгадалі ў канцы ліпеня. І. Сімчанку прыйшла пазва з патрабаваньнем зьявіцца 10 жніўня на допыт у якасьці абвінавачваемага ў Кастрычніцкі РАУС г. Мінску. Спроба І. Сімчанкі высветліць, па якой справе ён выклікаецца, ні да чаго не прывяла. 8 верасьня І. Сімчанку было прад'яўленае афіцыйнае абвінавачаньне па арт. 213 ч. 3 КК РБ (нашэньне, выраб альбо збыт кінжалаў, фінскіх нажоў альбо іншай халоднай зброі без адпаведнага дазволу). Максімальнае пакараньне, прадугледжанае гэтым артыкулам, — пазбаўленьне волі тэрмінам на два гады. Да суда І. Сімчанка адпушчаны пад падпіску аб нявыезьдзе.

9 верасьня завяршыўся суд над былым старшынёй праўленьня Ашчаднага банку Рэспублікі Беларусь Уладзімірам Хілько. Судзьдзя Алена Сямак абвясціла прысуд: тры з паловай гады пазбаўленьня волі ў калоніі ўзмоцненага рэжыму і кампенсацыя дзяржаве стратаў у памеры 3 млн. даляраў. Уладзімір Хілько сваёй віны не прызнаў.

У верасьні пракуратура Маскоўскага раёну г. Мінску працягнула да трох месяцаў сьледства па крымінальнай справе супраць старшыні грамадзкай арганізацыі «Прававая дапамога насельніцтву» Алега Воўчака. Крымінальная справа была ўзбуджаная 21 ліпеня 1999 г. пасля акцыі з нагоды заканчэньня тэрміну прэзідэнцкіх паўнамоцтваў А. Лукашэнкі.

У верасьні калегія па крымінальных справах Гомельскага абласнога суда зацьвердзіла прысуд у адносінах да былога старшыні абласной камісіі па выбарах прэзідэнта Беларусі 16 мая 1999 г. Яўгена Мурашкі. Крымінальная справа супраць Я. Мурашкі была ўзбуджаная пасля сустрэчы жыхароў г. Гомелю са старшынёй Цэнтрвыбаркаму Віктарам Ганчаром. 18 чэрвеня 1999 г. суд Цэнтральнага раёну г. Гомелю прызнаў Я. Мурашку вінаватым у неаднаразовым парушэньні парадку арганізацыі публічных масавых мерапрыемстваў і прысудзіў да ўмоўнага пазбаўленьня волі тэрмінам на адзін год з выпрабаваўчым тэрмінам — адзін год.

4 кастрычніка аб'явіў галадоўку ў турме Зьміцер Абадоўскі — сын вядомага магілёўскага праваабаронцы Сяргея Абадоўскага. Ён абвінавачваецца ў згвалтаваньні, аднак ёсьць падставы сьцьвярджаць, што крымінальнае абвінавачаньне сына — гэта спроба пакараць за праваабарончую дзейнасьць бацьку. Крымінальная справа шытая «белымі ніткамі», нават сама «пацярпелая» не пазнала на сьледчым апазнаньні «гвалтаўніка», паказала на зусім іншага чалавека. Гэта ўжо ня першая спроба судовых органаў паўплываць на С. Абадоўскага праз

ягоных сыноў. У 1998 годзе быў вымушаны пасяля крымінальнага перасьледу за ўдзел у акцыях апазіцыі папрасіць палітычнага прытулку ў Польшчы другі ягоны сын — Янка.

17 кастрычніка пракуратурай гораду Мінску была ўзбуджаная крымінальная справа па факце падзеяў пасяля «Маршу Свабоды», праведзенага апазіцыяй у гэты дзень. Створаная працоўная сьледчая група, якая вядзе расьсьледваньне сутыкненьня ўдзельнікаў акцыі з прадстаўнікамі ўлады. Па ўзбуджанай крымінальнай справе затрыманыя 6 чалавек, якія абвінавачаныя па арт. 186.3 Крымінальнага кодэксу Рэспублікі Беларусь: «арганізацыя ці актыўны ўдзел у групавых дзеяньнях, якія парушаюць грамадзкі парадак». Па гэтым абвінавачаньні затрыманыя — Мікалай Статкевіч, Валеры Шчукін, Андрэй Валабуеў, Глеб Догіль, Герман Сушкевіч і Антон Лазараў. Кожнаму з іх, згодна з заканадаўствам, пагражае пазбаўленьне волі на тэрмін да трох гадоў ці папраўчыя работы на тэрмін да двух гадоў альбо штраф.

1 лістапада яшчэ на месяц працягнута ўтрыманьне пад вартай у сьледчым ізалятары ГУУС Мінгарвыканкаму былога старшыні Савета Міністраў Беларусі Міхаіла Чыгіра. М.Чыгір быў арыштаваны 30 красавіка 1999 г. падчас правядзеньня кампаніі па выбарах прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, абвешчанай Вярхоўным Саветам Беларусі 13-га скліканьня, у якіх ён браў удзел у якасьці прэтэндэнта на пасаду кіраўніка дзяржавы.

11 лістапада скончыўся тэрмін зьнявольеньня Васіля Старавойтава — двойчы Героя Сацыялістычнай Працы, кіраўніка самай вядомай гаспадаркі савецкай Беларусі — калгасу “Расьсьвет”, якога міжнародныя арганізацыі далучылі да беларускіх вязьняў сумленьня. Справа Васіля Старавойтава пачалася восеньню 1997 году пасяля забойства старшыні Дзяржкантролю па Магілёву і Магілёўскай вобласьці Яўгена Мікалуцкага. Спачатку Васіля Старавойтава вызвалілі ад займаемай пасады і забаранілі пакідаць межы гаспадаркі. У лістападзе 1997 году Васіль Старавойтаў і міністр сельскай гаспадаркі Васіль Лявонаў былі арыштаваныя. Арышты наўпрост зьвязваліся з забойствам Я. Мікалуцкага, іх спрабавалі абвінаваціць ў фінансаваньні і арганізацыі тэракту. Але ў выніку Лявонаву і Старавойтаву прад’явілі стандартнае абвінавачваньне ў перавышэньні службовых паўнамоцтваў і крадзяжы ў буйных памерах. 28 траўня 1999 г. В. Старавойтаў быў асуджаны судом Кіраўскага раёну да двух гадоў пазбаўленьня волі з адбываньнем пакараньня ў калоніі ўзмоцненага рэжыму (УЖ 15/ 8 у горадзе Оршы Віцебскай вобласьці) і канфіскацыі маёмасьці.

24 лістапада ў судзе Ленінскага раёну г. Мінску адбыўся працэс над мастаком Алесем Пушкіным. А. Пушкін абвінавачваўся па двух артыкулах Крымінальнага кодэксу – Арт. 201, ч. 2 (злоснае хуліганства з асаблівым цынзімам) і арт. 86, ч.2 (зьнявага дзяржаўных сімвалаў). Грамадзкі абаронца ПЦ «Вясна» Барыс Гюнтэр настойваў, што ўсё здзейсненае мастаком зьяўлялася мастацкім дзействам. У выніку было вынесенае судовае рашэнне – два гады пазбаўленьня волі з адтэрміноўкай на два гады.

30 лістапада пасля васьмімесячнага зняволеньня з-пад варты пад падпіску аб нявыезьдзе быў адпушчаны былы прэм'ер-міністр РБ, кандыдат у прэзідэнты краіны, вязень сумленьня Міхаіл Чыгір. Несумненна, адбылося гэта пад ціскам міжнароднай супольнасці і найперш АБСЕ. Улады паведамляюць, што суд над М. Чыгіром можа адбыцца ў бліжэйшы час.

У лістападзе спыненая крымінальная справа ў дачыненні да кіраўніка грамадзкага аб'яднання «Прававая дапамога насельніцтву» былога следчага пракуратуры Алега Воўчака, якая расьсьледвалася пракуратурай Маскоўскага раёну г. Мінску. А.Воўчак абвінавачваўся ў злосным хуліганстве (арт. 201, ч. 2 Крымінальнага Кодэксу РБ) за тое, што нібыта 21 ліпеня пасля мітыngu, прысьвечанага заканчэнню 5-гадовага тэрміну прэзідэнцтва А. Лукашэнкі ўчыніў напад на супрацоўніка міліцыі. На самой справе супрацоўнікі міліцыі затрымалі А. Воўчака, даставілі ва УУС Маскоўскага раёну, дзе жорстка зьбілі (з аддзяленьня міліцыі А. Воўчака на «хуткай дапамозе» даставілі ў бальніцу. За 4 месяцы следства з А. Воўчакам не было праведзена ніякіх следчых дзеянняў. Пасля заканчэння крымінальнай справы ў дачыненні А. Воўчака спыненая і праверка яго скаргі на дзеянні супрацоўнікаў міліцыі. А. Воўчак мяркуе абскардзіць дзеянні супрацоўнікаў міліцыі ў Рэспубліканскай пракуратуры.

1 сьнежня крымінальная справа былога прэм'ер-міністра Міхаіла Чыгіра была перададзеная ў гарадзкі суд Мінску. Акрамя Юліі Чыгір (жонкі), абараняць Міхаіла Чыгіра будзе адвакат Сяргей Лепеш. Першае паседжаньне суда прызначанае на 27 сьнежня.

У сьнежні былому дырэктару Беларускага металургічнага заводу 62-х гадоваму Юрыю Феактыставу прад'яўленае канчатковае абвінавачаньне — злоўжываньне службовым становішчам (арт. 166 Крымінальнага кодэксу РБ). Перад гэтым Ю.Феактыстаў праходзіў курс лячэння ў Мінскім інстытуце кардыялогіі, адкуль быў выпісаны, атрымаўшы групу інваліднасьці.

ПАЛІТЗЬНЯВОЛЕННЯ

МІХАІЛ ЧЫГІР

Міхаіл Чыгір з 1991 па чэрвень 1994 году – старшыня акцыянернага камерцыйнага банка «Белаграпрамбанк», з чэрвеня 1994 па лістапад 1996 году – прэм’ер-міністр Рэспублікі Беларусь. Пасаду прэм’ер-міністра М.Чыгір пакінуў у знак пратэсту супраць рэферэндуму ў лістападзе 1996 году і супраць эканамічнага курсу краіны, выбранага прэзідэнтам РБ А. Лукашэнкам.

Заяву пра ўдзел у палітычнай кампаніі «Выбары – 99» М. Чыгір зрабіў 5 снежня 1998 году, і ўжо ў лютым 1999 году была створаная камісія па праверцы работы банка за 1991—1995 гады. Па выніках працы камісіі з 15 чалавек быў прадстаўлены акт праверкі, які складаецца пры наяўнасці грубых парушэнняў гаспадарчай дзейнасці, а даведка ад 1.03.99 г., у якой былі адлюстраваныя 6 эпизодаў парушэння тэрмінаў скасавання крэдытаў кліентамі. Пры гэтым усе тэрміны разьлікаў з банкам скончыліся пасля прызначэння М.Чыгіра прэм’ер-міністрам. Тады па выніках праверкі ўлады не знайшлі падставаў для прад’яўлення прэтэнзіяў да М.Чыгіра за яго дзейнасць у банку.

У сакавіку 1999 году М.Чыгір сабраў у сваю падтрымку 120 тысячаў подпісаў грамадзянаў Беларусі за вылучэнне яго кандыдатуры на пасаду прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. У гэты час у сродках масавай інфармацыі распаўсюджваліся неабгрунтаваныя звесткі пра тое, што ён вінаваты ў незвароце шматмільённых крэдытаў. Вечарам 28 сакавіка 1999 году па нацыянальным тэлебачанні прагучала інфармацыя, што М.Чыгір Украў мільён даляраў і эміграваў з краіны.

31 сакавіка 1999 году Міхаіл Чыгір быў зарэгістраваны кандыдатам у прэзідэнты РБ. За дзень да рэгістрацыі, 30 сакавіка, ён быў арыштаваны і знаходзіўся ў зняволенні на працягу васьмі месяцаў. 30 лістапада М.Чыгір быў выпушчаны з-пад варты пад падпіску аб нявыезьдзе. Прызначанае на 27 снежня першае судовае паседжаньне было перанесенае.

М.Чыгіру прад’яўленыя не палітычныя, а эканамічныя абвінавачаньні: па арт. 91 ч.4 – «крадзёж маёмасці ў асабліва буйных памерах» і арт. 166 – «злоўжываньне ўладай ці службовым становішчам».

Карныя дзеянні ўладаў у адносінах да Міхаіла Чыгіра сьведчаць пра палітычную накіраванасць «справы Чыгіра».

Па меркаваньні ПЦ «Вясна», Міхаіл Чыгір быў зняволены за ўдзел у кампаніі па выбарах прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, за свае палітычныя перакананьні.

Экспертная група па праблемах стварэння палітычнага клімату, вольнага ад страху і палітычнага перасьледу, лічыць Міхаіла Чыгіра палітычным зняволеным.

АНДРЭЙ КЛІМАЎ

Андрэй Клімаў – дэпутат Вярхоўнага Савету Рэспублікі Беларусь 13-га скліканьня, член спецыяльнай парламенцкай камісіі «Па прававой ацэнцы парушэнняў Прэзідэнтам РБ А. Лукашэнкам Канстытуцыі і законаў РБ». Адзін з ініцыятараў імпічменту прэзідэнта А. Лукашэнкі ў лістападзе 1996 году.

Андрэй Клімаў узначальваў Акцыянернае таварыства «Андрэй Клімаў і Ко», якое займалася будаўніцтвам. Пасля рэферэндуму 1996 году пачаліся масіраваныя праверкі прадпрымальніцкай дзейнасьці маладога бізьнесмена. Каб знайсці кампрамат, былі задзейнічаныя супрацоўнікі ҚДБ, МУС, адміністрацыі прэзідэнта і Савета бяспекі РБ.

11 лютага 1998 году Андрэй Клімаў быў арыштаваны. Яму былі высунутыя абвінавачаньні па двух артыкулах: 91 ч. 4 КК РБ – «крадзяжы ў асабліва буйных памерах» і 151 ч. 2 КК РБ – «парушэньне парадку ажыццяўленьня прадпрымальніцкай дзейнасьці, здзейсьненае па папярэдняй змове».

Знаходзячыся ў СІЗА, шляхам сухой галадоўкі А. Клімаў спрабаваў пратэставаць супраць парушэння Канстытуцыі 1994 года, па якой ён мае права дэпутацкай недатыкальнасьці.

Згодна з Законам РБ «Аб Вярхоўным Савеце Рэспублікі Беларусь» ад 21 сьнежня 1994 году, арт. 106: «Дэпутат Вярхоўнага Савету ня можа быць прыцягнуты да крымінальнай адказнасьці, арыштаваны, іншым чынам пазбаўлены асабістай волі бяз згоды Вярхоўнага Савету, акрамя выпадкаў затрыманьня на месцы здзяйсненьня злачынства. Крымінальная справа супраць дэпутата Вярхоўнага Савету можа быць узбуджаная Генеральным пракурорам са згоды Вярхоўнага Савету, а ў перыяд паміж сесіямі – са згоды Прэзідэнта Вярхоўнага Савету».

У дадзеным выпадку Вярхоўны Савет 13-га скліканьня ня толькі адмовіўся санкцыянаваць затрыманьне дэпутата А. Клімава, але і неаднойчы патрабаваў вызваліць яго з-пад незаконнага арышту.

Якраз перад сваім зняволеньнем А. Клімаў пачаў актыўную дзейнасьць як парламентар. Ён напісаў і памножыў ліст-зварот да кіраўнікоў рознага рангу з

інфармацыяй пра парушэнні Кастытуцыі і законаў прэзідэнтам РБ А. Лукашэнкам і папярэджаннем аб адказнасці за выкананне загадаў А. Лукашэнкі, які здзейсніў дзяржаўны пераварот у лістападзе 1996 году. У гэтым лісьце А.Клімаў яшчэ раз нагадаў пра нелегітымнасьць рэферэндуму 1996 году. Арышт адбыўся на другі дзень пасля паседжання спецыяльнай камісіі, членам якой ён зьяўляўся, дзе было падрыхтаванае заключэнне аб дастатковай юрыдычнай падставе для пачатку палітычнай працэдуры імпічменту прэзідэнта РБ А. Лукашэнкі.

Падчас сьледства А. Клімаў адмаўляўся даваць паказаньні, матывуючы гэта незаконнасьцю свайго ўтрыманьня пад вартай.

Суд над дэпутатам ВС РБ А. Клімавым пачаўся ў жніўні 1999 году (пасля году і пяці месяцаў сьледства). Дэпутату прад'яўлены наступныя пункты абвінавачаньня: арт. 91 ч. 4 – «крадзяжы маёмасьці ў асабліва буйных памерах», арт. 151 ч. 2 – «парушэньне парадку ажыццяўленьня прадпрымальніцкай дзейнасьці, здзейсьненае па папярэдняй змове», арт. 171 – «службовы падлог», арт. 150-2 – «выманьваньне крэдыту ці датацыі». Падсудны папрасіў даць яму 1 месяц для азнаямленьня з матэрыяламі крымінальнай справы, якая складаецца з некалькіх тамоў.

13 сьнежня А. Клімаў быў жорстка зьбіты супрацоўнікамі сьледчага ізалятару ГУУС Мінгарвыканкаму і гвалтам дастаўлены ў суд Ленінскага раёну г. Мінску, дзе праходзіла слуханьне ягонаў справы. Паводле папярэдняга медыцынскага заключэньня, зробленага ўрачом «хуткай дапамогі», выкліканай у будынак суда, у А. Клімава былі выяўленыя чэрапнамазгавая траўма і траўма жывата. 24 сьнежня Пракуратура РБ адмовілася задаволіць хадайніцтва прадстаўнікоў абароны А. Клімава ва ўзбуджэньні крымінальнай справы па факце яго зьбіцьця. У сувязі са зьбіцьцём А. Клімава Дзярждэпартамент ЗША зрабіў афіцыйную заяву.

Па меркаваньні ПЦ «Вясна», Андрэй Клімаў быў зьяволены за палітычныя перакананьні, актыўны ўдзел у працы апазіцыі Вярхоўнага Савету 13-га скліканьня, за ўдзел у камісіі па імпічменце прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А. Лукашэнкі.

Экспертная група па праблемах стварэньня палітычнага клімату, вольнага ад страху і палітычнага перасьледу, лічыць Андрэя Клімава палітычным зьяволеным.

УЛАДЗІМІР КУДЗІНАЎ

Уладзімір Кудзінаў – дэпутат Вярхоўнага Савету Рэспублікі Беларусь 13-га скліканьня. У парламенце супрацоўнічаў з грамадзкім аб'яднаньнем «Грамадзянскае дзеяньне», адзін з ініцыятараў імпічменту прэзідэнту Лукашэнку ў

лістападзе 1996 году. Падчас рэферэндуму 1996 году зафіксаваў і запратакаліраваў шматлікія парушэнні пры яго правядзенні ў ягонай выбарчай акрузе і накіраваў пратаколы ў Брэсцкую і Генеральную пракуратуры РБ.

Уладзімір Кудзінаў са снежня 1992 году – стваральнік і кіраўнік гандлёва-прамысловай фірмы «Івацэвічы» па вырашчваньні буйной рагатай жывёлы, перапрацоўцы і рэалізацыі мясной прадукцыі. Гэтае прадпрыемства забяспечвала працоўнымі месцамі больш 300 чалавек, прытым, заробак якіх быў самым высокім у раёне. Канфлікт прадпрыемальніка з мясцовай адміністрацыяй пачаўся напрыканцы 1995 году, калі У. Кудзінаў вырашыў балатавацца ў Вярхоўны Савет. У фірму была накіраваная падатковая інспекцыя ў складзе 120 чалавек, з-за чаго дзейнасць прадпрыемства на сур’ёзны тэрмін была паралізаваная. На працягу 1996 году МП «Івацэвічы» прайшла праз усе магчымыя праверкі: ад падатковай інспекцыі да КДБ. У канцы 1996 году будынак фірмы перайшоў у дзяржаўную ўласнасць, усе крамы, якія ёй належалі, былі зачыненыя. Трыста чалавек страцілі працу. Уладзімір Кудзінаў паспрабаваў уратаваць сваю справу, распачаўшы экспарт мяса ў Расію.

4 лютага 1997 году Уладзімір Кудзінаў быў арыштаваны па сфальсіфікаваным абвінавачанні ў спробе неаднаразовай дачы хабару службовай асобе.

4 жніўня 1997г. суд Барысаўскага раёну Мінскай вобласці прызнаў Уладзіміра Кудзінава вінаватым у неаднаразовай спробе дачы хабару і на падставе арт. 15 ч. 2, 170 ч. 2 Крымінальнага кодэксу Беларусі прызначыў яму пакараньне ў выглядзе 7 (сямі) гадоў пазбаўленьня волі, з канфіскацыяй маёмасці, з адбываньнем ім пакараньня ў папраўчапрацоўнай калоніі ўзмоцненага рэжыму.

Уладзімір Кудзінаў віны сваёй не прызнаў і сьцьвярджаў, што дзеянні па яго затрыманні былі загадзя спланаваныя супрацоўнікамі міліцыі. Разам з тым, ён таксама засьведчыў, што падчас апэратыўна-вышукных мерапрыемстваў і папярэдняга сьледства мелі месца істотныя парушэнні крымінальна-працэсуальнага заканадаўства.

Згодна з Законам РБ «Аб Вярхоўным Савеце Рэспублікі Беларусь» ад 21 снежня 1994 году, арт. 106: «Дэпутат Вярхоўнага Савету ня можа быць прыцягнуты да крымінальнай адказнасці, арыштаваны, іншым чынам пазбаўлены асабістай волі бяз згоды Вярхоўнага Савету, акрамя выпадкаў затрыманьня на месцы здзяйснення злачынства. Крымінальная справа супраць дэпутата Вярхоўнага Савету можа быць узбуджаная Генеральным пракурорам са згоды Вярхоўнага Савету, а ў перыяд паміж сесіямі – са згоды Прэзідыума Вярхоўнага Савету».

У адносінах да У. Кудзінава згода вышэйшага заканадаўчага органа атрыманая не была ні на ўзбуджэнне крымінальнай справы, ні на пазбаўленне яго волі ў якой-небудзь форме. Крымінальная справа ў адносінах да У.Кудзінава была ўзбуджаная Генеральным пракурорам РБ па прыкметах злачынства, прадугледжанага ч.1 арт. 170 КК РБ, склад якога не адносіцца да шэрагу цяжкіх злачынстваў.

Барысаўскі раённы суд ня меў права разглядаць крымінальную справу дэпутата вышэйшага прадстаўнічага і заканадаўчага органа краіны – крымінальная справа павінна была разглядацца Вярхоўным судом Рэспублікі Беларусь, які павінен быў зьяўляцца судом першай інстанцыі па гэтай справе. Пакуль справа дайшла да Вярхоўнага суда, яна была разгледжаная ў парадку касацыйнай інстанцыі Мінскім абласным судом. Усе касацыйныя скаргі, якія падаваліся па справе Кудзінава, былі пакінутыя без задавальнення. Ня стаў выключэннем і Вярхоўны суд РБ, які разгледзеў скаргу па справе Кудзінава ў траўні 1998 году і пакінуў прысуд Барысаўскага раённага суда ў сіле.

Па меркаваньні ПЦ «Вясна», Уладзімір Кудзінаў быў зьяволены за свае палітычныя перакананьні, актыўны ўдзел у працы апазіцыі Вярхоўнага Савету 13-га скліканьня, за ўдзел у імпічменце прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А.Лукашэнкі.

Экспертная група па праблемах стварэння палітычнага клімату, вольнага ад страху і палітычнага пераследу, лічыць Уладзіміра Кудзінава палітычным зьяволеным.

ВАДЗІМ КАБАНЧУК

Вадзім Кабанчук – актывіст «Маладога Фронту».

27 сакавіка 1998 году скончыўся суд над Вадзімам Кабанчуком. Яму было прад'яўленае абвінавачаньне па двух артыкулах Крымінальнага кодэксу Рэспублікі Беларусь: 186.3 – «арганізацыя ці актыўны ўдзел у групавых дзеяньнях, якія груба парушаюць грамадзкі парадак» і 187.1 ч. 2– «супраціўленьне супрацоўніку міліцыі... пры выкананьні ім службовых абавязкаў, зьязаныя з гвалтам ці пагрозай прымянення гвалту».

Указаныя абвінавачаньні былі прад'яўленыя В. Кабанчуку за ўдзел у акцыях апазіцыі 10 і 23 сакавіка 1997 году.

У кастрычніку 1997 году В. Кабанчук быў затрыманы і амаль шэсьць месяцаў правёў у СІЗА да суда.

Суд прызнаў В. Кабанчука вінаватым і прысудзіў яму 3 гады пазбаўлення волі з адтэрміноўкай выканання прысуду на 2 гады. Мера стрымання – утрыманьне пад вартай – была зьмененая, і В. Кабанчук быў вызвалены з-пад варты ў зале суда.

ПЦ «Вясна» лічыць, што прысуд па крымінальнай справе Вадзіма Кабанчука павінен быць адменены з-за палітычнага характару справы.

ВАСІЛЬ ЛЯВОНАЎ

Васіль Лявонаў – экс-міністр сельскай гаспадаркі і харчавання. Перад тым, як заняць пост міністра, ён зьяўляўся гандлёвым прадстаўніком Беларусі ў Германіі, узначальваў Магілёўскі абкам партыі. З таго часу Васіль Лявонаў знаёмы з прэзідэнтам РБ Аляксандрам Лукашэнкам, які ў той час зьяўляўся дырэктарам саўгасу «Гарадзец».

Падчас выбараў першага прэзідэнта Беларусі Васіль Лявонаў адкрыта падтрымліваў В. Кебіча, аднак нягледзячы на гэта, прыняў прапанову А. Лукашэнкі заняць пасаду міністра сельскай гаспадаркі і харчавання. В. Лявонаў не падтрымаў ідэю лістападаўскага рэферэндуму 1996 году, пасля чаго ў міністэрстве пачаліся масіраваныя праверкі.

Васіль Лявонаў паслядоўна выступаў з прапановамі аб рэфармаваньні сельскай гаспадаркі, накіраванай на рэфармаваньне калектыўнай уласнасьці, далучэньне сельскай гаспадаркі да рынкавай эканомікі, яе вызваленьне ад камандна-адміністрацыйных метадаў, што і паслужыла асноўнай прачынай яго арышту.

Васіль Лявонаў быў арыштаваны 11 лістапада 1997 году ў працоўным кабінце. Яго арышт здымала група апэратараў беларускага тэлебачаньня, і сюжэт аб гэтым некалькі разоў транслявалі на беларускім тэлебачаньні, што расцэньваецца ПЦ «Вясна» і як ціск на сьледзтва і суд. Як ціск на сьледзтва можна разглядаць і публічныя выказваньні А. Лукашэнкі, напрыклад, падчас выступленьня на сходзе АТ «Расьсьвет» праз тры дні пасля арышту В.Лявонава (выступленьне транслявалася па беларускім тэлебачаньні) : «Я пераканаўча прашу Глухоўскага – самым жорсткім чынам весьці сьледзтва! Дзейнічайце ня гледзячы ні на што!» На гэтым жа сходзе А. Лукашэнка публічна абвінаваціў В. Лявонава ў дачыненні да забойства Я. Мікалуцкага. Трэба адзначыць, што абвінавачаньне ў апошнім «злачынстве» так і не было прад'яўленае зьяволенаму.

Экс-міністру прад'яўленьня абвінавачаньні па трох артыкулах Крымінальнага кодэксу РБ: арт. 91. 1 – «крадзёж маёмасьці ў асабліва буйных памерах», арт. 169

«атрыманы хабару» і арт. 213 «незаконнае захоўванне баявых прыпасаў і зброі». На судзе, які пачаўся 17 жніўня 1999 году, сваёй віны Васіль Лявонаў не прызнаў. Ужо ў першай сваёй прамове ён заявіў, што лічыць сваё зняволенне палітычнай справай, ня верыць у справядлівасць суда, бо, па яго меркаванні, яго будзе судзіць ня суд, а асабіста А. Лукашэнка. Суд працягваецца.

В. Лявонаву 61 год. Ён пакутуе на шэраг цяжкіх хранічных захворванняў. Стан яго здароўя падчас зняволення ў СІЗА значна пагоршыўся, ён перанёс некалькі сардэчных прыступаў.

Лічым, што зняволенне Васіля Лявонава звязанае з ягонай прынцыповай пазіцыяй, звязанай са спробамі карэнных зьменаў у сельскай гаспадарцы Беларусі.

УЛАДЗІМІР ПЛЕШЧАНКА

Уладзімір Плешчанка — старшыня Віцебскай рады БНФ «Выбар» — быў затрыманы 2 верасня 1998 году па падазрэнні ў дэмантажы бюсту расійскага палкаводца А. Суварова ў Віцебску. Супраць яго была ўзбуджаная крымінальная справа па двух артыкулах Крымінальнага кодэксу РБ: 225 – «знішчэнне ці пашкоджанне гісторыка-культурных каштоўнасцяў» і 87 – «крадзёж маёмасці». У хуткім часе артыкул 87 КК РБ быў адменены з-за таго, што бюст аказаўся вырабленым не з каштоўнага металу, але У. Плешчанку прад'явілі абвінавачанне па арт. 201 ч. 2 КК РБ – «злоснае хуліганства».

Уладзімір Плешчанка амаль восем месяцаў, пакуль ішло сьледства, знаходзіўся ў СІЗА г. Віцебску. 29 сакавіка 1999 году адбыўся суд, у ходзе якога былі разбураныя ўсе пункты абвінавачання. Судовая справа была адпраўленая на дарасьсьледаванне, а У. Плешчанку была змененая мера стрымання – арышт на падпіску аб нявыезьдзе.

Справа аб знікненні бюсту А. Суварова працягваецца. Уладзімір Плешчанка на сённяшні дзень лічыцца галоўным абвінавачваемым. Нягледзячы на тое, што час для сьледства страчаны, а шэраг сьледчых працэдур зробленыя незаконна, што пацьвердзіў суд, ціск на У. Плешчанку працягваецца.

ПЦ «Вясна» лічыць, што крымінальная справа Уладзіміра Плешчанкі павінна быць спыненая з-за адсутнасці складу злачынства ў ягоных дзеяннях і недаказанасьцю прад'яўленага сьледствам абвінавачання.

ЯЎГЕН АСІНСКІ

Асінскі Яўген быў затрыманы 27 ліпеня 1999 году пасля акцыі апазіцыі. Адразу яму прад'явілі абвінавачанне па арт. 201 ч. 2 Крымінальнага кодэксу РБ – «злоснае хуліганства» за тое, што ён быццам бы ўдарыў міліцыянера.

У ходзе сьледства Я. Асінскаму былі зьмененыя артыкулы абвінавачаньня. На сёньняшні дзень яго абвінавачваюць у парушэньні арт. арт. КК РБ: 186.3 – «актыўны ўдзел у групавых дзеяньнях, якія парушаюць грамадзкі парадак» і 189 ч. 2 – «пагроза ці гвалт у адносінах да супрацоўніка міліцыі... у сувязі з выкананьнем ім службовых абавязкаў», што пагражае яму зьнявольеньнем да трох гадоў.

У СІЗА Яўгена Асінскага пратрымалі 38 дзён і выпусьцілі пад падпіску аб нявыезьдзе.

ПЦ «Вясна» лічыць, што справа Яўгена Асінскага носіць палітычны характар і павінна быць спыненая.

ЮРЫ БАНДАЖЭЎСКИ

Юры Бандажэўскі – рэктар Гомельскага дзяржаўнага медыцынскага інстытуту, доктар медыцынскіх навук.

13 ліпеня 1999 году Юры Бандажэўскі быў затрыманы і зьмешчаны ў ізалятар часовага ўтрыманьня. 4 жніўня яму было прад'яўленае абвінавачанне па арт. 169 ч. 3: «атрыманьне хабару, зьдзейсьненае службовай асобай, якая займае адказную пасаду, альбо асобай, якая раней была асуджаная за атрыманьне хабару, альбо атрыманьне хабару ў асабліва вялікіх памерах».

Абвінавачаньне было прад'яўленае рэктару паводле паказаньняў прарэктара гэтай жа ўстановы Уладзіміра Раўкова, затрыманага 12 ліпеня. Ёсьць меркаваньні, што да У. Раўкова ўжываліся псіхатропныя сродкі, бо ўжо ў канцы ліпеня прарэктар накіраваў заяву пракурору Гомельскай вобласьці, у якой адмовіўся ад дадзеных раней паказаньняў. На Ю. Бандажэўскага і У. Раўкова заведзеная крымінальная справа па вышэйназваным артыкуле, што азначае, што абодва кіраўнікі падазраюцца ў тым, што па папярэдняй змове садзейнічалі паступленьню ў ВНУ асобных абітурыентаў, за што атрымлівалі хабар у вялікіх памерах.

У справе Ю. Бандажэўскага адсутнічаюць прамыя доказы. Існуе меркаваньне, што затрыманьне прафесара было загадзя спланаванай аперацыяй. Нейкі час таму Ю. Бандажэўскі накіраваў ліст да А. Лукашэнкі, у якім распавёў пра неспрыяльныя адносіны Гомельскага медыцынскага інстытуту з Міністэрствам аховы здароўя РБ, якія ён

зв'язваў з выяўленымі ім «фактамі немэтанакіраванага выкарыстоўвання чарнобыльскіх сродкаў Інстытутам радыяцыйнай медыцыны Міністэрства аховы здароўя РБ». Такую выснову прафесар Ю. Бандажэўскі зрабіў пасля працы ў спецыяльнай камісіі, якая прааналізавала эфектыўнасць вынікаў даследаванняў па трох тэмах, праведзеных Навуковадаследчым клінічным інстытутам радыяцыйнай медыцыны і эндакрыналогіі, з агульным аб'ёмам фінансавання больш за 17 млрд. рублёў. У справаздачы прафесара сказана, што толькі некалькі працаў, на якія патрачана 1,1 млрд. рублёў, «могуць быць карыснымі з навуковага і практычнага пункту погляду», а астатнія 16 млрд. руб. патрачаныя дарэмна.

Такім чынам, калі Ю. Бандажэўскі, узброіўшыся сенсацыйнымі вынікамі даследаванняў, неаднаразова заклікаў «вархі» клапаціцца пра здароўе людзей і калі ён закрануў тэму грошай – у яго пачаліся непрыемнасці, а затым і арышт. Падкрэсьлім і асаблівую важнасць таго, што Ю.Бандажэўскі неаднаразова казаў пра недастатковасць тых захадаў, якія прымаліся ўрадам па ахове здароўя людзей у чарнобыльскай зоне.

27 сьнежня Юры Бандажэўскі быў вызвалены з-пад варты пад падпіску аб нявыезьдзе. Рашэнне аб змяненні меры стрымання было прынятае сьледзтвам у сувязі са станам здароўя Ю. Бандажэўскага.

ПЦ «Вясна» лічыць, што пераслед рэктара Гомельскага дзяржаўнага медыцынскага інстытуту прафесара Ю. Бандажэўскага звязаны з яго няўгоднай уладам прынцыповай пазіцыяй адносна праблемы радыяцыйнай абароны насельніцтва, якое пацярпела ад аварыі на ЧАЭС, выкладзенай ім на самым высокім узроўні.

МІКАЛАЙ СТАТКЕВІЧ

Мікола Статкевіч – старшыня Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі «Народная грамада». Пасля акцыі 27 ліпеня г.г. (Дзень Незалежнасці) быў затрыманы і абвінавачаны ў арганізацыі несанкцыянаванага шэсця. 28 ліпеня суд прысудзіў М. Статкевічу пакараньне ў выглядзе 10 сутак адміністрацыйнага арышту. У той час, калі лідэр сацыял-дэмакратаў адбываў адміністрацыйнае пакараньне, у адносінах да яго была ўзбуджаная крымінальная справа за тое ж парушэнне. М. Статкевічу інкрымінаваны арт.186.3 КК РБ – «арганізацыя ці актыўны ўдзел у групавых дзеяннях, якія парушаюць грамадзкі парадак» і абраная мера стрымання – падпіска аб нявыезьдзе.

М. Статкевіч быў затрыманы таксама пасля «Маршу Свабоды» 17 кастрычніка ў памяшканні штаб-кватэры сацыял-дэмакратычнай партыі. Яму была зьмененая мера стрымання – падпіска аб нявыезьдзе на арышт. 18 кастрычніка М. Статкевіч абвясціў галадоўку ў знак пратэсту супраць дзеянняў уладаў і міліцыі. 31 кастрычніка М. Статкевіч быў выпушчаны пад падпіску аб нявыезьдзе.

ПЦ «Вясна» лічыць, што завядзеньне крымінальнай справы на М.Статкевіча – ёсць палітычны пераслед, яўнае парушэнне правоў чалавека і патрабуе спынення гэтай справы.

ВАЛЕРЫ ШЧУКІН

Валеры Шчукін – дэпутат Вярхоўнага Савету РБ 13-га склікання, праваабаронца, журналіст – карэспандэнт незалежнай газеты «Народная Воля».

В. Шчукін — адзін з заяўляльнікаў мітыngu і шэсьця «Марш Свабоды». Але калі гарадзкімі ўладамі шэсьце было забароненае, ён адмовіўся ад свайго подпісу і пайшоў на «Марш...» у якасьці звычайнага ўдзельніка. На 19 кастрычніка В. Шчукін быў выкліканы ў Савецкі РАУС па позве, дзе быў затрыманы ў парадку арт. 119 Крымінальна-працэсуальнага кодэксу РБ. Пры затрыманні В. Шчукін быў моцна зьбіты (ім пададзена скарга ў пракуратуру Савецкага раёну г. Мінску).

Тры дні В. Шчукін знаходзіўся ў ізалятары часовага ўтрыманьня, а пасля прад'яўленьня яму абвінавачаньня (22 кастрычніка) па арт. 186.3 КК РБ накіраваны ў сьледчы ізалятар на вуліцы Валадарскага. Абраная для В. Шчукіна мера стрымання арышт потым была зьмененая на падпіску аб нявыезьдзе.

Адносна В. Шчукіна парушаная дэпутацкая недатыкальнасьць. На яго арышт легітымны Вярхоўны Савет РБ дазволу не даваў, як таго патрабуе заканадаўства.

АНТОН ЛАЗАРАЎ

Антону 18 гадоў, працуе ён на Чэрвеньскім рынку памочнікам гандляра. За ўдзел у «Маршы Свабоды» быў затрыманы 21 кастрычніка на месцы працы: на рынку да яго падышоў міліцыянер і папрасіў ісьці з ім.

А. Лазараў быў спачатку дастаўлены ў Цэнтральны РАУС, адкуль ягоным родным паведамлілі пра затрыманьне. Позна ўвечары або ў ноч на 22 кастрычніка А. Лазараў быў перавезены ў ізалятар часовага ўтрыманьня, а пасля прад'яўленьня абвінавачаньня па арт. 186.3 КК РБ – у сьледчы ізалятар на вул. Валадарскага. Пасля мера стрымання была зьмененая на падпіску аб нявыезьдзе.

АНДРЭЙ ВАЛАБУЕЎ

Андрэю 17 гадоў. Ён старэйшы сын у сям'і, якая мае чацьвёра дзяцей, скончыў вячэрнюю школу і цяпер праходзіць уладкаваньне на працу ў ВА «Гарызонт».

А. Валабуеў быў затрыманы разам з сябрамі – Сушкевічам Германам і Догілем Глебам – пасля «Маршу Свабоды» у пераходзе метро «Плошча Перамогі». Маладыя людзі размаўлялі паміж сабою, калі да іх падышлі пяцёра чалавек у цывільным, заламалі хлопцам рукі і пацягнулі ў машыны.

З Савецкага РАУСу, куды былі дастаўленыя затрыманыя, А.Валабуева ў ліку іншых перавезлі ў ізалятар часовага ўтрыманьня, дзе пратрымалі тое сутак. Яму было прад'яўленае абвінавачаньне па арт. 186.3 КК РБ і вызначаная мера стрыманьня – падпіска аб нявыезьдзе.

ГЛЕБ ДОГІЛЬ

Глебу 20 гадоў, ён студэнт 4-га курсу гістарычнага факультэту БДУ. Па вызначэньні ягонай маці — «належыць да дэмакратычна настроенай моладзі» і зьяўляецца «кабінетным, кніжным» хлопчыкам. Г. Догіль мае дрэнны зрок, і родныя заклапочаныя ягоным станам здароўя.

Г. Догіль быў затрыманы людзьмі ў цывільным разам з Германам Сушкевічам (ягоны стрыечны брат) і Андрэем Валабуевым у пераходзе станцыі метро «Плошча Перамогі» і дастаўлены ў Савецкі РАУС. З РАУСу Г.Догіль быў перавезены ў ізалятар часовага ўтрыманьня. У ізалятарах Г. Догіль правёў тое сутак і быў пераведзены ў сьледчы ізалятар на вуліцы Валадарскага. Абвінавачаньне Г. Догілю было прад'яўленае 27 кастрычніка (арт. 186.3 КК РБ) і абвешчаная мера стрыманьня – знаходжаньне пад арыштам, зьмененая на падпіску аб нявыезьдзе.

ГЕРМАН СУШКЕВІЧ

Герману 19 гадоў, ён студэнт 3-га курсу Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэту інфарматыкі і радыёэлектронікі (вячэрняе аддзяленьне), актывіст «Маладога Фронту».

Г. Сушкевіч быў затрыманы пасля «Маршу свабоды» 17 кастрычніка каля 17.00 у пераходзе станцыі метро «Плошча Перамогі» разам са сваім стрыечным братам Г. Догілем і сябрам А. Валабуевым. Паколькі асобы (пяцёра мужчынаў), якія затрымлівалі маладых людзей, былі ў цывільным, Г.Сушкевіч аказаў супраціўленьне, але яго моцна ўдарылі і пацягнулі ў машыну.

Спачатку Г. Сушкевіч, як і яго сябры, быў накіраваны ў Савецкі РАУС, затым перавезены ў ізалятар часовага ўтрыманьня, а адтуль – у сьледчы ізалятар на вуліцы Валадарскага. Абвінавачаньне Г. Сушкевічу было прад'яўленае 27 кастрычніка (арт.186.3 КК РБ) і абвешчаная мера стрыманьня – знаходжаньне пад арыштам, зьмененая пасля на падпіску аб нявыезьдзе.

ЗЬНІКНЕНЬНІ ДЗЕЯЧАЎ АПАЗІЦЫІ

Жорсткае супрацьстаянне рэжыму і апазіцыйных сілаў у 1999 годзе вылілася ў шэраг загадкавых сьмерцяў і зьнікненняў дзеячаў апазіцыі. Прычым абставіны гэтых здарэнняў такія, што іх неабходна залічваць у палітычна абгрунтаваныя. Нягледзячы на тое, што віна ў тым ці іншым зьнікненні можа падаць на ўлады, беларускія афіцыйныя сьледчыя органы праявілі дзіўную незацікаўленасьць і неаператыўнасьць, а часам і недасьведчанасьць у расьсьледваньнях.

5 красавіка ў Магілёве адбылася трагедыя — а 4 гадзіне ў будаўнічым кар’еры знойдзены мёртвым Славамір Амбружэвіч — сябра сацыял-дэмакратычнай партыі «Народная Грамада». Па зьвестках магілёўскага праваабаронцы Валадара Цурпанавы, цела С. Амбружэвіча было знойдзенае з чэрапнамазгавой траўмай. Пры гэтым агітацыйныя ўлёткі, грошы з кішэняў не былі скрадзеныя. Кар’ер, у якім было знойдзенае цела, знаходзіўся далёка ад дому С. Амбружэвіча — у іншым накірунку. Вядома, што ў нядзелю 4 красавіка падчас выбараў у мясцовыя саветы С. Амбружэвіч зьяўляўся назіральнікам на адным з выбарчых участкаў. Міліцыя адмовілася ўзбуджаць крымінальную справу па факце сьмерці. Супрацоўнікі міліцыі сьцьвярджаюць, што сьмерць наступіла ня ў выніку гвалтоўных дзеяньняў, а як няшчасны выпадак. Але сябры па партыі ўпэўненыя, што сьмерць С. Амбружэвіча зьвязаная з ягонай палітычнай дзейнасьцю.

6 красавіка раптоўна памёр Генадзь Карпенка, намесьнік старшыні Вярхоўнага Савету 13-га скліканьня, намесьнік старшыні Аб’яднанай Грамадзянскай Партыі, доктар тэхнічных навук, акадэмік Беларускай інжынерна-тэхналагічнай акадэміі, член-карэспандэнт Нацыянальнай акадэміі навук, старшыня Нацыянальнага выканаўчага камітэту. Сьмерць Генадзя Карпенкі, паводле паведамленьняў друку і расьсьледаваньняў незалежных экспэртаў, адбылася пры загадкавых і да канца нявысьветленых абставінах.

У ноч на 8 красавіка з-пад хатняга арышту зьнікла экс-старшыня Нацыянальнага банку Беларусі Тамара Віннікава. У дачыненні да Т. Віннікавай у канцы 1996 г. была ўзбуджаная крымінальная справа па некалькіх артыкулах Крымінальнага кодэксу РБ: злоўжываньне службовым становішчам; службовы падлог; крадзёж у асабліва буйных памерах. 14 студзеня 1997 г. яна была арыштаваная і амаль 10 месяцаў знаходзілася ў сьледчым ізалятары КДБ. 7 лістапада таго ж году Т. Віннікавай у сувязі з цяжкім станам здароўя была зьмененая мера стрыманьня — утрыманьне пад хатнім арыштам. З таго часу ў яе кватэры знаходзіліся супрацоўнікі Галоўнага ўпраўленьня дзяржаўнай аховы.

8 красавіка пасля знікнення экс-старшыні Нацыянальнага банку Тамары Віннікавай, супрацоўнікі міліцыі затрымалі і даставілі ў Пракуратуру РБ адваката Т.Віннікавай Людмілу Ульяшыну.

24 красавіка прыкладна ў 17 гадзінаў у выніку аўтакатастрофы, якая адбылася на трасе Мінск-Масква ў раёне г. Крупкі Мінскай вобласці, загінуў старшыня аб'яднання прадпрымальнікаў г. Мінску і Мінскай вобласці «Садружнасьць» Арнольд Пячэрскі. А. Пячэрскаму было 34 гады, ён вядомы тым, што арганізоўваў некалькі страйкаў прадпрымальнікаў на стадыёне «Дынама» і на рынку гандлёвага дому «Ждановічы». Арнольд Пячэрскі зьяўляўся даверанай асобай кандыдата ў прэзідэнты Міхаіла Чыгіра, а таксама прымаў актыўны ўдзел у падрыхтоўцы выбараў прэзідэнта Беларусі, прызначаных Вярхоўным Саветам 13-га скліканьня на 16 траўня.

8 траўня з заявай аб знікненні экс-міністра ўнутраных справаў РБ Юрыя Захаранкі звярнулася ў міліцыю ягоная жонка Вольга Барысаўна. В.Захаранка паведаміла, што патэлефанавала мужу па сатавым тэлефоне, і Захаранка адказаў ёй, што толькі што паставіў машыну на стаянку і ідзе дадому. «Праз 10 хвілінаў буду», — сказаў Юры Захаранка. Шлях ад стаянкі да дому займае 10-15 хвілінаў. Ю. Захаранка знік па дарозе. Вольга Захаранка не выключае, што магло здарыцца самае страшнае: «З ім могуць зрабіць што заўгодна, а пасля сьпісаць усё на здарэньне на бытавой глебе». Жонка былога міністра сьцьвярджае, што ў апошні час Ю. Захаранка атрымліваў шматлікія пагрозы і папярэджаньні, якія паступалі ў сувязі з дапамогай Ю.Захаранкі кандыдату ў прэзідэнты М.Чыгіру і дзейнасьцю па стварэньні Саюзу афіцэраў. «... Было бачна, як гэта непакоіць улады. Нас увесь час падслухоўвалі, дасылалі пагрозы». Юры Захаранка быў прызначаны міністрам унутраных справаў у 1994 годзе, але праз паўтары гады зняты. Ёсьць меркаваньне, што прычынай адстаўкі стала адмова Захаранкі выконваць тую ролю ў барацьбе з апазіцыяй, якую патрабавалі ад яго афіцыйныя ўлады.

У ліпені віцебскія ўлады аб'явілі пра вышук актывіста Віцебскай рады БНФ «Адраджэньне» Юрася Мароза, які... год таму папрасіў палітычнага прытулку ў Чэхіі і атрымаў яго.

16 верасьня позна ўвечары па дарозе з лазьні дамоў знік старшыня Цэнтральнай выбарчай камісіі РБ, віцэ-сьпікер адзінага легітымнага беларускага органу ўлады Вярхоўнага Савету 13-га скліканьня Віктар Ганчар. Разам з ім прапаў і вядомы бізьнэсмен Анатоль Красоўскі. На месцы знікнення былі знойдзеныя сьляды крыві, рэшткі шкла разьбітых фараў. Пракуратура г. Мінску ўзбудзіла крымінальную справу па артыкуле 101 КК РБ (наўмыснае забойства). Створаная і

грамадзкая незалежная сьледчая група па расьсьледваньні абставінаў зьнікненьня В. Ганчара і А. Красоўскага.

20 верасьня ЗША выказалі занепакоенасьць зьнікненьнем у Беларусі апанентаў рэжыму А. Лукашэнкі. Намесьнік прэс-сакратара Дзяржаўнага дэпартаменту ЗША Джэймс Фоўлі выступіў з заявай, у якой сказана: «Зьнікненьне Віктара Ганчара — ня першае сярод асноўных апанентаў рэжыму Лукашэнкі... Злучаныя Штаты глыбока занепакоеныя тэндэнцыяй да зьнікненьня апанентаў рэжыму Лукашэнкі ў Беларусі. Мы заклікаем урад Беларусі прыкласьці ўсе намаганьні дзеля вызначэньня месцазнаходжаньня сп. Ганчара, сп. Віннікавай і генерала Захаранкі і забесьпячэньня іх бясьпекі».

22 верасьня Зінаіда Ганчар і Ірына Красоўская — жонкі зьніклых 16 верасьня Віктара Ганчара і Анатоля Красоўскага, а таксама сакратарка Ганчара Кацярына Антонік і ягоны кіроўца Яўген Лычоў былі выкліканыя да сьледчага Мінскай пракуратуры Сяргея Новікава дзеля дачы паказаньняў у якасьці сьведкаў па заведзенай крымінальнай справе.

24 верасьня кіраўнік польскага зьнешнепалітычнага ведамства Браніслаў Герэмек зьвярнуўся з асабістым лістом да віцэ-прэм'ера, міністра замежных справаў Беларусі Урала Латыпава. Ліст напісаны з прычыны таго, што зьнікненьне выконваючага абавязкі старшыні Вярхоўнага Савету Беларусі 13-га скліканьня Віктара Ганчара выклікае занепакоенасьць у Польшчы. У лісьце польскі бок выказвае гатоўнасьць прадаставіць любую інфармацыю і неабходную дапамогу для праясьненьня факту зьнікненьня Віктара Ганчара.

30 верасьня газета «Народная воля» надрукавала адкрыты зварот маці Віктара Ганчара, у якім гаворыцца: «Я зьвяртаюся да праваахоўных органаў: я буду маліцца за вас усё жыцьцё, толькі дапамажыце мне ў маім горы! Я зьвяртаюся да Вас, спадар прэзідэнт: узгадайце маю дабрыню, прастату і гасьціннасьць у адносінах да Вас. Дапамажыце мне вярнуць майго сына!»

12 кастрычніка адбылася сустрэча першага намесьніка міністра ўнутраных справаў РБ М. Удовікава, які сказаў прадстаўнікам прэсы: «У самы бліжэйшы час вы зможце даведацца пра вельмі цікавыя падрабязнасьці, зьвязаныя са зьнікненьнем Ганчара і Красоўскага...» Слова сваё генерал-маёр не стрымаў.

У кастрычніку прадстаўнікі грамадзкай камісіі па расьсьледваньні факту зьнікненьня Юрыя Захаранкі — каардынатар Лігі афіцэраў міліцыі Беларусі Уладзімір Арыстаў і былы сьледчы пракуратуры Алег Воўчак былі прынятыя сьледчым Мінскай

гарадзкой пракуратуры Святланай Байкавай, якая вядзе справу па факце з'нікнення Ю.Захаранкі. У выніку сустрэчы ўдзельнікі яе прыйшлі да высновы пра магчымасць узаемадзеяння.

13 снежня былая старшыня Нацыянальнага банку Беларусі Тамара Віннікава, якая была арыштаваная 14 студзеня 1997 г. і з'нікла з-пад варты ў ноч з 7 на 8 красавіка г. г., патэлефанавала ў «Белорусскую деловую газету», чым засьведчыла сваё «вяртаньне». Супраць Т. Віннікавай была ўзбуджаная крымінальная справа паводле некалькіх артыкулаў Крымінальнага кодэксу РБ: злоўжываньне службовым становішчам, службовы падлог, крадзеж у асабліва буйным памеры... Першае інтэрв'ю, як і іншыя пасля яго, было дадзенае па тэлефоне. Самую Віннікаву ніхто з журналістаў ня бачыў. Аднак тыя, хто чуў голас Віннікавай непасрэдна па тэлефоне, сьцьвярджаюць, што гэта і сапраўды яна...

ПАРУШЭНЬНІ ПРАВОЎ ГРАМАДЗЯНАЎ НА СВАБОДУ СЛОВА І АТРЫМАНЬНЕ ПРАЎДЗІВАЙ ІНФАРМАЦЫІ, ПЕРАСЬЛЕД НЕЗАЛЕЖНАЙ ПРЭСЫ І ЖУРНАЛІСТАЎ

Свабода слова гарантаваная беларускай канстытуцыяй, аднак на справе гэтае права ажыццяўляць у краіне з кожным годам становіцца ўсё цяжэй. Афіцыйныя выданьні з першых дзён улады Лукашэнкі патрапілі пад жорсткі кантроль дзяржавы, а незалежных з кожным годам становіцца ўсё менш і менш. У 1999 годзе ня стала апазіцыйных газетаў «Навіны» і «Имя», Дзяржкамдрук спецыяльным рашэннем адмовіў у ліцэнзіях дзевяці выданьням, у тым ліку і «Нашай свабодзе», якая павінна была выходзіць замест зачыненых «Навінаў». Да электронных сродкаў масавай інфармацыі — да радыё і тэлебачання — беларуская апазіцыя ўвогуле ня мае ніякага доступу. Некалькі месяцаў працягваліся перамовы паміж прадстаўнікамі Лукашэнкі і буйнейшых апазіцыйных партыяў і рухаў, па выніках была нібыта дасягнутая дамоўленасць пра выдзяленьне апазіцыі ўсяго паўтары хвіліны эфірнага часу ў вячэрняй інфармацыйнай праграме тэлебачання. Аднак А. Лукашэнка ў аднабаковым парадку гэтую дамову скасаваў.

У студзені кіраўніцтва друкарні ў г. Рэчыца (Гомельская вобласць), нягледзячы на афіцыйную дамову, адмовілася друкаваць незалежную газету «Гомельская думка». Друкаваць газету забараніў начальнік абласнога ўпраўлення па друку Рыгор Сыцепаненка, які палічыў, што «Гомельская думка» у сваіх публікацыях абражае прэзідэнцкую «вертыкаль».

У лютым Дзяржкамтэт па друку вынес папярэджаньні незалежным газетам, якія надрукавалі матэрыялы пра правядзеньне ў Беларусі чарговых прэзідэнцкіх выбараў, прызначаных Вярхоўным Саветам РБ 13-га скліканьня. У папярэджаньнях сказана, што публікацыя дакументаў «неіснуючага дзяржоргану» парушае закон аб друку ў частцы: «заклік да захопу ўлады».

2 сакавіка супрацоўнікі Гродзенскай пракуратуры, міліцыі і КДБ правялі вобыскі ў рэдакцыі мясцовай незалежнай газеты «Пагоня», офісе грамадзкай арганізацыі «Ратуша» і ляльным тэатры. Шукалі інфармацыйныя матэрыялы, зьвязаныя з правядзеньнем выбараў прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. У рэдакцыі «Пагоні» былі канфіскаваныя рэдакцыйная пошта і архіўныя дакументы. У гродзенскім аб'яднаньні «Ратуша» супрацоўнікі пракуратуры дзейнічалі паводле крымінальнай справы аб зьнявазе гонару і годнасьці прэзідэнта А. Лукашэнкі, якая была заведзеная на падставе выхаду зборніку карыкатураў Алеся Суворава «У пагоню!». У выніку

вобыску было канфіскавана некалькі асобнікаў зборніку карыкатураў, брашура старшыні Вярхоўнага Савету Сямёна Шарэцкага «Трагедыя Беларусі», а таксама пратакол паседжання камісій па выбарах прэзідэнта Беларусі.

17 сакавіка ў г. Наваполацку (Віцебская вобл.) позна ўвечары пачаўся пажар у рэдакцыі мясцовай незалежнай газеты «Хімік». Невядомымі асобамі былі падпаленыя дзверы рэдакцыі. Газета надрукавала шэраг артыкулаў, якія ўтрымлівалі крытыку дзейнасці мясцовых уладаў, друкавалася іншая інфармацыя апазіцыйнага зместу. Мясцовыя ўлады спрабавалі знішчыць гэтае незалежнае выданьне шляхам аб'яднання рэдакцыі газеты «Хімік» з газетай выканкаму «Новая газета». Супрацоўнікі «Хіміка» сьцьвярджаюць, што неаднаразова атрымлівалі пагрозлівыя ананімныя званкі. Такім чынам, ёсць падставы меркаваць, што гэты падпал можа быць невыпадковым і накіраваным на далейшае запалохваньне супрацоўнікаў незалежнай газеты «Хімік».

19 сакавіка ў Віцебску быў затрыманы рэдактар газеты «Выбар» Барыс Хамайда, які абвінавачваўся ў «дробным хуліганстве» (арт. 156 АК РБ). Экспертыза, праведзеная ў медвыцвярэньніку, паказала, што затрыманы быў цьвярозым. 22 сакавіка адбыўся суд над Б. Хамайдам, на якім судзьдзёй Чыгуначнага райсуда Афанасьевым быў вынесены прысуд: 1 млн. руб. штрафу. Па гэтым жа артыкуле 18 сакавіка быў затрыманы журналіст «Выбару» Юрась Карпаў, на якога быў складзены пратакол. Дарэчы, абодва затрыманыя выступаюць у судзе над Уладзімірам Плешчанкам у якасьці сьведкаў.

7 красавіка журналіст незалежнай газеты «Навіны» Алег Грузьдзіловіч быў дастаўлены на допыт у КДБ. Зранку, калі Алег Грузьдзіловіч выйшаў са свайго дому, да яго падышлі 8 чалавек у цывільным, прадставілі пасьведчаньні супрацоўнікаў КДБ, пасадзілі ў службовую машыну і даставілі ў КДБ. Варта адзначыць, што яшчэ 5 красавіка Алег Грузьдзіловіч атрымаў позову з КДБ. У той дзень А.Грузьдзіловіч зьявіўся ў КДБ у прызначаны час разам з вядомым у Беларусі адвакатам Гары Паганяйлам і заявіў, што будзе размаўляць са сьледчым толькі ў прысутнасці адваката. Сьледчы КДБ па асабліва важных справах Генадзь Гнядзько адмовіўся ад такой размовы. 7 красавіка, пасля таго як А. Грузьдзіловіч быў дастаўлены ў КДБ, яму абвясцілі, што ўзбуджаная крымінальная справа, і ён павінны даць паказаньні ў якасьці сьведкі. Алег Грузьдзіловіч адмовіўся адказваць на пытаньні без юрыдычнага кансультанта, спаслаўшыся пры гэтым на арт. 62 Канстытуцыі РБ, які гарантуе юрыдычную дапамогу ў такіх выпадках. Апрача таго, А. Грузьдзіловіч адмовіўся падпісацца пад пратаколам, дзе былі пераказаныя ягоныя словы, а таксама даць распіску аб «неразгалашваньні папярэдняга сьледзтва». Магчыма,

выклік у КДБ з'вязаны з артыкулам «Сакрэтны план супраць апазіцыі», які быў надрукаваны ў газеце «Навіны» 19 сакавіка. У артыкуле быў працытаваны план супрацьдзеяння «групе лідэраў радыкальнай апазіцыі па падрыхтоўцы антыпрэзідэнцкіх выбараў прэзідэнта Рэспублікі Беларусь». У гэтым дакуменце было шмат палажэнняў, якія адкрыта супярэчаць Канстытуцыі РБ і парушаюць правы чалавека. Так, Камітэт дзяржаўнай бяспекі, згодна з планам, павінен «выкарыстаць сітуацыю з мэтай разлажэння і «кампраметацыі» апазіцыйных структураў».

21 траўня ў Мінску ўвечары каля пад'езду дома невядомыя ў цывільным жорстка збілі П. Канавальчыка — галоўнага рэдактара незалежнай газеты «Навінкі», органа «Мінскага культурнага бамонду», што была заснаваная групай анархістаў у студзені 1998 г. Газета сатырычна рэагавала на ўсе праявы жыцця. Па словах адказнага сакратара «Навінак» Алеся Мазура, гэта маглі быць і звычайныя хуліганы, але нельга выключыць і таго, што П. Канавальчыка вырашылі правучыць прадстаўнікі спецслужбаў. З цяжкімі траўмамі П. Канавальчык быў дастаўлены ў бальніцу, дзе яму зрабілі аперацыю.

26 траўня Дзяржаўны камітэт па друку Беларусі вынес рэдакцыі незалежнай газеты «Навіны» чарговае папярэджаньне — другое на працягу году. Першае папярэджаньне было вынесенае за публікацыю інфармацыі пра выбары 16 траўня. Другое папярэджаньне вынесенае за артыкул Аляксандра Дубравіна «Карбункулы законнасьці». На думку Дзяржкамдруку, А. Дубравін распальвае ў грамадстве сацыяльную варожасьць і зьневажае супрацоўнікаў міліцыі.

У чэрвені папярэджаньне ад Дзяржаўнага камітэта па друку атрымала рэдакцыя незалежнай газеты «Имя». Гэта ўжо другая праява пільнай ўвагі да рэдакцыі ўладаў з пачатку бягучага года. Першы раз Дзяржкамдруку папярэдзіў «Имя» ў сярэдзіне лютага за артыкул галоўнага рэдактара Ірыны Халіп пра выбары прэзідэнта Беларусі 16 траўня. На гэты раз прычына незадаволенасьці чыноўнікаў – рэпартаж пад назвай «Фэстываль, падобны да «Кінатаўра». У матэрыяле сьцьвярджаецца, што падчас правядзеньня кінафэстывалю расійскі горад Сочы наведваў без залішняга шуму прэзідэнт Беларусі. Удзельнікі «Кінатаўра» з ліку расійскай інтэлігенцыі, па словах аўтара газеты «Имя», меркавалі пры зьяўленьні на фэстывалі нікім не запрошанага, але вядомага сваёй нахабнасьцю Лукашэнкі дружна пакінуць залу... Дзяржкамдруку Беларусі не бярэцца аспрэчваць ступень «павагі» інтэлігенцыяй (у тым ліку расійскай) кіраўніка нашай дзяржавы. Дзяржкамдруку настойвае на такой версіі падзеяў, што Лукашэнка ня ездзіў у Сочы наогул. Галоўны рэдактар газеты і аўтар згаданага рэпартажу Ірына Халіп паведаміла, што мае доказы і сьведкаў, якія пацьвярджаюць выкладзеныя ў матэрыяле пра «Кінатаўр» факты... Паводле

дзеючага Закону «Аб друку і іншых СМІ», пры атрыманьні рэдакцыяй двух папярэджаньняў на працягу году выхад у сьвет друкаванага органа можа быць «прыпынены».

22 ліпеня ў рэдакцыі газеты «Имя» зьявіліся сьледчыя пракуратуры з ордэрам на вобыск, выдадзеным Кастрычніцкай раённай пракуратурай г. Мінску. Мэтай вобыску было «адшуканьне і канфіскацыя дакументаў з паклёпніцкімі выдумкамі і іншых носьбітаў інфармацыі». Прычынай узбуджэньня крымінальнай справы сталі публікацыі ў тыднёвіку па справе нядаўна арыштаванага прадпрымальніка Віктара Лагвінца. У публікацыях гаварылася пра шчыльныя сувязі В. Лагвінца з Генеральным пракурорам Беларусі. Падчас вобыску ў рэдакцыі «Имя» былі канфіскаваныя сем дыскетаў, адна відэа і тры аўдыёкасеты, два сістэмныя блокі, дзьве чарнавыя паласы газеты «Имя». Дарэчы, галоўны рэдактар газеты «Имя» Ірына Халіп была затрыманая 21 ліпеня пасля народных гуляньняў з нагоды заканчэньня прэзідэнцкіх паўнамоцтваў Аляксандра Лукашэнкі. Ірыну Халіп даставілі ў РАУС, але ў хуткім часе адпусьцілі. Увечары 22 ліпеня адбыўся вобыск на кватэры Ірыны Халіп, былі канфіскаваныя дыскеты і кампутарны сістэмны блок. У І. Халіп забралі пашпарт і авіябілеты (яна павінна была ляцець у ЗША на семінар). І. Халіп атрымала позову ў пракуратуру на 14 гадзінаў 23 ліпеня. У пракуратуры І. Халіп вярнулі авіябілеты і пашпарт. Такім чынам, Генеральны пракурор дазволіў галоўнаму рэдактару газеты «Имя» вылецець у ЗША на семінар, але пасля свайго вяртаньня І.Халіп павінна зноў зьявіцца ў пракуратуру.

7 верасьня пасля несанкцыянаванай акцыі, якую праводзіла Партыя свабоды ў Мінску каля помніка Янку Купалу, на фотавідэакарэспандэнта газеты «Беларуская маладзёжная» Сяргея Чырыка накінуліся некалькі супрацоўнікаў міліцыі. Яны арыштавалі яго, не зважаючы на журналісцкае пасьведчаньне. С. Чырык быў адвезены ў Цэнтральны РАУС, дзе ў яго адабралі відэакамеру. Урэшце міліцыянты відэакамеру вярнулі, падмяніўшы пры гэтым каштоўную відэакасету, на якой былі адзнятыя падзеі, на больш простую і някасную.

24 верасьня ў судзе Маскоўскага раёну г. Мінску адбыўся беспрэцэдэнтны працэс па зыску дзяржсакратара Савету бясьпекі Рэспублікі Беларусь Віктара Шэймана да незалежнай газеты «Навіны» і журналіста Сяргея Аніські. Зыск зьявіўся пасля таго, як на публікацыю ў газеце зьявруў увагу Аляксандр Лукашэнка і на чарговай нарадзе загадаў «закрыць газету па суду». В. Шэйман палічыў, што газета «Навіны» у артыкуле «Хто ў церамках жыве» (публікацыя прысьвечаная сядзібе бацькоў В. Шэймана ў в. Падліпкі Пухавіцкага раёну) абразіла ягоныя «гонар і годнасьць». Маральную шкоду В. Шэйман ацаніў наступным чынам: 10 мільярдаў

рублёў спагнаць з газеты «Навіны», 5 мільярдаў рублёў — з аўтара артыкула Сяргея Аніські (усяго каля 50 тысячаў амерыканскіх даляраў). Напачатку зала паседжаньняў не магла зьмясьціць усіх прадстаўнікоў грамадзкасьці і прэсы, якія хацелі прысутнічаць на працэсе. Так, з 10 гадзінаў да 12.30 у калідоры чакалі магчымасьці трапіць у залу прадстаўнік АБСЕ Крыстафер Паніко, сябры Беларускага хельсінкскага камітэту і журналісты. Дзяржаўны сакратар Савету бясьпекі В.Шэйман на суд не зьявіўся.

Адказчыкі падалі некалькі хадаініцтваў (у тым ліку і пра недавер суду), але ўсе яны былі адхіленыя. Судзьдзя Савіч задаволіў зыск В.Шэймана у поўным аб'ёме.

29 верасня выйшаў у сьвет апошні нумар незалежнай газеты «Навіны». Маскоўскім судом г. Мінску быў накладзены арышт на маёмасьць газеты. Судовы выканаўца Ізарын зьявіўся ў друкарню і запатрабаваў спыніць друк чарговага нумару газеты «Навіны», а таксама зрабіў арышт газетнай паперы. Рэдакцыя плануе выпускаць газету пад новай назвай — «Наша свабода».

У кастрычніку прэс-сакратар Дзярждэпартаменту ЗША Джэймс Рубін выступіў з заявай, у якой акцэнтаваў увагу на «узрослы ў апошні час ціск на незалежную прэсу ў Беларусі», які «уяўляе сабою эскалацыю намаганьняў, што скіраваныя на задушэньне свабоды слова ў парушэньне Беларусью сваіх абавязацельстваў у адпаведнасьці з дакументамі АБСЕ». ЗША занепакоеныя ў прыватнасьці рашэньнем Дзяржкамдруку РБ аб ануляваньні ліцэнзіяў на выпуск дзевяці незалежных выданьняў, у тым ліку газеты «Наша свабода», якая павінна была выходзіць замест «Навінаў».

8 лістапада ў гарадзкім судзе Мінску разгледжаная скарга рэдакцыі газеты «Навіны» і журналіста Сяргея Аніські на рашэньне суда Маскоўскага раёну сталіцы. Судовая калегія гарсуда ў складзе Іны Яблыкавай, Галіны Глухоўскай, Алены Дулуб разгледзела скаргу рэдакцыі і журналіста. Сяргей Аніська абвергнуў сьцьвярджэньне прадстаўніка В. Шэймана ў судзе пра тое, што артыкул паўплываў на здароўе маці дзяржсакратара і яна была шпіталізаваная. С.Аніська прадставіў зьвесткі аб іншым паходжаньні хваробы. Журналіст таксама зьвярнуў увагу суда на памеры сумы зыску, якая складае больш за 45 тысяч даляраў ЗША. Выслухаўшы ўсе аргументы, судовая калегія не знайшла падставаў дзеля адмены рашэньня суда Маскоўскага раёну і пакінула яго ў сіле, не задаволіўшы скаргу. Рэдакцыя газеты «Навіны» мае намер абскардзіць і гэтак рашэньне Мінскага гарсуда, але ўлады фактычна дасягнулі мэты — газета «Навіны» не выходзіць у сьвет.

15 лістапада А. Лукашэнка рэзка адмоўна ацаніў пратакол пра доступ беларускай палітычнай апазіцыі да дзяржаўных СМІ, падпісаны падчас кансультацыяў паміж уладамі і апазіцыяй. Выступаючы на нарадзе, прысьвечанай удзелу Беларусі ў Стамбульскім саміце АБСЕ, А. Лукашэнка заявіў, што гэты дакумент супярэчыць усім цывілізаваным нормам. Пры гэтым ён спаслаўся на практыку, якая нібыта існуе ў іншых дзяржавах: «У Вялікабрытаніі, да прыкладу, ёсць партыйныя выданні, якія асьвятляюць дзейнасць лейбарыстаў і кансерватараў. І ніхто там ня ставіць пытаньне аб тым, каб лейбарысты прэтэндавалі на СМІ кансерватараў і наадварот».

27 сьнежня ўступіў у сілу Закон «Аб унясенні зьменаў і дадаткаў у некаторыя заканадаўчыя акты Рэспублікі Беларусь», падпісаны А. Лукашэнкам. Згодна з гэтым законам павінны быць унесеныя папраўкі ў Кодэкс аб Адміністрацыйных Правапарушэннях і Закон «Аб друку і іншых сродках масавай інфармацыі». У КаАП РБ зьявіцца артыкул 167-10 і 167-11. Артыкул 167-10 прадугледжвае адказнасць за дзейнасць незарэгістраванай альбо неперарэгістраванай палітычнай партыі ці грамадзкага аб'яднаньня (папярэджаньне альбо штраф ад 10 да 50 мінімальнага заробкаў). Паўторныя дзеянні на працягу году могуць карацца штрафам ад 50 да 100 мінімальнага заробкаў альбо адміністрацыйным арыштам тэрмінам да 15 сутак. Артыкул 167-11 прадугледжвае адміністрацыйную адказнасць за непрадастаўленьне рэгіструючаму органу ў месячны тэрмін дадзеных аб зьмене юрыдычнага адрасу (штраф да 30 мінімальнага заробкаў).

ПЕРАСЬЛЕД АПАЗІЦЫЙНА НАСТРОЕНАЕ МОЛАДЗІ І МАЛАДЗЁЖНЫХ АРГАНІЗАЦЫЯЎ

«Барацьбу за моладзь» А. Лукашэнка лічыць галоўнай задачай сваёй прапагандысцкай машыны, асновай сваёй палітыкі, сваёй будучыні. Пад ягоным патранажам знаходзяцца маладзёжныя арганізацыі, якія заяўляюць пра падтрымку прэзідэнта, ім прадастаўляюцца ўсялякія льготы і дзяржаўная дапамога. Моладзь жа, якая выступае супраць рэжыму Лукашэнкі, патрапляе пад жорсткія рэпрэсіі. Судовыя і карныя органы з асаблівым цынзімам распраўляюцца з непаўнагадовымі апанентамі рэжыму. Аднак за пяць гадоў існавання ўлады Лукашэнкі за гэта не адказаў яшчэ ніводзін міліцыянт, ніводзін амапавец.

17 студзеня непаўнагадовы Станіслаў Карашчанка, зьбіты нявдомымі асобамі ў цывільным 8 сьнежня 1998 году і дастаўлены імі ў міліцыю, атрымаў адказ на сваю скаргу з пракуратуры Цэнтральнага раёну г. Мінску. У адказе паведамляецца: «У ходзе праведзенай праверкі пракуратурай раёну не ўстаноўленыя факты перавышэння ўлады альбо службовых паўнамоцтваў супрацоўнікамі міліцыі. Пры такіх абставінах пракуратура Цэнтральнага раёну г. Мінску не знаходзіць дастатковых падставаў для прыняцця мераў пракурорскага рэагавання. Пры нязгодзе з прынятым рашэннем Вы маеце права звярнуцца ў пракуратуру гораду Мінску».

21 студзеня ў Мінску былі затрыманыя дзве непаўнагадовыя дзяўчыны — Ляшкова Тацяна (14 гадоў) і Чарвякова Вольга (навучэнка Беларускага гуманітарнага ліцэю, 15 гадоў). Яны распаўсюджвалі ўлёткі з запрашэннем на дазволены ўладамі мітынг 22 студзеня. Іх затрымаў жыхар пад'езду, у якім дзяўчаты раскідалі па скрынях лістоўкі. Ён паказаў ім пасьведчаньне супрацоўніка міліцыі, патэлефанаваў па 02 і выклікаў машыну. Праз 30 хвілінаў прыехала міліцэйская машына, дзяўчынаў адвезьлі ў Савецкі РАУС, дзе склалі пратакол, пасля выклікалі бацькоў, каб забралі сваіх дзяцей дадому.

26 студзеня ў Мінску ў раёне Трактарнага заводу былі затрыманыя непаўнагадовыя Станіслаў Карашчанка і Зьміцер Бунчук, якія расклеівалі ўлёткі з запрашэннем уступаць у шэрагі «Маладога Фронту» і ўлёткі, якія прапагандуюць нацыянальную музыку: «Слухай беларускае!». С. Карашчанку і З. Бунчука даставілі ў РАУС Партызанскага раёну, дзе на іх быў складзены пратакол. Яны абвінавачваюцца ў парушэнні арт. 143, ч. 3 КаАП РБ — расклейка аб'яваў ў неадведзеных для гэтага месцах. Паводле гэтага артыкулу, ім пагражае папярэджаньне альбо штраф у памеры да аднаго мінімальнага заробку.

2 лютага ў Цэнтральным судзе г. Мінску адбыўся суд над актывістам «Маладога Фронту» Вадзімам Канапацкім. Ён абвінавачваўся ў парушэнні арт. 167.2 КаАП РБ (выкарыстаньне незарэгістраванай сімволікі). Гэты артыкул прадугледжвае адміністрацыйную адказнасць ад папярэджання і штрафу розных памераў да адміністрацыйнага арышту тэрмінам на 15 сутак. В. Канапацкі быў затрыманы 31 студзеня падчас правядзеньня акцыі апазіцыі ў падтрымку Кангрэсу дэмакратычных сілаў. Падчас мітыngu на плошчы Парыжскай камуны В. Канапацкі стаяў са сьцягам «Маладога Фронту» — на белым тле чырвоны крыж, на чырвоным крыжы шчыт з выявай чорнага шасціканцовага крыжа. Супрацоўнікі, якія затрымалі В. Канапацкага, склалі пратакол і выдалі яму позову ў суд на 1 лютага. Але першага лютага суд не адбыўся, таму што супрацоўнікі міліцыі вырашылі грунтоўна падрыхтавацца да судовага працэсу і зьвярнуліся з запытам ў Міністэрства юстыцыі «аб наяўнасьці рэгістрацыі сьцяга ўказанага ўзору». 2 лютага адбылося судовае паседжаньне. Праваабарончы Цэнтр «Вясна-96» прадставіў В. Канапацкаму грамадзкага абаронцу — Валянціна Стэфановіча. Судзьдзя Анатоль Барысёнак у выніку разгляду справы вынес В. Канапацкаму мінімальнае адміністрацыйнае пакараньне — папярэджаньне.

6 лютага адбыўся чарговы сойм «Маладога Фронту». Асобна на сойме абмяркоўвалася пытаньне аб адносінах да неафашысцкага руху «Рускае нацыянальнае адзінства» (РНЕ). Паколькі апошнім часам дзейнасьць гэтай арганізацыі актывізавалася ў Беларусі, дык «Малады Фронт» прыняў рашэньне — супрацьпаставіць неафашыстам сваю сістэму грамадзкай бясьпекі. Запланаванае стварэньне дружынаў «Маладога Фронту», якія пры зьяўленьні людзей са свастыкай і іншай фашысцкай сімволікай павінны будучь здаваць іх у рукі міліцыі. У найбольш людных раёнах плануецца ўвесці дзяжурства маладафронтаўцаў, каб «пазбавіць фашыстаў жыцьцёвай прасторы».

14 лютага адбыўся маладзёжны мітынг-шэсьце «Беларусь у Еўропу», арганізаваны «Маладым Фронтам». У акцыі прымалі ўдзел каля 500 хлопцаў і дзяўчат. На працягу ўсяго шэсьця маладых людзей суправаджалі супрацоўнікі міліцыі ў форме і ў цывільным, а таксама прадстаўнікі спецслужбаў. Падчас шэсьця быў зьбіты назіральнік Праваабарончага Цэнтру «Вясна-96» Кірыла Базыкін. Увечары 14 лютага былі затрыманыя: Уладзь Антонаў, Хведар Жывалеўскі, Марыя Куніна, Алесь Баршчэўскі, Арыя Гатальская, Яўген Скочка, Міхаіл Малашанка, Алесь Піткевіч, Зьміцер Касьпяровіч, Андрэй Лях, Сяргей Прасяны, Сяргей Пашкевіч. Сярод затрыманых шмат непаўнагадовых.

15 лютага ў судах Ленінскага, Цэнтральнага і Першамайскага раёнаў г. Мінску адбыліся суды над удзельнікамі шэсьця «Беларусь у Еўропу». У Цэнтральным судзе Алесь Піткевіч, Андрэй Лях, Сяргей Прасяны, Сяргей Пашкевіч атрымалі папярэджаньні. У Ленінскім судзе Я. Скочка быў асуджаны да 10 сутак адміністрацыйнага арышту. Удзельніку шэсьця Уладзю Антонаву прысуджана 5 сутак адміністрацыйнага арышту. У Першамайскім РАУСе былі асуджаныя Банэль Эльяш (1948 г. н.) і Кучун Казімір (1953 г. н.), якія спрабавалі бараніць моладзь. Іх асудзілі па арт. 156 (дробнае хуліганства) і прысудзілі штрафы.

5 сакавіка ў г. Гродне арыштаваныя ўдзельнікі маладзёжнай антыфашысцкай акцыі. На вул. Савецкай моладзь была акружаная АМАПаўцамі з сабакамі. Было затрымана 39 чалавек. Была канфіскаваная літаратура антыфашысцкага зместу. Пратаколы не былі складзеныя, але былі праведзеныя відэаздымкі. Праз 2 гадзіны большасць дэманстрантаў была адпушчаная — па іх прыехалі бацькі. Братоў Станіслава і Андрэя Пачобутаў (сяброў «Маладога фронту») затрымалі да суда, які павінен адбыцца 9 сакавіка. Станіслаў Пачобут зьбег зпад варты. Супраць яго брата Андрэя была ўжытая фізічная сіла (АМАПаўцы зьбівалі яго ў камеры).

21 красавіка ў 21.15. у цэнтры Мінску на вул. Варвашэні каля заводу «Гарызонт» за расклеіваньне ўлётак з запрашэннем на традыцыйнае жалобнае шэсьце «Чарнобыльскі шлях-99», якое было дазволенае гарвыканкамам і запланаванае на 25 красавіка, былі затрыманыя сябры «Маладога Фронту»: Амбразевіч Лявон (непаўнагадовы), Шарамет Міхаіл (непаўнагадовы), Кійко Натальля, Бяроза Юлія. Затрыманыя былі дастаўленыя ў РАУС Цэнтральнага раёну г. Мінску, дзе непаўнагадовых пратрымалі паўтары гадзіны і адпусьцілі, не паведаміўшы бацькам, а на Кійко Н. і Бярозу Ю. былі складзеныя пратаколы аб адміністрацыйным правапарушэнні. У затрыманых міліцыянты канфіскавалі каля тысячы ўлётак-запрашэнняў.

25 красавіка ў Гродне прыкладна ў 21.00. адбылося несанкцыянаванае шэсьце моладзі, прымеркаванае да 13-х угодкаў чарнобыльскай катастрофы. Шэсьце праходзіла пад нацыянальнымі сьцягамі. Не было ніякіх лозунгаў і выкрыкаў, удзельнікі шэсьця ў поўнай цішыні неслі паходні — сімвал смутку па ахвярах Чарнобылю. У акцыі ўдзельнічала 38 чалавек. Да калоны пад'ехала машына, з якой выскачылі супрацоўнікі міліцыі і пачалі хапаць людзей. Праз пэўны час на дапамогу міліцыі пад'ехалі амапаўцы. Пры дапамозе дубінак і сьлезацечнага газу яны пачалі разганяць шэсьце. Некаторыя з супрацоўнікаў міліцыі былі ўзброеныя аўтаматамі. Пачалася бойка паміж дэманстрантамі і міліцыянтамі, прычым міліцыянты нападзілі, а дэманстранты толькі абараняліся. У выніку 14 чалавек (з іх чацьвёра —

непаўнагадовыя) былі затрыманыя і дастаўленыя ў мясцовы спецпрыёмнік-разьмеркавальнік. Сярод затрыманых быў і адзін выпадковы прахожы — жыхар г. Гродна І. Баранаў, які не прымаў удзелу ў шэсьці і бойцы. Супрацоўнікі міліцыі і АМАПу зьбівалі затрыманых у машынах па дарозе ў Ленінскі РАУС г. Гродна. Двум непаўнагадовым выстрыглі пасмы валасоў. Трох хлопцаў забрала з РАУСу «хуткая дапамога». Праз некаторы час двое з іх былі вернутыя ў міліцыю, а 19-гадовы жыхар г. Мінску быў зьмешчаны ў адзядзяленьне траўматалогіі шпіталю «хуткай дапамогі» — ударам боту адзін з міліцыянераў зламаў яму нос. Шмат хто з удзельнікаў акцыі быў вымушаны зьвярнуцца па медыцынскую дапамогу. Па словах сьведкаў, у адной дзяўчыны з Бабруйску — сатрасеньне мозгу. 26 красавіка адбыліся суды над затрыманымі. Судзьдзя Ленінскага раённага суда г. Гродна Яўген Казяк асудзіў чатырох чалавек да двух сутак адміністрацыйнага арышту. Увогуле, большасьць затрыманых былі асуджаныя ад двух да чатырох сутак арышту. І.Баранаў быў аштрафаваны на адзін мільён рублёў. 27 красавіка двое асуджаных, якія знаходзіліся ў ізалятары часовага ўтрыманьня пры Кастрычніцкім РАУСе, былі вызваленыя. 28 красавіка былі вызваленыя асуджаныя да 3 сутак адміністрацыйнага арышту.

18 траўня ў ПЦ «Вясна-96» зьвярнуўся непаўналетні Зьміцер Касьпяровіч, які ў сваёй заяве напісаў наступнае: «У ноч з 18 на 19 траўня ў 00.30 я разам са сваім сябрам Паўлам Мягковым быў затрыманы на спуску з вежы кампаніі «Белсел» пасля таго, як мы на ёй павесілі бел-чырвона-белы сьцяг. Пасля затрыманьня нас з Паўлам адвялі да міліцэйскай машыны і пачалі зьбіваць. Мяне білі кулакамі па нырках, нагамі па сьпіне і па нагах. Засталіся сінякі. Кожны з прысутных міліцыянтаў (каля 7 чалавек), як мінімум, па адным разе ўдарыў мяне нагой па сьпіне. Потым майму сябру пад пагрозай фізічнай расправы загадалі залезьці на вежу і зьняць сьцяг. Мяне ў гэты час паклалі на зямлю і прымусілі разьвесьці ногі і рукі ў бакі. Два міліцыянты каля 4-5 разоў ударылі мяне нагамі ў жывот, адзін — наступіў нагой на руку. У Савецкім РАУСе мы прасядзелі каля дзевяці гадзінаў без прад'яўленьня абвінавачваньняў. Перагаворваючыся паміж сабою, міліцыянты казалі, што няма артыкулу, па якім нас можна ў нечым абвінаваціць. На ўсе просьбы патэлефанаваць дадому нам адказвалі адмовай. Каля дзевяці гадзінаў раніцы прыйшоў капітан міліцыі, які склаў пратакол, у якім абвінаваціў мяне ў дробным хуліганстве. На пачатку адзінаццатай гадзіны мяне адпусьцілі, папярэдне выклікаўшы маці, таму што я зьяўляюся непаўнагадовым. Маці патэлефанавалі толькі ранкам. Лічу, што мае правы былі парушаныя». Павел Мягкоў быў асуджаны на пяць сутак адміністрацыйнага арышту.

29 траўня «Малады Фронт» праводзіў прабег па мінскай кальцавой дарозе пад лозунгам «Свабоду палітвязьням!» Нягледзячы на дазвол з Мінгарвыканкаму, Уладзімір Антонаў, Яўген Афнагель, Андрэй Сяргееў былі абвінавачаныя ў парушэнні заканадаўства і дастаўленыя ў гарадзкі аддзел міліцыі. Пазьней затрымалі і кіроўцу аўтамабілю суправаджэння Сяргея Шынкевіча, якога пазбавілі правоў кіроўцы.

27 жніўня ў г. Маладэчна (Мінская вобл.) «Беларуская музычная альтэрнатыва» і маладэчанскі маладзёжны клуб «Грунвальд» арганізавалі рок-канцэрт пад дэвізам «Моладзь за Беларусь!» На канцэрт сабраліся аматары айчыннага року з усёй Мінскай вобласці. Дазвол на яго правядзеньне далі гарадзкія ўлады. Аднак адразу пасля пачатку канцэрту міліцыянты акружылі пляцоўку, на якой ён праводзіўся. «Хапун» у Маладэчне ніколі не саступаў падобным акцыям мінскай міліцыі. Былі арыштаваныя арганізатары імпрэзы з маладэчанскага боку С. Юркевіч і Д. Дасюкевіч, каардынатар праектаў БМА В. Супрановіч, саліст гурта «Harry Fase» Я. Пракаповіч і шмат падлеткаў, якія прыйшлі на рок-канцэрт. На пытаньне: «За што арыштоўваеце?» міліцыянты адказвалі «жартам»: «Калі б было за што, дык увогуле забівалі б...»

9 кастрычніка на мінскім стадыёне «Дынама» падчас футбольнага матчу Беларусь-Італія супрацоўнікамі міліцыі былі зьбітыя і затрыманыя каля 30 маладых людзей, якія прыйшлі на стадыён з бел-чырвона-белымі сьцягамі.

20 кастрычніка ў Оршы (Віцебская вобласць) быў затрыманы вучань 11-га класа СШ №13 сямнаццацігадовы Зьміцер Шарамет і вучань 11-га класа СШ №12 сямнаццацігадовы Зьміцер Граблеўскі. Яны абвінавачаныя ў тым, што два гады таму зьнялі сьцяг на будынку мясцовага гарвыканкаму і зьмянілі яго на нацыянальны бел-чырвона-белы сьцяг. 22 кастрычніка школьнікаў адпусьцілі. Супраць З. Граблеўскага ўзбуджаная крымінальная справа па Арт. 201, ч. 2 КК РБ.

31 лістапада гарвыканкам г. Гродна адмовіў гарадзенскай арганізацыі «Маладога фронту» у правядзеньні акцыі «Моладзь — супраць СНІДу». Гарвыканкам спаслаўся на неадпаведнасьць заяўкі п. 5 закону «Аб сходах, мітынгх, вулічных шэсьцях, дэманстрацыях і пікетаваньні ў Рэспубліцы Беларусь». Гарадзенскія ўлады перакананыя: змагацца са СНІДам можна толькі медыцынскімі сродкамі.

У лістападзе Вярхоўны суд Рэспублікі Беларусь адмяніў рашэньне суда Савецкага раёну г. Мінску аб адміністрацыйным арышце актывіста «Маладога фронту» 20-гадовага студэнта-гісторыка Яўгена Афнагеля у сувязі з адсутнасьцю

складу адміністрацыйнага правапарушэння. Я. Афонагель з'яўляўся адным з заяўляльнікаў «Маршу Свабоды» 17 кастрычніка. Аднак пасля рашэння Мінгарвыканкаму аб забароне шэсьця і перанясення мітыngu на плошчу Бангалор напісаў заяву аб адмове ад удзелу ў арганізацыі акцыі. Судзьдзя Іна Шэйка не прыняла да ўвагі гэтую акалічнасць і прыцягнула Я. Афонагеля да адміністрацыйнай адказнасці. Я. Афонагель адсядзеў 15 сутак у прыёмніку-размеркавальніку, адкуль адзін раз быў дастаўлены ў 9-ю клінічную бальніцу для аказання экстранай медыцынскай дапамогі.

6 снежня ўвечары ў Гродне міліцыяй быў затрыманы студэнт Вадзім Саранчукоў. Ён быў абвінавачаны ў тым, што на шыбе тралейбуса зрабіў антыпрэзідэнцкі надпіс. У РАУСе Ленінскага раёну г. Гродна В.Саранчукоў правёў ноч (яму нават не дазволілі патэлефанаваць дадому, што з'яўляецца парушэннем закону. 8 снежня над В. Саранчуковым адбыўся суд, ён быў аштрафаваны на адзін мінімальны заробак.

ПЕРАСЬЛЕД БІЗНЕСОЎЦАЎ І ПРАДПРЫМАЛЬНІКАЎ

Неакамуніст Лукашэнка з асаблівай нянавісьцю ставіцца да людзей прадпрымальных, незалежных. З першых дзён сваёй улады ён вядзе з імі змаганьне як з класам. У выніку краіну пакінула большасьць уладальнікаў буйнога і сярэдняга бізнесу, на многіх заведзеныя крымінальныя справы (А. Пупейка, А. Саманкоў, В. Кругавы, А. Клімаў, У. Кудзінаў...) У 1999 годзе Лукашэнка працягнуў змаганьне з дробнымі гандлярамі ды «чаўнакамі», а таксама лідэрамі прафсаюзаў прадпрымальных, якія наладзілі шэраг страйкаў на рынках буйнейшых гарадоў краіны.

3 красавіка ў г. Гродне быў затрыманы старшыня Свабоднага прафсаюзу прадпрымальных Валеры Леванеўскі. Ён быў выкліканы ў сьледчае ўпраўленьне да начальніка гэтай установы Стральцова ў якасьці сьведкі па справе В. Ганчара. Допыт праводзіў старэйшы сьледчы, падпалкоўнік міліцыі Убарэвіч, які патрабаваў ад В. Леванеўскага інфармацыю пра дзейнасьць Цэнтрвыбаркаму па выбарах прэзідэнта РБ. В. Леванеўскаму забаранілі тэлефанаваць, хадзіць па пакоі, пакідаць пакой, хаця пратакол аб затрыманьні ня быў складзены. В. Леванеўскі паскардзіўся на супрацьпраўныя дзеянні міліцыі кіраўніку сьледчага апарату Унутраных справаў Гродзенскай вобласьці Анішчыну, але той адказаў: «Не падпішаце дакументы — дадзім 15 сутак».

26 красавіка лідэр прафсаюзнага руху прадпрымальных г. Гродна Валеры Леванеўскі быў асуджаны на 13 сутак адміністрацыйнага арышту за тое, што некалькі прадпрымальных, якім забаранілі правядзеньне сходу па пытаньнях сертыфікацыі ў закрытым памяшканьні, паспрабавалі ў прыёмны дзень трапіць да намесьніка старшыні гарвыканкаму спадарыні Лаўцель. Нічога палітычнага, па словах Леванеўскага, там не было: ні плакатаў, ні выступленьняў. Калі В. Леванеўскі пацікавіўся, чаму людзей не пускаюць у будынак гарвыканкаму, яго абвінавацілі ў арганізацыі мітыngu і склалі пратакол. В. Леванеўскі сьцьвярджае: «Рашэньне суда было вядомае да майго паходу ў выканкам. 13 сутак — гэта роўна столькі, колькі трэба, каб ізаляваць мяне на час магчымага прыезду прэзідэнта Лукашэнкі ў Гродна. Гэта чыстая правакацыя».

У траўні дэпутаты парламенту, якіх прызначыў А. Лукашэнка, увялі ў Крымінальны кодэкс артыкул 256, які прадугледжвае сур'ёзныя пакараньні для асобаў, што займаюцца перапродажам.

15 чэрвеня прафсаюз прадпрымальнікаў Віцебску часова прыпыніў страйк, у якім бралі ўдзел 900 сяброў прафсаюзу. Гэта адбылося пасля таго, як улады задаволілі іхнія патрабаванні пад гарантыю намесніка старшыні аблвыканкаму М. Федарчука.

26 чэрвеня на гарадзкім рынку ў Оршы (Віцебская вобл.) супрацоўнікамі міліцыі быў затрыманы старшыня Свабоднага прафсаюзу прадпрымальнікаў г. Оршы і Аршанскага раёну Аляксандр Сталяроў. А.Сталяроў распаўсюджваў на рынку анкеты, у якіх былі пытанні: «Ці падтрымліваеце вы Свабодны прафсаюз?», «У якой форме вы гатовыя падтрымаць яго патрабаванні — мітынгі, страйкі, пікеты, грошы?», «Вашыя адносіны да ідэі прэзідэнта Лукашэнкі аб аб'яднанні Беларусі ды Расіі ў адзіную дзяржаву?». Участковы інспектар рынку даставіў затрыманага А.Сталярова ў гарадзкі аддзел міліцыі, дзе яму паведамілі, што ягонай справай будзе займацца Камітэт Дзяржаўнай Бяспекі, і адпусцілі.

1-2 ліпеня ў Гомелі прайшла акцыя пратэсту прыватных прадпрымальнікаў, якія гандлююць на Цэнтральным калгасным рынку. Акцыя праведзеная ў знак пратэсту супраць рашэння ліквідаваць тут 1200 гандлёвых месцаў і прымусу прадпрымальнікаў пераехаць гандляваць на новы рынак за горадам.

29 жніўня на рынку горада Оршы адбыўся прафсаюзны сход прадпрымальнікаў. Міліцыянты склалі пратакол пра парушэнні Закону аб сходах. 31 жніўня адбыўся суд, на якім старшыня гарадскога свабоднага прафсаюзу Віктар Андрэеў за правядзенне сходу быў аштрафаваны на 20 мільёнаў рублёў.

31 верасня ўступіў у дзеянне падпункт 1.22 пункту 1 Дэкрэту прэзідэнта РБ ад 4 жніўня 1997 г. № 14, у якім сказана: «Набытыя альбо рэалізаваныя ў парушэнне ўсталяванага парадку (без наяўнасці суправаджальных дакументаў альбо дакументаў, якія пацвярджаюць якасць прадуктаў, а таксама пры наяўнасці неадпаведных рэчаіснасці дакументаў) таварнаматэрыяльныя каштоўнасці падлягаюць канфіскацыі ў даход рэспубліканскага бюджэту. Калі нехта захоча прадаць свой тавар, ён абавязаны будзе прайсці сертыфікацыю па органалептычных прыкметах (на колер, пах і смак). Калі прадавец паспрабуе прадаць свой тавар без сертыфікацыі, яго тавар проста канфіскаваецца ў даход рэспубліканскага бюджэту. Канфіскаваныя ў прадпрымальнікаў тавары прадаюцца дзяржавай з адзнакай «тавар не сертыфікаваны». Дзяржава зарэвізавала сабе права не сертыфікаваць тавар, калі гэта эканамічна ня выгадна: калі затраты на сертыфікацыю перавышаюць плануемы даход. У дадзеным выпадку мае месца парушэнне Канстытуцыі Беларусі — арт.13, які гарантуе роўныя правы для

ажыццяўленьня гаспадарчай дзейнасці для ўсіх формаў уласнасці. У сувязі з гэтым дэкрэтам з 1 верасня аб'явілі бестэрміновы страйк прадпрымальнікі-гандляры большасці рынкаў краіны. Паводле паведамленняў друку, з 1 верасня не працавала да 75 працэнтаў прыватных гандляроў краіны з рынкаў Мінску, Гродна, Віцебску, Наваполацку, Полацку, Оршы, Пінску і іншых буйнейшых гарадоў Беларусі.

1 лістапада рашэннем Мінгарвыканкаму былі скасаваныя дамовы на арэнду плошчаў у мінскім метраполітэне. Скасаванне дамоваў было праведзена з парушэннем устаноўленага парадку. Сваім рашэннем улады пазбавілі працы каля чатырох тысячаў чалавек — прадпрымальнікаў і асобаў, якія працуюць па найме. Для абароны сваіх правоў прадпрымальнікі і наёмныя работнікі, якія гандлявалі на станцыях метраполітэну і ў падземных пераходах, стварылі першасную суполку Свабоднага прафсаюзу. Раніцай 4 лістапада каля 30 прадпрымальнікаў і наёмных работнікаў (пераважна жанчыны) сабраліся на плошчы Незалежнасці, з плошчы яны накіраваліся да офісу Беларускай арганізацыі працоўных жанчынаў, які знаходзіцца на плошчы Свабоды. Міліцыя не стварала перашкодаў шэсцю, абмежаваўшыся назіраннем.

11 лістапада ў Беларусі прайшоў агульнарэспубліканскі папераджальны страйк прадпрымальнікаў, якія гандлююць на рэчавых рынках краіны. Прадпрымальнікі патрабуюць адмены прынятых паводле ўказу А. Лукашэнкі абмежаванняў на гандаль на рынках. Калі патрабаванні ня будуць выкананыя, прадпрымальнікі маюць намер пачаць з 1 студзеня бестэрміновы страйк.

ФАКТЫ ЖОРСТКАГА АЛЬБО НЕГУМАННАГА АБЫХОДЖАНЬНЯ З ЗАТРЫМАНЫМІ І ЗЬНЯВОЛЕНЫМІ

Пра фізічны ды псіхалагічны гвалт над затрыманымі і зьняволенымі ў беларускіх міліцэйскіх пастарунках, СІЗА і турмах праваабаронцы паведамлялі неаднаразова. Сьведчаць пра гэта і тыя, хто пабываў у кіпцюрах беларускага правасудзьдзя. Аднак апафеозам бязьмежжа і беспакаранасьці службаў закону стала расправа над удзельнікамі «Маршу Свабоды», які адбыўся 17 кастрычніка. Каб «забытаць сьляды», спецназаўцы чынілі гвалт ды зьдзекі над нявіннымі людзьмі ў аўтобусах ды машынах па дарозе з пастарункаў да СІЗА альбо судоў.

3 сакавіка член Цэнтральнай выбарчай камісіі Сяргей Абадоўскі, які адбываў адміністрацыйны арышт у мінскім спецпрыёмніку-разьмеркавальніку, быў дастаўлены ў бальніцу «хуткай дапамогі» з дыягназам «востры гіпертанічны крыз» — вынік галадоўкі, якую ў знак пратэсту супраць незаконнага арышту С. Абадоўскі абвясціў у зале суда. У бальніцы С. Абадоўскаму аказалі тэрміновую медыцынскую дапамогу, пасля чаго адпусьцілі дадому. С. Абадоўскаму заставалася знаходзіцца за кратамі два з паловай дні. Гэты тэрмін ён павінен адбыць, калі стан здароўя палепшыцца.

3 сакавіка ў рэанімацыйнае адзьдзяленьне мінскага вайсковага шпіталю з дыягназам «фізічнае і псіхічнае зьнясіленьне» трапіла былая старшыня Нацбанку Тамара Віньнікава. Яна знаходзілася ў спецыяльнай палаце пад аховай. За дзень перад гэтым яна зьвярнулася ў Беларускае хельсінкскі камітэт па дапамогу. Былая старшыня Нацбанку сьцьвярджала, што далейшае знаходжаньне пад хатнім арыштам пагражае яе жыцьцю. У 1998 годзе ў Віньнікавай было выяўленае анкалагічнае захворваньне, яе можа выратаваць толькі хірургічнае ўмяшальніцтва. Патрэбную апэрацыю можна зрабіць толькі ў 8-ым клінічным шпіталі, але там «няма ўмоваў для разьмяшчэньня аховы». У выніку Т. Віньнікавай ужо другі год адмаўляюць у лячэньні. У студзені 1999 году адвакат Людміла Ульяшына зьвярталася са скаргай на ўтрыманьне Віньнікавай пад хатнім арыштам у пракуратуру Беларусі і Фрунзенскі раённы суд г. Мінску. З пракуратуры паведамлілі, што скарга ня можа быць задаволеная.

У ноч з 5 на 6 сакавіка дактары гвалтам прымусілі Віктара Ганчара спыніць галадоўку — пачалося прымусовае кармленьне. Сябра ЦВК Анатоль Гурыновіч, які знаходзіўся ў суседняй камеры, чуў, як Віктар Ганчар супраціўляўся дактарам. Галоўнае патрабаваньне Віктара Ганчара — неадкладнае вызваленьне — не было выкананае. Падчас зьнявольеньня В. Ганчар падваргаўся ня толькі прымусоваму

кармленьню, але і катаваньням. Людзі ў чорнай вопратцы і масках навязвалі яго кайданкамі да батарэі і зьбівалі, яму заломвалі рукі і ногі назад — рабілі гэтак званую «ластаўку».

18 жніўня газета «Народная Воля» паведаміла, што напрацягу пяці дзён судавага працэсу над дэпутатам Вярхоўнага Савету 13 скліканьня Андрэем Клімавым яго не кармілі і не выводзілі на прагулкі.

Пасьля «Маршу Свабоды», які адбыўся 17 кастрычніка, у Грамадскую прыёмную Праваабарончага Цэнтру «Вясна» зьвярнуліся грамадзяне, пацярпелыя ад неправамоцных дзеяньняў супрацоўнікаў праваахоўных органаў пад час і пасьля заканчэння палітычнай акцыі апазіцыі. Гэтыя сьведчаньні — прыклад таго, як працуюць праваахоўныя органы ў Беларусі, для якіх нанясьне фізічнай і маральнай шкоды, жорсткае зьбіцьцё затрыманых зьяўляецца прафэсійнай нормай.

Сьведчыць Абрагімовіч Марына (супрацоўніца Інстытуту мовазнаўства Акадэміі навук, г. Мінск): «Мы з сяброўкаю гулялі па парку Горкага. Раптам пачалася нейкая мітусьня. Мы вырашылі перачакаць на лавачцы. Падышлі незнаёмыя людзі ў камуфляжнай форме, правярылі нашыя дакументы і павялі нас у двары... Прывезьлі ў Ленінскі РАУС і пачалі складаць на нас пратаколы. Абвінавачаньне ва ўсіх было аднолькавае: парушалі грамадзкі парадак, нецэнзурна выказваліся. Потым нас павезьлі ў Партызанскі РАУС, па дарозе нас абражалі. У шэсьць гадзінаў раніцы прыбылі АМАПаўцы дзеля адпраўкі нас у спецпрыёмнік... У аўтамашыне на падлозе было месіва з людзкіх целаў, чуліся стогны, нас зьбівалі дубінкамі, тапталі нагамі. АМАПаўцы прымушалі нас сьпяваць, але ў мяне быў шок і я не магла прыгадаць ніводнае песьні. Тады мая сяброўка засьпявала песьню «В траве сидел кузнечик», а яны сталі патрабаваць «Солнечный круг»... Аднаму мужчыну засунулі ў рот дубінку, і ў гэты час нехта крычаў: «Сунь яму да самых glandaў!» Калі выходзілі з машынаў, адзін АМАПавец, павіснуўшы дзвьюмя рукамі на поручні, выштурхоўваў нагамі ў сьпіну людзей з машыны».

Сьведчыць Ганчар Мікалай Якаўлевіч (1962 г. н., г. Мінск): «Па дарозе да аўтобусу нас білі і штурхалі. У аўтобусе зьбівалі з ног і валілі адзін на аднаго ў кучу. Я апынуўся ўнізе. На мне ляжалі тры ці чатыры чалавекі. Было цяжка, але тым, хто ляжаў наверху было яшчэ горш, па іх хадзілі і скакалі, іх білі».

Сьведчыць Мухля Юрый Адамавіч (г. Мінск): «Мне нанесьлі некалькі ўдараў па тулаве, маёй галавой адчынялі дзверы... Мяне кінулі ў аўтобус, дзе не далі падняцца і, пагражаючы, прымусілі мяне ляжаць у ненатуральнай паставе. Калі паклалі ўсіх затрыманых, мы ад'ехалі ад Савецкага РАУСу. Праз хвілінаў 20-30

аўтобус спыніўся і супрацоўнікі АМАПу пачалі зьбіваць затрыманых. Мне задавалі пытаньне і на кожны адказ наносілі ўдар у вобласць нырак. Супрацоўнік АМАПу сьмяяўся і казаў, што гэта тое самае, што ён пачаставаў бы мяне півам. Праходзячы па аўтобусе, супрацоўнікі АМАПу наступалі на мяне і спецыяльна спыняліся, каб нанесці мне боль».

Сьведчыць Цурыкаў Анатоль Аляксандравіч (70 гадоў, г. Мінск): «Я ў сутычцы ўдзелу не прымаў. Калі дэманстранты пачалі разьбягацца, я далучыўся да іх. Праз некалькі метраў мяне дагнаў чалавек у камуфляжнай форме і моцна ўдарыў дубінкай па галаве, а потым яшчэ і па назе. З разьбітай галавы моцна хлынула (гэта не перабольшваньне) кроў. Пасьля гэтага мяне ніхто ня біў. Некалькі жанчынаў спрабавалі мне дапамагчы, але ў іх не было бінтоў. Выклікалі «хуткую дапамогу», якая адвезла мяне ў 4-ю бальніцу, дзе наклалі на рану швы, зрабілі супрацьскупняковую ін'екцыю і правярылі на рэнтгенаўскім апаратае месца ўдару па галаве. На маё шчасьце, трэшчынаў на чэрапе не было».

Сьведчыць Кавалёў Станіслаў Станіслававіч (1957 г. н., Мінская вобл.): «17 кастрычніка я разам з усімі дэманстрантамі прайшоў увесь шлях «Маршу Свабоды». У сутычках з міліцыяй ня ўдзельнічаў... Частка дэманстрантаў пачала адыходзіць па парку ў бок метро. І вось тут пачалі затрымліваць тых, хто выходзіў з парку. Мяне скруцілі і пацягнулі да машыны. Я пытаўся: «За што вы мяне затрымліваеце, і хто вы такія?» Мне адказалі пагрозамі. Мяне павезьлі ў Савецкі РАУС г. Мінску, дзе на ўсіх затрыманых склалі пратаколы. Забіралі з камеры нашу партыю прыкладна ў 2.00 — 2.30 ночы 18 кастрычніка супрацоўнікі АМАПу. Пры ўваходзе ў аўтобус мяне ўдарылі, я ўпаў, пасьля чаго мяне білі нагамі і гналі ў канец аўтобусу. Кінулі на падлогу. Я чуў, як наступныя праходзілі такую ж «працоўку». Апошніх яны кідалі на тых, што ляжалі ўнізе (у тым ліку і я). Мы пачалі задыхацца ад недахопу паветра. Я чуў, як яны білі студэнта, білі настолькі па-зьярынаму, што нават афіцэр АМАПу пачаў супакойваць сваіх падначаленых. Пасьля нас некуды павезьлі, амапаўцы сьмела хадзілі па галовах і целах ляжачых, калі хто-небудзь пачынаў варушыцца, білі зноў. Затым мы стаялі недзе каля 40 хвілінаў, мне зрабілася зусім кепска, бо ў мяне хворae сэрца. У гэтым стане я пачуў, што нехта з затрыманых папрасіў дазволу падняцца, бо яго пачало ванітаваць, а нехта з АМАПаўцаў сказаў: «Хай рыгае на сваіх». Далей я кепска памятаю, што было, бо страціў прытомнасьць. Прышоў у сябе толькі падчас руху аўтобусу, калі маса людзей, якая ляжала на падлозе пачала перамяшчацца збоку ўбок. Калі нас прывезьлі, я выходзіў апошнім і ня мог стаяць на нагах, таму некалькі АМАПаўцаў трымалі мяне, а астатнія «працоўвалі» маё цела дубінкамі і нагамі. Затым адпусьцілі з аўтобусу і ўжо на вуліцы пусьцілі праз свае

шэрагі да сьцяны нейкага будынку (як пазьней аказалася, гэта быў спецпрыёмнік-разьмеркавальнік на вул. Акрэсьціна). Нас паставілі на «расьцяжку» каля сьцяны (шырока расставіўшы рукі і ногі) і працягвалі «апрацоўку». Асабліва жорстка яны зьбівалі хлопца, які быў у доўгім скураным паліто. Пасьля афіцэр АМАПу загадаў перастаць яго біць, бо хлопец ужо не рэагаваў на ўдары. Гэтую ноч кашмару я запомню на ўсё жыцьцё. Так біць і так маральна зьневажаць людзей маглі толькі фашысты ў канцлагерах».

Сьведчыць Капарыха Павел Аляксеевіч (г. Мінск): «Падчас правядзеньня акцыі «Марш Свабоды» я быў затрыманы невядомымі асобамі ў цывільным, якія не прад'явілі ніякіх дакументаў. Нас (5 чалавек затрыманых даставілі ў Савецкі РАУС г. Мінску. Пасьля ўтрыманьня ў РАУСе (каля 4 гадзінаў) нашу групу затрыманых перавезьлі ў прыёмнік-разьмеркавальнік на вул. Акрэсьціна. Перад пагрузкай у аўтобус, кожнага з нас прапусьцілі праз строй АМАПаўцаў, у аўтобусе нас паклалі на падлогу, падчас руху працягвалі зьдзеквацца: зьбіваць, хадзіць па людзях, усяляк зьневажаць. За спробу прыўзняць галаву адразу білі».

Сьведчыць Капарыха Андрэй Аляксеевіч (г. Мінск): «Падчас майго затрыманьня за ўдзел у шэсьці «Марш Свабоды» мяне жорстка зьбілі невядомыя людзі ў цывільным, а затым адвезьлі ў Кастрычніцкі РАУС. Пры затрыманьні супрацоўнікі міліцыі не прад'явілі свае пасьведчаньні, абражалі, наносілі ўдары дубінкамі па сьпіне і нагах. (...) Пры пасадцы ў аўтобус я трымаў рукі за галавой, а АМАПавец нанёс мне ўдар рукой ў сонечнае спляценьне, а таксама некалькі ўдараў па нырках. У аўтобусе нас было 10 чалавек (7 хлопцаў, 2 дзяўчыны і 1 сталая жанчына). Мы ляжалі на падлозе паміж сядзеньнямі адзін на адным. Пры спробах паварушыцца, у наш адрас сыпаліся пагрозы. Потым адзін з АМАПаўцаў пачаў размаўляць з усімі намі па чарзе. Яго цікавіла: хто мы, чым займаемся, якую маем зарплату. Падчас размовы з кожным з нас ён наносіў удары рукамі і нагамі. Мне былі нанесеныя чатыры ўдары па нырках, а пасьля па галаве».

Сьведчыць Сачанка Ігар Аляксандравіч: «Пасьля заканчэння акцыі «Марш Свабоды» я са сваім сябрам быў затрыманы ў канцы вул. Пуліхава асобамі ў цывільным, якія не прадстаўляліся і не паказвалі ніякіх дакументаў. Пры затрыманьні мы не аказвалі ніякага супраціўленьня, але мяне схпілі за шыю, павалілі на зямлю і прыціснулі каленам. Шыю сьціснулі так, што на пытаньне пра дакументы, я ня мог нічога адказаць, бо перацялі дыханьне. Затым маім уласным рамянём, выцягнутым з джынсаў завязалі мне рукі за сьпіной і адвезьлі ў Савецкі РАУС, дзе мы былі з 17.30 да 00.30. Пасьля гэтага затрыманых павезьлі ў прыёмнік-разьмеркавальнік на вул. Акрэсьціна. Перад пагрузкай у аўтобус кожнага з нас

прапускалі праз строй АМАПу. У аўтобусе паклалі на падлогу, падчас руху АМАП працягваў зьдзеквацца: зьбіваць, хадзіць па спінах, усяляк зьневажаць. За спробай падняць галаву адразу ішлі некалькі ўдараў».

Падчас акцыі **17 кастрычніка** ў Мінску ад супрацьпраўных дзеянняў супрацоўнікаў праваахоўных органаў пацярпелі журналісты і лідэры грамадзкіх аб'яднанняў. У Фігулеўскую Валянціну (кіраўнік жаночага цэнтру г. Ліды) супрацоўнік міліцыі кінуў камень, у выніку чаго ў В. Фігулеўскай быў расьсечаны твар. Супрацоўніка газеты «Навінкі» Міколу Салаўя пасля заканчэння акцыі затрымалі і зьбілі каля станцыі метро «Партызанская». У сувязі з тым, што пракуратура ўзбудзіла крымінальную справу па факце падзеяў 17 кастрычніка, сьледчыя органы пачалі весьці пошук удзельнікаў акцыі па аператыўных здымках. Адзін з асуджаных на 15 сутак за ўдзел у «Маршы свабоды» Яўген Афонагель за кратамі ў камеры адчуў боль у сэрцы. Ён перадаў на волю цыдулку, у якой паведаміў, што на ягоныя скаргі на боль у сэрцы наглядчыкі адмовілі яму ў выкліку ўрача-кардыёлага, а далі нейкія таблеткі, ад якіх боль толькі ўзмацніўся. Рэжым утрыманьня зьняволеных ў спецпрыёмніку-разьмеркавальніку на вул. Акрэсьціна стаў больш жорсткім. Супрацоўнікі яго адмаўляліся прымаць харчовыя перадачы для ўдзельнікаў акцыі, устанавіўшы норму – адна перадача ў дзесяць дзён. Раней, да 17-га кастрычніка дазвалялася адна перадача ў пяць дзён...

13 сьнежня супрацоўнікамі сьледчага ізалятара ГУУС Мінгарвыканкаму быў жорстка зьбіты зьняволены дэпутат Вярхоўнага Савету 13-га скліканьня Андрэй Клімаў. Пасля зьбіцьця А.Клімаў быў дастаўлены ў суд Ленінскага раёну г. Мінску, дзе праходзіць слуханьне крымінальнай справы, узбуджанай у дачыненні да А. Клімава і былых супрацоўнікаў ААТ «Андрэй Клімаў і Ко». Прадстаўніцтва АБСЕ ў Мінску выказала асаблівую заклапочанасьць у сувязі са зьбіцьцём А. Клімава і заклікала ўрад Беларусі «неадкладна расьсьледваць гэтае здарэньне, прадаставіць спадару Клімаву неадкладную медыцынскую дапамогу ў адпаведнай бальніцы і вызваліць яго з-пад варты».

У сьнежні былая старшыня Нацыянальнага банку Беларусі Тамара Віннікава ў інтэрв'ю радыё Бі-Бі-Сі паведаміла наступнае: «Я дзесяць месяцаў знаходзілася ў адзіночнай камеры. Ці трэба яшчэ казаць, як зроблена наогул турма КДБ — камера мае форму труны. Гэта псіхалагічна так зроблена: калі ты кладзесься спаць альбо калі табе дазваляць прылегчы, калі ты сябе добра адчуваеш, то такое становішча, быццам ляжыш у труне. Гэта не проста труна, а з усімі, скажам, рысачкамі, з усімі дэталямі (...) Сам будынак пабудаваны ў 1926 г. Усе катаваньні 37-га году ўвабралі ў сябе гэтыя сьцены. Там няма ніякай вады — ні халоднай, ні гарачай. Для таго каб

памыцца, трэба строга па раскладзе — тры разы на дзень цябе запрасяць выйсьці толькі ў грамадскую прыбіральню. Я жанчына, мяне даглядалі толькі мужчыны (...) Я была пазбаўленая магчымасці перапісвацца. У мяне не было спатканьняў. Мне не дазвалялі карыстацца паслугамі адваката — я гаварыла з ім праз два шкла за зачыненымі дзвярыма. Мне не дазвалялі карыстацца заканадаўчай базай. Мне не дазвалялі карыстацца ніякімі дакументамі. Мне не дазвалялі карыстацца ўрачэбнай дапамогай. (...) А праз дзесяць месяцаў мне змянілі меру стрымання. Але мне не дазволілі вярнуцца дамоў. Мне дазволілі вярнуцца ў кватэру майго сына, можа быць, толькі таму, што кватэра яго знаходзіцца ў суседнім доме з КДБ і МУС. Таму там было пільнае назіраньне. І мне прыставілі ахову — круглыя суткі ў кватэры знаходзіліся лепшыя людзі рэжыму — Галоўнага ўпраўленьня Дзяржаўнай аховы... Ну, як вы разумееце зьбегчы ад такіх людзей немагчыма. Гэта вельмі складана. (...) Мяне проста з групы аховы перадавалі ў групу, скажам, людзей, якія займаюцца фізічным зьнішчэньнем. Вось тут і адбылася невялікая накладка, пра якую я гаварыць не магу».

21 сьнежня Дзярждэпартамент ЗША зрабіў афіцыйную заяву, у якой сказана: «Зьбіцьцё Андрэя Клімава, дэпутата Вярхоўнага Савету 13-га скліканьня, якое адбылося 13 сьнежня, указвае на глыбіню палітычнага крызісу ў Беларусі і яе самаізаляцыі ад еўраатлантычнай супольнасьці дэмакратычных дзяржаваў. Дэпутат Клімаў быў зьбіты ахоўнікамі ў турме, дзе знаходзіўся ў папярэднім зьнявольенні з лютага 1998 г. па палітычна матываваных абвінавачаньнях. Беларускія ўлады павінны прыняць меры для расьсьледваньня інцыдэнту і пакараньня вінаватых. Урад ЗША заклікае беларускае кіраўніцтва вызваліць дэпутата Клімава і іншых затрыманых і зьнявольеных па палітычных матывах».

24 сьнежня Пракуратура Рэспублікі Беларусь адмовілася задаволіць хадайніцтва прадстаўнікоў абароны зьнявольенага дэпутата Вярхоўнага Савета 13-га скліканьня Андрэя Клімава ва ўзбуджэньні крымінальнай справы па факце яго зьбіцьця. Прадстаўнікі пракуратуры заявілі, што праведзеная імі праверка пацьвердзіла правамоцнасьць усіх дзеяньняў аховы («прымусовая мера дастаўкі ў суд»). Варта нагадаць, што з папярэдняга медыцынскага заключэньня, зробленага ўрачом «хуткай дапамогі», які прыбыў у будынак суда, вынікае, што ў Клімава была выяўленая чэрапнамазгавая траўма і траўма жывата.

ПЕРАСЬЛЕД АЛЬБО ЗАБАРОНА ДЗЕЙНАСЬЦІ ПАЛІТЫЧНЫХ ПАРТЫЯЎ І РУХАЎ

26 студзеня прэзідэнт РБ А. Лукашэнка падпісаў Дэкрэт №2 «Аб некаторых мерах па ўпарадкаваньні дзейнасьці палітычных партыяў, прафесійных саюзаў, іншых грамадзкіх аб'яднаньняў», якім увёў абавязковую перарэгістрацыю грамадзкіх арганізацыяў. У адпаведнасьці з дэкрэтам з 1 лютага па 1 ліпеня 1999 году прайшла перарэгістрацыя палітычных партыяў, грамадзкіх аб'яднаньняў, прафсаюзаў, а таксама іх сімволікі.

26 студзеня Вярхоўны суд Рэспублікі Беларусь адмовіўся задаволіць скаргу Беларускага студэнцкага саюзу «Салідарнасьць», якую той падаў на адмову Міністэрства юстыцыі РБ у рэгістрацыі прафсаюза. Як паведаміў прадстаўнік ініцыятыўнай групы прафсаюзу «Салідарнасьць» Юрась Губарэвіч, наступным крокам будзе «абскарджаньне гэтага рашэньня ў належным парадку»: скарга будзе накіраваная ў Генеральную пракуратуру Рэспублікі Беларусь.

8 лютага кіраўніцтва Федэрацыі прафсаюзаў беларускай (ФПБ) запатрабавала ад уладаў перагледзець дэкрэт прэзідэнта ад 26 студзеня 1999 году аб дзяржаўнай рэгістрацыі і перарэгістрацыі палітычных партыяў, прафсаюзаў і грамадзкіх аб'яднаньняў. Зварот застаўся незаўважаным.

1 красавіка ў 17.30 у Гомелі ў офіс аб'яднаньня «Грамадзянскія ініцыятывы» зьявіліся 5 супрацоўнікаў міліцыі на чале з палкоўнікам Гаркавым, спасылаючыся на тэлефоннае паведамленьне аб тым, што ў гэтым памяшканьні знаходзяцца наркатычныя сродкі і зброя. У офісе ў прысутнасьці панятых быў праведзены вобыск.

18 жніўня Міністэрства юстыцыі РБ адмовіла ў рэгістрацыі Беларускай асацыяцыі маладых палітыкаў (БАМП). Старшыня асацыяцыі Анатоль Лябедзька патлумачыў, што адмова была зробленая Мінюстам на падставе чыста рэдакцыйных заўвагаў і сапраўдная прычына адмовы – палітычная, бо сам Анатоль Лябедзька як дэпутат Вярхоўнага Савету 13-га скліканьня, вядзе актыўную палітычную дзейнасьць на міжнароднай арэне, у прыватнасці ў АБСЕ, па распаўсюджаньні праўды пра дыктатарскі рэжым А. Лукашэнкі.

19 жніўня каля 18 гадзін у офіс Свабоднага прафсаюзу беларускага ўварвалася група супрацоўнікаў міліцыі, якія заявілі аб тым, што ў будынку быццам бы закладзенае выбуховае прыстасаваньне і ў 20 гадзінаў павінен адбыцца выбух. Міліцыянты пачалі ў памяшканьні вобыск і канфіскавалі 30 тыс. улётак, у якіх

утрымліваўся заклік маладых палітычных лідэраў да выхаду на «Шлях Свабоды» 100 тысячаў грамадзянаў Беларусі. Міліцыянты склалі пратакол канфіскацыі ўлётак і, забраўшы іх, зьехалі, забыўшыся пра бомбу.

24 жніўня пяцёра міліцыянтаў уварваліся ў штаб-кватэру Аб'яднанай грамадзянскай партыі. На патрабаваньне прад'явіць дакументы міліцыянты нічога не адказалі і пачалі вобыск. Падчас вобыску міліцыянты забралі газеты і ўлёткі. Сярод «арыштаваных» апынулася і афіцыйна зарэгістраваная «Белорусская деловая газета». Вобыскам кіраваў лейтэнант Кастрыцкі, які на патрабаваньне дэпутата Вярхоўнага Савету 13-га скліканьня Уладзіміра Навасяда прад'явіць дакументы на вобыск паабяцаў арыштаваць дэпутата на 15 сутак.

18 верасьня ў офісе Свабоднага прафсаюзу беларускага па вул. Захарава, 24, у г. Мінску была адключаная тэлефонная сувязь. 19 верасьня пад кіраўніцтвам участковага міліцыянта тут быў праведзены вобыск. Прычына — паведамленьне пра нібыта замініраваньне офісу СПБ. Вобыск вынікаў ня даў, але міліцыянты канфіскавалі агітацыйны матэрыял. 28 верасьня памяшканьне офісу наведалі чацьвёра супрацоўнікаў інспекцыі фінансавых расьсьледваньняў, якія, ня маючы законнага права на праверку дакументаў, запатрабавалі іх. 29 верасьня ў 19.00 каля ўваходу ў офіс СПБ 24 міліцыянты заблакавалі машыну, якая павінна была ад'ехаць у горад Оршу з прафсаюзнай літаратурай і канцтаварамі. У машыне знаходзілася Эва Савіцка – эксьперт Варшаўскага бюро Амерыканскага цэнтру міжнароднай салідарнасьці працоўных, перакладчык Людміла Каплунік і кіроўца Алесь Кручынін. Адначасова будынак, у якім знаходзіцца офіс СПБ, акружылі супрацоўнікі міліцыі, матывуючы гэта тым, што паступіў сігнал аб яго замініраваньні. Міліцыянты выселілі жыхароў дома № 24 па вул. Захарава. Па камандзе асобаў у цывільным супрацоўнікі міліцыі правялі вобыск, але бомбы не знайшлі. Пасьля гэтага міліцыянты двойчы абшукалі ўласныя рэчы супрацоўнікаў. Аднак нічога «крамольнага» не знайшлі. Падчас вобыску машыны прысутнічаў консул Польшчы. Гэтыя факты сьведчаць пра тое, што ўлады ўсур'ёз устрывожаныя намерам Свабодных прафсаюзаў правесці 30 верасьня акцыі пратэсту ў буйнейшых гарадах Беларусі.

У кастрычніку ў Беларусі скончылася перарэгістрацыя палітычных партыяў і грамадзкіх аб'яднаньняў. Па яе выніках перарэгістрацыю не прайшлі дзьве палітычныя партыі — Партыя здаровага сэнсу і Хрысьціянска-дэмакратычная партыя, а таксама 211 няўрадавых арганізацыяў, самая буйная і ўплывовая сярод якіх — Беларуская асацыяцыя маладых палітыкаў.

ДЫСКРЫМІНАЦЫЯ ПРАВОЎ ГРАМАДЗЯНАЎ БЕЛАРУСІ ПА ПРЫКМЕТАХ МОВЫ І ВЕРАВЫЗНАНЬНЯ

20 студзеня сакратарыят Таварыства беларускай мовы (ТБМ) імя Францішка Скарыны выступіў з заявай, у якой сьцьвярджаецца: «Абодва экзэмпляры падпісаных 25 сьнежня 1998 года ў Маскве прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь А.Лукашэнкам і прэзідэнтам Расійскай Федэрацыі Б. Ельцыным Дагавору аб роўных правах грамадзянаў і Пагадненьня аб стварэньні роўных умоваў суб'ектам гаспадараньня краінаў учыненыя ў парушэньне агульнапрынятых дыпламатычных традыцыяў толькі на адной мове — рускай. Тым самым адкрыта засьведчаная непавага да дзяржаўнай беларускай мовы».

З **16 па 23 лютага** ў Беларусі, у першай з краінаў, што сталі незалежнымі ў 90-х гадах, прайшоў перапіс насельніцтва. Факт, што становішча ў беларускай эканоміцы ці не найгоршае сярод былых савецкіх рэспублік. Дык чаму ж тады нашыя ўлады пайшлі на немалыя грашовыя затраты менавіта цяпер? Многае становіцца зразумелым пры ўважлівым знаёмстве з перапісным лістом. Ажно тры пытаньні ў ім прысьвечаныя адной тэме: мове. Першае — ваша родная мова, другое — на якой мове вы размаўляеце дома, трэцяе — якой яшчэ мовай вольна валодаеце... Той, хто ведае моўную сітуацыю ў Беларусі, адразу зразумее, да чаго хочучь схіліць арганізатары перапісу грамадзянаў сваёй краіны. Беларуская мова вынішчалася ў Беларусі на працягу як мінімум двух апошніх стагодзьдзяў. Пасьля кароткага рэнесансу, што надышоў па развале СССР, з прыходам да ўлады Лукашэнкі зноў пачалі зачыняцца беларускія школы і класы. Сёньня нават у сталіцы краіны менш за сем працэнтаў першакласьнікаў вывучаюць беларускую мову, і няма ніводнай сярэдняй і вышэйшай беларускамоўнай навучальнай установы... Перапісныя лісты, у парушэньне Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, Закону «Аб мовах», а значыць, правоў грамадзянаў краіны, былі спачатку надрукаваныя выключна на рускай мове. І толькі пасьля пратэстаў грамадзкасьці частка іх была дадрукаваная па-беларуску.

З парушэньнямі прайшоў і сам перапіс. Лічальнікі бралі з сабою толькі рускамоўныя перапісныя лісты, беларускамоўныя трэба было прынцыпова запатрабаваць, падказвалі «правільны» адказ, калі чалавек задумваўся, а то і пісалі, не пытаючы, ва ўсіх трох графах: «рус...». У вайсковых частках камандзіры дыктавалі салдатам, якую мову лічыць роднай, а ў вёсках да старых людзей, часам, лічальнікі і не прыходзілі зусім. Словам, усё рабілася, каб дабіцца патрэбнага ўладам, і найперш «інтэгратару», выніку.

17 красавіка ў Гродне падчас правядзення пікету ў абарону польскіх школаў затрыманы старшыня саюзу палякаў Беларусі Тадэвуш Гавін. 21 красавіка ў судзе Ленінскага раёну г. Гродна адбылося паседжаньне па справе Тадэвуша Гавіна. У пастанове суда сказана: «Тадэвуш Гавін, як арганізатар пікету 12 сакавіка, дазволіў выкарыстаць плакат наступнага зместу: «Віцэ-прэм'ер Замяталін У., намстаршыні аблвыканкаму Бірукова М. і старшыня Наваградзкага райвыканкаму Ліс. А. душаць польскую мову». Суд палічыў, што тым самым Т.Гавін абразіў службовых асобаў. Т. Гавіну вынесенае адміністрацыйнае пакараньне ў выглядзе штрафу — 115 млн. рублёў (прыкладна 300 даляраў ЗША).

11 траўня ў Мінску ў памяшканьні Таварыства беларускай мовы быў праведзены вобыск. Байцы спецыяльнага сапёрнага падразьдзяленьня войскаў МУС на працягу гадзіны шукалі бомбу.

24 траўня ў Гомелі ў дзіцячым садку № 99 правялі тэсты для дзяцей, у тым ліку і для Францішка Яўсеенкі. Хлопчык з дзяцінства размаўляў толькі на беларускай мове. Тэсты праводзіліся ў адсутнасьці маці па-руску. Лагапед Прымакова заявіла, што ня ведае і не жадае ведаць беларускай мовы. Па выніках тэстаў лагапед зрабіла выснову, што хлопчык псіхічна непаўнавартасны (не разумее значэньня некаторых рускіх словаў), і яго накіравалі ў спецгрупу для дзяцей з замаруджаным псіхічным разьвіцьцём.

У чэрвені Саюз палякаў Беларусі ініцыяваў судовы працэс у абарону правоў дзяцей, якія хочуць вучыцца на польскай мове. Наваградзкі райвыканкам прыняў рашэньне аб немэтазгоднасьці адкрыцьця ў горадзе першых класаў з польскай мовай навучаньня і будаўніцтва польскамоўнай школы. Менавіта гэтае рашэньне Саюз палякаў і абскардзіў у судзе. Судзьдзя Васіль Аляхновіч «прызнаў зыск неправамерным».

27 жніўня газета «Народная Воля» паведаміла, што Гродзенскі гарвыканкам адмовіў гарадзкой Радзе ТБМ у правядзеньні 1-га верасьня пікетаваньня супраць далейшага выцясьненьня беларускай мовы са школаў. Сёньня ў Гродне засталіся толькі дзьве школы з частковым выкладаньнем прадметаў па-беларуску.

7 лістапада ў пасёлку Пагранічны Гродзенскай вобласьці абвясціў галадоўку сьвятар Беларускай праваслаўнай аўтакефальнай царквы Айцец Ян. Рашэньне сьвятара зьвязанае з тым, што ўлады адмаўляюць у рэгістрацыі і выдзяленьні ўчастку пад будаўніцтва царквы. Сьвятар плануе працягваць галадоўку да таго часу, пакуль улады не зарэгіструюць прыход і ня выдзеляць участак для будаўніцтва

царквы ў пасёлку Пагранічны. Тым самым парушаны арт. 16 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, у якой сказана: «Усе рэлігіі і веравызнанні роўныя перад законам».

АБВАСТРЭНЬНЕ УЗАЕМААДНОСІНАЎ

МІЖНАЦЫЯНАЛЬНЫХ

5 лютага ў Мінску ў раёне плошчы Перамогі члены фашыстоўскай арганізацыі Рускае нацыянальнае адзінства (РНЕ) зьбілі актывістаў Грамадзянскай ініцыятывы «Хартыя-97» — Андрэя Саньнікава (міжнародны каардынатар грамадзянскай ініцыятывы «Хартыя-97»), Зьміцера Бандарэнку (сябра аргкамітэту грамадзянскай ініцыятывы «Хартыя-97» і прэс-сакратара Алега Бябеніна. Быў зьбіты таксама выпадковы прахожы — афіцэр Узброеных Сілаў РБ. Андрэй Саньнікаў быў дастаўлены ў бальніцу №2. У яго зламаныя пераносьсе і некалькі рабрынаў, у А. Бябеніна зафіксаваныя шматлікія сьляды ад удараў. Падчас зьбіцьця праваабаронцаў неафашысты брыдкасловілі і крычалі «Жиды!», «Если хотите жить, убирайтесь на...» Кіраваў дзеяньнямі падлеткаў сталы мужчына са свастыкай на рукаве.

3 сакавіка пракуратура г. Баранавічы нарэшце адрэагавала на заяву старшыні Баранавіцкай гарадской рады БНФ «Адраджэньне» М. Северцава. У яго заяве на імя пракурора г. Баранавічы было сказана: «У г. Баранавічы дзейнічае незарэгістраваная ў Рэспубліцы Беларусь арганізацыя «Русское национальное единство» (РНЕ). Гэтая замежная арганізацыя распаўсюджвае шавіністычныя ідэі, заклікае да гвалтоўных дзеяньняў, якія супярэчаць Канстытуцыі РБ. Праз свае ўлёткі і газеты «Русский порядок», «Русский вестник» РНЕ распальвае міжнацыянальную варожасьць на тэрыторыі РБ. Гэтая замежная арганізацыя адкрыта праводзіць свае сходкі ў г. Баранавічы, імкнецца ўцягнуць у свае шэрагі і падпарадкаваць моладзь, каб пад знакам відазьмененай свастыкі германскага фашызму ў ваенізаванай форме і чорных кашулях выкарыстаць «в битве за установление русского мирового порядка». Зыходзячы з вышэйсказанага і з таго, што мы — грамадзяне незалежнай Рэспублікі Беларусь, патрабуем прыняць неадкладныя меры па спыненні дзейнасьці на тэрыторыі нашага гораду шавіністычна-імперскай, з фашысцкім ухілам арганізацыі замежнай краіны. Аб прынятых мерах просім праінфармаваць нас». Баранавіцкая пракуратура ў адказ прыняла наступныя меры: выклікалі старшыню мясцовай Рады БНФ М. Северцава і сакратара рады Г. Багдановіч і загадалі прадставіць прозьвішчы і хатнія адрасы членаў «Русского Национального Единства» (РНЕ). Толькі пры гэтых умовах пракуратура зацікавіцца дзейнасьцю фашыстаў.

1 чэрвеня ў Брэсьце на помніку вязьням Брэсцкага гета невядомыя намалявалі фашысцкую свастыку. Гэта ня першы выпадак. Кіраўнік цэнтру «Халакост» Аркадзь

Бляхер паведаміў, што ў мінулы раз пасля такога ж здарэння ў міліцыі заявілі, што, маўляў, шкоды помніку не нанесена і няма чаго ўздываць шум.

15 чэрвеня Мінгарвыканкам адмовіў у правядзенні мітынгу і шэсьця пад дэвізам «Не — вайне, фашызму і дыктатуры!» Акцыя была прымеркаваная да гадавіны нападу фашысцкай Германіі на СССР. Заяўку падавалі БНФ, АГП, БСДП(НГ).

30 чэрвеня напярэдадні дня вызвалення Беларусі ад нямецкафашысцкіх захопнікаў на беларускую вёску Мікалаеўка Сьветлагорскага раёну (Гомельская вобл.) адбыўся напад расійскага «ваенна-патрыятычнага» атраду «Беркут» з Сургуту. 130 чалавек ва ўніформе (падлеткі і іх выхавальнікі — ветэраны войнаў у Афганістане і Чачні) імітавалі захоп вёскі карнікамі, а пасля — вызваленне. Жыхары вёскі не былі праінфармаваныя пра правядзенне «гульні», падчас якой былі ўжытыя дымавыя і выбуховыя прыстасаванні, газавыя балончыкі. У час акцыі 20 чалавек вяскоўцаў былі сагнаныя ў школу ў якасці заложнікаў, падлеткі ўрываліся ў хаты мірных жыхароў, людзям заломвалі рукі, кідалі на зямлю, брыдкасловілі. Над сельсаветам быў узняты расійскі сьцяг. Фінансаваў гэтую акцыю прадпрымальнік родам з Беларусі — Анатоль Сілівончык. Маральныя страты жыхарам вёскі Мікалаеўка ён паспрабаваў кампенсаваць з дапамогай дзвюх скрыняў гарэлкі. Удзельнікі клубу «Беркут» былі затрыманыя ў г. Бабруйску. Падлеткаў і іх выхавальнікаў дэпартавалі з тэрыторыі Беларусі, а Сілівончык трапіў у СІЗА. Адвакат Анатоля Сілівончыка — Вера Страмкоўская. Падчас нападу на вёску Мікалаеўка былі парушаныя асноўныя правы грамадзянаў Беларусі. Стала вядома, што ўдзельнікі клубу «Беркут» прыехалі ў Беларусь па запрашэнні БПСМ — Беларускага патрыятычнага саюзу моладзі, створанага пасля прыходу да ўлады А. Лукашэнкі і пад ягоным патранажам.

11 ліпеня быў забаронены мінскімі гарадзкімі ўладамі дазволены раней антыфашысцкі мітынг і рок-канцэрт вядомых беларускіх гуртоў. Падставай для забароны стала адсутнасць пашпарту на гукаўзмацняльную апаратуру, што нібыта магло прывесці да пажару. Між іншым, антыфашысцкія акцыі ў Беларусі забараняюцца з дзіўнай заканамернасцю, у той час як на дзеянні прафашысцкіх арганізацыяў ніхто не зьвяртае ўвагі.

8 верасня падчас Дня беларускай вайсковай славы каля дзесяці прадстаўнікоў прарускіх неанацысцкіх груп пачалі чапляцца да чарнакурага беларускамоўнага падлетка, актыўнага ўдзельніка апазіцыйных акцыяў. Калі за яго заступіліся сябры, пачалася бойка. Удзельнікі сьвята схапілі двух неафашыстаў і перадалі іх міліцыянтам.

19 сьнежня ў 17.30 у горадзе Віцебску каля свайго дому быў зьбіты Барыс Ханонавіч Хамайда. Б. Хамайда зьяўляецца Ганаровым сябрам Праваабарончага Цэнтру «Вясна», галоўным рэдактарам незалежнай газеты «Выбар», лаўрэатам прэміі Алесья Адамовіча за актыўную бескампрамісную палітычную дзейнасьць па абароне дэмакратыі і правоў чалавека. За тыдзень да здарэньня Б.Хамайду патэлефанаваў дадому капітан КДБ А. Лебедзеў і прапанаваў яму прыйсьці на допыт у КДБ. Хамайда адказаў, што па тэлефонным званку на допыт ня пойдзе. На гэта капітан КДБ сказаў, што калі ён ня прыйдзе, дык тады яму будзе горш. Пагроза капітана КДБ спраўдзілася праз тыдзень. Калі 19 сьнежня ў 17.30. Б.Хамайда падыходзіў да свайго дому, яму насустрач выйшлі 6 чалавек, якія сталі жорстка зьбіваць яго. Злачынцы зьбілі Хамайду нагамі, забралі кейс з дакументамі і зьніклі. Злачынцаў міліцыя, натуральна, не знайшла. Гэта ня першы выпадак зьбіцьця грамадзянаў яўрэйскай нацыянальнасьці за актыўны ўдзел у грамадзкай і праваабарончай дзейнасьці ў Беларусі. Даostatкова ўзгадаць, як у 1997 г. быў жорстка зьбіты режысёр Юры Хашчавацкі, які зьняў фільм пра А. Лукашэнку «Звычайны прэзідэнт». У пачатку сьнежня 1999 г. быў зьбіты Леанід Міндлін, які зьняў фільм «Страх» пра дыктатуру ў Беларусі.

Пасьля зьбіцьця Б.Хамайды Праваабарончы Цэнтр «Вясна-96» выступіў з заявай «Аб дзяржаўнай палітыцы антысемітызму ў Беларусі».

ПЕРАСЬЛЕД СЕКСУАЛЬНЫХ МЕНШАСЬЦЯЎ

У красавіку старшыня Лігі сексуальных меншасцяў (ЛЯМБДА) Эдвард Тарлецкі правёў прэс-канферэнцыю, каб акцэнтаваць увагу грамадзкасці на праблемах дыскрымінацыі правоў чалавека ў Беларусі. Эдвард Тарлецкі паведаміў прадстаўнікам прэсы, што Ліга распачынае барацьбу супраць відавочнай дыскрымінацыі сексуальных меншасцяў у краіне. Як вядома, Міністэрства юстыцыі замаруджвае рэгістрацыю Лігі, матывуючы гэта тым, што, згодна з апошнімі зьменамі ў Законе аб грамадзкіх аб'яднаньнях, кожная арганізацыя павінна прадставіць у якасці заснавальнікаў ня менш за 50 чалавек. Вядома, такая колькасць людзей у Лізе ёсць, але спадар Тарлецкі лічыць, што прыняць гэтае патрабаваньне — значыць, падпарадкавацца прававому бязьмежжу, якое творыцца дзяржавай у дачыненні да грамадзянскіх свабодаў. Такая палітыка ўжо дала свае наступствы. Забаронена выступаць на Беларускім радыё супрацоўнікам Сексалагічнага цэнтру Дзьмітрыя Капусьціна; міністэрства адукацыі чацьвёрты год ня можа ўвесці ў школах дысцыпліну па палавым выхаваньні, што супярэчыць прынятым ва ўсім сьвеце нормам. Ліга збіраецца правесці шэраг пікетаў з нагоды правакаваньня царквой гамафобіі ў грамадзтве і адмовы сексменшасцям у рэгістрацыі арганізацыі. Таксама Ліга будзе дзейнічаць праз Міжнародную арганізацыю геяў і лесьбіянак, сябрам якой зьяўляецца Ліга, і якая ўдзельнічае ў працы ААН у якасці кансультанта. «Відавочна, — кажа спадар Тарлецкі, — улады ігнаруюць той факт, што Ліга займаецца ня толькі псіхалагічнай рэабілітацыяй прадстаўнікоў сексменшасцяў, але і дапамогай хворым на СНІД, абаронай людзей, якіх згвалтавалі ў турмах». Таксама спадар Тарлецкі прывёў жахлівую лічбу, атрыманую ім з канфідэнцыйных крыніцаў МУС: на працягу мінулага году 19 грамадзянаў былі забітыя за тое, што яны — геі. Міліцыя не хавае гэтага факту, але дэманструе нежаданьне надаваць яму значэньне. Гэта, як кажа спадар Эдвард, проста вымушае геяў пачаць бараніць сябе самім, тым больш што апошнім часам рэгулярна здараюцца напады на іх неафашыцскіх групавак.

20 жніўня ў цэнтры Мінску (у скверы на плошчы Свабоды) міліцыя распачала незаконныя дзеянні. Іх аб'ектам стала нестандартна апранутая моладзь і хлопцы з доўгімі валасамі: гэтак званыя «валасацікі». Супрацоўнікі міліцыі ў службовай форме ў і цывільным заганялі маладых людзей у аўтобус «Ікарус». У аўтобусе пачаўся вобыск, падчас якога супрацоўнікі міліцыі сьвядома прыніжалі людзей. Асабліва мусіравалася тэма гомасексуалізму. Усе затрыманыя былі дастаўленыя ў РАУС, дзе ў іх узялі адбіткі пальцаў, правярылі дакументы і склалі надуманыя пратаколы: «Пры затрыманьні хістаўся з боку ў бок, мова была неразборлівая». Свае дзеянні

супрацоўнікі міліцыі патлумачылі тым, што праводзіцца «агульнагарадзкая аперацыя» і дакументам «нельга давяраць».

ПЕРАСЬЛЕД ПРАВААБАРОНЧАГА ЦЭНТРУ «ВЯСНА» ДЫ ІНШЫХ ПРАВААБАРОНЧЫХ АРГАНІЗАЦЫЯЎ

14 студзеня ў 22.00 на кватэру загадчыцы грамадзкай прыёмнай Праваабарончага Цэнтру «Вясна» Любові Лунёвай прыйшлі супрацоўнікі Савецкага РАУСу, каб уручыць ёй пад роспіс позову, паводле якога яна павінна 16 студзеня з'явіцца ў Цэнтральны РАУС дзеля складання пратаколу за ўдзел у несанкцыянаваным мітынгу 6 снежня, прысьвечаным 50-годкам абвяшчэння Усеагульнай дэкларацыі правоў чалавека. Справа ў тым, што 6 лютага заканчваецца 2-х месячны тэрмін, на працягу якога, паводле КаАП, грамадзяніна можна прыцягнуць да адміністрацыйнай адказнасці.

15 студзеня Брэсцкі гарадзкі выканаўчы камітэт адмовіў актывісту Праваабарончага Цэнтру «Вясна» Уладзіміру Вялічкіну ў правядзеньні пікетаў, накіраваных супраць грубага парушэння Канстытуцыі РБ — інкарпарацыі Беларусі ў склад Расіі. Пікеты павінны былі адбыцца 23 і 29 студзеня. У адмове гарвыканкаму сказана, што вуліца Савецкая, на якой У. Вялічкін планаваў правесці пікетаваньне, «у адпаведнасці з рашэннем Брэсцкага гарвыканкаму №887 ад 15.10.1998 году ўваходзіць у лік месцаў, дзе забаронена правядзеньне сходаў, мітынгаў і пікетаваньня».

У ноч з 14 на 15 лютага на Брэсцкай мытні пры аглядзе рэчаў супрацоўніцы Праваабарончага Цэнтру «Вясна» Тацяны Рэвяка мытнікі з'вярнулі ўвагу на праваабарончую літаратуру (Агляд па правах чалавека ў Беларусі, падрыхтаваны «Вясной», бюлетэнь «Права на волю» і інш.). Апрача таго, у Т. Рэвяка была дыскета з яе асабістымі запісамі. Быў выкліканы эксперт па літаратуры. У выніку ўся інфармацыя з дыскеты была сьцэртая.

24 лютага ў Мінску на плошчы Якуба Коласа адбыўся пікет, арганізаваны Праваабарончым Цэнтрам «Вясна». Пікет быў прысьвечаны абароне правоў чалавека і, апрача таго, меў антыфашысцкую накіраванасць.

17 сакавіка ў г. Ганцавічы (Брэсцкая вобл.) быў прыцягнуты да адміністрацыйнай адказнасці па арт. 166.1 КаАП РБ (непавага да суда) вядомы ў Ганцавічах праваабаронца, сябра БНФ «Адраджэньне» Мікалай Занька. Суд наклаў на яго спагнаньне ў выглядзе 10 сутак адміністрацыйнага арышту. 17 сакавіка Мікола Занька прысутнічаў пры разглядзе грамадзянскага зыску аб узнаўленьні на працы жыхаркі Ганцавічаў Святланы Варвашэвіч. Калі судзьдзя Буднік, якая разглядала гэтую справу, выйшла ў пакой судзьдзі для вынясення канчатковага рашэння, ён

стаў сьведкам грубага парушэння закону. Занька ўбачыў, як пракурор раёну Сяргей Туравец, які не прымаў удзелу ў разглядзе гэтай справы, перадаваў тэчку са справай Варвашэвіч старшыні суда. Потым ён і яго сябры бачылі, як сакратар суда Натальля Муха прынесла справу Варвашэвіч ад старшыні суда назад судзьдзі Буднік, якая прыняла справу і пайшла ў залу паседжаньня для вынясення канчатковага рашэння. Мікола Занька запатрабаваў спыніць гэтае яўнае парушэнне закону з боку судзьдзяў і супрацоўнікаў пракуратуры. У адказ на гэта судзьдзя выклікала ў суд нарад міліцыі, які затрымаў Заньку. Аб дадзеным парушэнні быў складзены акт, які падпісалі чатыры сьведкі гэтага беззаконья.

22 і 28 красавіка ў Мінску адбыліся пікеты, арганізаваныя Праваабарончым Цэнтрам «Вясна». На пікетах былі выкарыстаныя інфармацыйныя стэнды, якія ўтрымлівалі матэрыялы, прысьвечаныя фактам парушэння правоў чалавека ў Беларусі.

У красавіку на 10 мільёнаў беларускіх рублёў аштрафаваны кіраўнік Брэсцкай ініцыятыўнай групы па стварэнні філіі ПЦ «Вясна» Уладзімір Вялічкін. Яго асудзілі за правядзеньне несанкцыянаванага пікету. 21 лютага Вялічкін з плакатамі «Не — саюзу» і «16 траўня — выбары прэзідэнта» быў затрыманы супрацоўнікамі міліцыі на брэсцкім рэчавым рынку. Супраць яго ўзбудзілі справу па арт. 167, ч.1 КаАП РБ. Рашэнне пра штраф у памеры 20 мінімальнага заробкаў было вынесенае толькі пасля чатырох судовых паседжаньняў.

6 траўня ў офісе Праваабарончага Цэнтру «Вясна» адбылася прэсканферэнцыя з роднымі Рамана Радзікоўскага, Анатоля Гаўрылава, Віктара Янчэўскага, якіх абвінавачваюць у забойстве старшыні Камітэту дзяржаўнага кантролю па Магілёўскай вобласці Яўгена Мікалуцкага і ў падрыхтоўцы замаху на жыццё прэзідэнта РБ А. Лукашэнкі. Маці падсудных напісалі ліст, адрасаваны да трох прэзідэнтаў — Біла Клінтана, Барыса Ельцына і Аляксандра Лукашэнкі, у якім просяць зрабіць працэс над іх сынамі адкрытым. Маці просяць дапусьціць на суд прадстаўнікоў грамадзкасці, прэсу і родных.

У траўні ў суд Маскоўскага раёну г. Мінску падала скаргу група грамадзянаў, у якую ўваходзіць юрыст Гары Паганяйла. У якасці адказчыка прыцягваецца мэр г. Мінску Уладзімір Ярмошын. У лютым 1999 г. У. Ярмошын сваім рашэннем забараніў калоне антыфашыстаў праход па праезнай частцы праспекту Скарыны, чым, на думку істцоў, груба парушыў правы грамадзянаў.

15-16 траўня Эканоміка-юрыдычны ліцэй г. Баранавічы ладзіў у г. Ляхавічы адукацыйны семінар для моладзі па правах чалавека. 15 траўня семінар прайшоў

плённа — былі праслуханыя і абмеркаваныя тэмы «Асноўныя правы чалавека: гісторыя і сучаснасць» і «Права на жыццё». Раніца 16 траўня пачалася для ўдзельнікаў семінару з вобыхаў у пакоях мясцовага гатэлю, дзе яны спыніліся на начлег. Супрацоўніца ПЦ «Вясна-96» Тацяна Рэвяка распавядае: «Я спала, калі ў мой пакой бяз стуку ўвайшлі двое мужчынаў, адзін з якіх быў у міліцэйскай форме, другі — у цывільным. «Мы павінны аглядзець вашыя рэчы», — прагучаў адказ на маё пытаньне, хто яны такія. «Гэта што — вобыхаў?» — спыталася я і пачула: «Не, мы проста паглядзім». Супрацоўнік міліцыі і мужчына ў цывільным абшукалі шафу, стол і мае рэчы. Нічога не знайшоўшы, яны выйшлі з пакоя. Апануўшыся, я выйшла на калідор і ўбачыла, як гэтыя людзі павялі ў пастарунак Алеся Горбача. Праз некаторы час яны вярнуліся, каб забраць яшчэ і майго калегу Валянціна Стэфановіча. Калі я запыталася, куды і для чаго яго забіраюць, пачула ў адказ: «Для высвятленьня некаторых пытаньняў». Наступная сустрэча з прадстаўнікамі ўладаў адбылася, калі яны прыйшлі ў гатэль, каб узяць тлумачальныя пра нашае знаходжаньне ў Ляхавічах. З маіх словаў супрацоўнік крымінальнага вышуку напісаў «об'яснительную», якую я адмовілася падпісаць, паколькі яна была складзеная па-руску, а нашая размова адбывалася па-беларуску. Супрацоўнік міліцыі пагадзіўся, што ён ня меў права рабіць адвольны пераклад маіх словаў і прапанаваў тлумачальную пісаць самой. На маё пытаньне, чаму ён ня піша па-беларуску, адказаў, што судавытворчасць вядзецца ў іх па-руску, а яшчэ таму, што можа нарабіць памылак». Супрацоўнікі міліцыі прапанавалі ўсіх удзельнікаў семінару на службовай машыне адвезці да аўтавакзалу і пасадзіць у аўтобус — фактычна, дэпартаваць з Ляхавічаў. Ад такой паслугі ўладаў маладыя людзі адмовіліся і з'ехалі з «гасьцінных» Ляхавічаў самастойна.

8 ліпеня ўлады Наваполацку забаранілі правядзеньне жалобнага шэсьця, прысьвечанага гадавіне трагедыі — самаспаленьня адваката-праваабаронцы Аляксея Філіпчанкі каля будынку гарадзкога суда. Нагадаем, што А. Філіпчанка зрабіў гэта з мэтай пратэсту супраць спробаў уладаў адабраць кватэру ў А. Воранавай, якую ён абараняў... Навапалачане былі вымушаныя правесці жалобнае шэсьце на месцы дазволенага ўладамі пікету — шэсьце нагадвала прагулку зьявольных у турэмным дворыку. Прадстаўнікі праваабарончых арганізацыяў «Вясна», «Хартыя-97» і БХК пасля заканчэння пікету ўсклалі кветкі на месцы самаспаленьня А. Філіпчанкі і да яго магілы.

10 верасня каля Трактарнага заводу адбыўся пікет, наладжаны БНФ «Адраджэньне». Падчас пікету быў затрыманы сябра «Маладога Фронту» Зьміцер Бунчук, які распаўсюджваў выданьне Праваабарончай камісіі «Маладога Фронту»

«Моладзь за Волю». З. Бунчука даставілі ў РАУС Партызанскага раёну г. Мінску, дзе спачатку канфіскавалі выданьне, пасля ўмяшальніцтва старшыні Праваабарончай Камісіі МФ Вадзіма Канапацкага канфіскаваныя асобнікі вярнулі, а З.Бунчука адпусьцілі.

23 верасьня ў судзе Маскоўскага раёну г. Мінску пад старшынствам судзьдзі І. Шэйка адбылося слуханьне адміністрацыйнай справы Алега Воўчака (былога сьледчага пракуратуры, старшыні грамадзкай арганізацыі «Прававая дапамога насельніцтву») за ўдзел у мітынгу 27 ліпеня (Дзень Незалежнасьці). Суд спыніў справу за адсутнасьцю ў дзеяньнях А.Воўчака складу правапарушэння.

4 кастрычніка ў кватэру на вул. Кісялёва, дзе месціўся Праваабарончы Цэнтр «Вясна», уварваліся супрацоўнікі Цэнтральнага РАУСу г. Мінску і людзі ў цывільным. У гэты час у кватэры знаходзіліся бацькі дзяцей, якія загінулі на Нямізе 30 траўня. Яны прыйшлі сюды, каб сустрэцца з журналістамі — укладальнікамі дакументальнай кнігі, прысьвечанай тым падзеям. Супрацоўнікі міліцыі перапісалі пашпартныя дадзеныя ўсіх прысутных, узялі тлумачальныя ў журналістаў і некаторых бацькоў. «Агляд» кватэры з элементамі вобыску доўжыўся з 18 да 22 гадзінаў. У выніку «агляду» былі канфіскаваныя два кампутары, два прынтары, сканер, ксеракс, мадэм і ўсе асобнікі бюлетэняў «Права на волю» на трох мовах. Частка канфіскаванай тэхнікі зьяўляецца маёмасьцю ЗША (знаходзіцца ў арэндзе).

27 кастрычніка ўпраўленьне юстыцыі Мінгарвыканкаму распачало планавую праверку грамадзкага аб'яднаньня «Прававая дапамога насельніцтву». Кіраўнік аб'яднаньня А. Волчак лічыць, што праверка зьвязаная з актыўнай праваабарончай дзейнасьцю і найперш у сувязі з юрыдычнай дапамогай грамадзянам, якія пацярпелі ад дзеяньняў міліцыі 17 кастрычніка.

10-11 лістапада адбылася міжнародная канферэнцыя пад назвай «Эфектыўнасьць аказаньня юрыдычнай дапамогі і гарантыі дапамогі юрыстам». Арганізатарамі канферэнцыі выступілі грамадзкія аб'яднаньні «Цэнтр па правах чалавека» і «Прававая дапамога насельніцтву». У працы канферэнцыі прынялі ўдзел вядомыя палітыкі, юрысты, праваабаронцы з ЗША, Беларусі, Англіі, Польшчы, Расіі. Тэма абмеркаваньня асабліва важная для Беларусі, дзе прынцыповыя юрысты і праваабаронцы сутыкаюцца з жорсткім супрацьдзеяннем з боку ўладаў: адвакаты пазбаўляюцца ліцэнзіяў (так адбылося з Гары Паганяйлам і Надзеяй Дударавай); у дачыненні да Веры Страмкоўскай была ўзбуджаная крымінальная справа за тое, што яна падчас суда над Васілём Старавойтавым патрабавала прадставіць рэчавыя доказы (40 пляшак каньяку, канфіскаваныя ў Васіля Старавойтава), хаця закон

гарантуе імунітэт абаронцы падчас судовых паседжаньняў. Сакратар Дзярждэпартаменту ЗША па пытаннях дэмакратыі, правоў чалавека і працы Гаральд Коў адзначыў, што Дзярждэпартамент ЗША валодае інфармацыяй пра палітычную сітуацыю ў Беларусі, у тым ліку і пра сітуацыю з правамі чалавека. Гэтая сітуацыя выклікае ў амерыканцаў сур'ёзную заклапочанасьць. У гэтых умовах, па словах Г. Коў, Злучаныя Штаты кіруюцца палітыкай «выбарачных кантактаў», а гэта значыць, што ўся эканамічная дапамога, акрамя гуманітарнай і некаторых адукацыйных праграмаў прыпыненая. Г. Коў заявіў, што вяртаньне ў Беларусь пасла ЗША Дэніэла Сьпекхарда, на жаль, не азначае нармалізацыю адносінаў паміж РБ і ЗША, нармалізацыя не наступіць да таго часу, пакуль урад Беларусі ня зробіць канкрэтныя крокі да ўсталяваньня дэмакратыі і павагі да правоў чалавека. Падчас канферэнцыі з дакладам аб працы Праваабарончага Цэнтру «Вясна» выступіў супрацоўнік «Вясны» В. Стэфановіч.

12 лістапада ў суд Цэнтральнага раёну г. Мінску ў якасьці «парушальніка» быў выкліканы старшыня Праваабарончага Цэнтру «Вясна» Алесь Бяляцкі. Яму было прад'яўленае абвінавачаньне па арт. 172 прым. ч. 2. — «незаконны выраб і распаўсюджаньне друкаванай прадукцыі», г. зн., што бюлетэнь «Права на волю» нібыта выдаваўся накладам больш за 299 асобнікаў, а згодна з беларускім Законам аб друку, такія выданьні павінны быць зарэгістраваныя адпаведным чынам. На судзе А. Бяляцкі здолеў давесці, што ў пратаколе канфіскацыі, складзеным 4 кастрычніка пасля вобыску ў офісе «Вясны», не была ўказаная колькасьць канфіскаваных бюлетэняў, што сам пратакол з указаньнем колькасьці быў складзены толькі ў РАУСе Цэнтральнага раёну. У выніку суд быў адкладзены.

15 лістапада вядомы ў Беларусі адвакат Гары Паганяйла зьвярнуўся з зыскавай заявай ў суд Ленінскага раёну г. Мінску. У якасьці адказчыка па справе заяўленыя Адміністрацыя прэзідэнта РБ і старшыня Камітэту дзяржаўнай бясьпекі РБ Уладзімір Мацкевіч. Нагодай да падачы заявы зьявілася паведамленьне, якое прагучала ў праграме «Панарама» 30 жніўня г. г. аб тым, што «распараджэньнем прэзідэнта Беларусі была створаная міжведамасная камісія пад кіраўніцтвам старшыні КДБ Уладзіміра Мацкевіча, у якую ўвайшлі вядучыя юрысты і спецыялісты ў вобласьці заканадаўства і права. Мэта камісіі — падрыхтоўка дакументаў кіраўніку дзяржавы па гэтак званых гучных крымінальных працэсах, выказваньне свайго пункту погляду ня толькі на вынік расьсьледваньня, прыняцьця рашэньняў па крымінальных справах, але і па ходзе сьледзтва». Адвакат Гары Паганяйла лічыць, што «створаная новая антыканстытуцыйная структура, якая практычна робіць замах на кампетэнцыю Генеральнага пракурора і ніжэйшых пракурораў па кантролю за законнасьцю».

8 лістапада каля 16-ай гадзіны ў Цэнтральным РАУСе г. Мінску быў затрыманы старшыня Праваабарончага Цэнтру «Вясна» — Алесь Бяляцкі. Ён разам з супрацоўнікамі Цэнтру прыехаў сюды дзеля таго, каб забраць уласны кампутар, які быў канфіскаваны разам з іншай аргтэхнікай падчас гвалтоўнага вобыску 4 кастрычніка гэтага году. Трэба адзначыць, што аргтэхніку, якая належыць амбасадзе ЗША і знаходзіцца ў арэндзе Праваабарончага Цэнтру «Вясна», да гэтага часу так і не аддалі. Алесь Бяляцкі быў затрыманы і адвезены ў Савецкі РАУС. Ягонае затрыманьне дзяжурны матываваў тым, што ён быў адным з заяўляльнікаў акцыі 17 кастрычніка – «Марш Свабоды» і што ён абвінавачваецца ў парушэньні Арт. 167.1 ч.2 КаАП РБ (арганізацыя несанкцыянаванага шэсьця). Пратрымаўшы ў РАУСе больш за 3 гадзіны, А. Бяляцкага адвезлі ў спецпрыёмнік-разьмеркавальнік, што знаходзіцца па вул. Акрэсьціна. 19 лістапада павінен быў адбыцца суд над А. Бяляцкім. Аднак умяшаньне апазіцыйнай дэлегацыі ў Стамбуле прымусіла ўлады вызваліць А. Бяляцкага з-пад варты праз суткі пасля затрыманьня.

23 лістапада ў судзе Савецкага раёну г. Мінску пачаўся разгляд адміністрацыйнай справы старшыні Праваабарончага Цэнтру «Вясна» Алеся Бяляцкага. А.Бяляцкі абвінавачваўся ў арганізацыі несанкцыянаванага шэсьця падчас «Маршу Свабоды» 17 кастрычніка г. г., а таксама ў тым, што не прыняў адпаведных мераў па захаваньні грамадзкага парадку. Падчас азнаямленьня з матэрыяламі справы, якія паступілі ў суд толькі непасрэдна перад пачаткам працэсу, высветлілася, што пратакол аб адміністрацыйным правапарушэньні складзены не на Бяляцкага Аляксандра Віктаравіча, а на Бяляцкага Аляксея Віктаравіча. Акрамя таго, рапарты, складзеныя супрацоўнікамі міліцыі, ня ўтрымлівалі даты складаньня і з іх не вынікала, калі яны былі складзеныя. Нягледзячы на яўныя недахопы паступіўшых у суд пісьмовых матэрыялаў справы, судзьдзя Іна Шэйка пачала працэс і заслухала тлумачэньні А. Бяляцкага, з якіх вынікала, што ён і сапраўды зьяўляўся заяўляльнікам «Маршу Свабоды» 17 кастрычніка г. г. Але Мінгарвыканкам сваім рашэньнем неабгрунтавана і беспадстаўна зьмяніў від масавага мерапрыемства з дэманстрацыі на мітынг і перанёс месца правядзеньня мітынгу на пл. Бангалор. А.Бяляцкі вёў мітынг, і падчас яго правядзеньня ніякіх парушэньняў грамадзкага парадку не было. Мітынг быў скончаны, аб чым А. Бяляцкі зрабіў адпаведнае паведамленьне для ўсіх прысутных на ім людзей. На пытаньне судзьдзі І. Шэйка, ці адчувае ён адказнасьць і віну за далейшае разьвіцьцё падзеяў, А. Бяляцкі адказаў, што ніякай віны за сабой не адчувае і лічыць, што ўся адказнасьць за сутыкненьні цалкам кладзецца на афіцыйныя ўлады. У прыватнасьці, ён адзначыў, што сам факт выстаўленьня міліцэйскіх кардонаў ужо правакаваў людзей на агрэсію і нічога страшнага не здарылася б, калі калона дэманстрантаў прайшла б да плошчы

Незалежнасці. Ніякай неабходнасці ў збыцці людзей, па словах А. Бяляцкага, не было і няма нікага апраўдання дзеянням міліцыі і АМАПу. У прамове адвакат прасіла спыніць вытворчасць па справе, паколькі матэрыялы справы сфальсіфікаваныя і ня могуць зьяўляцца доказам у дадзеным працэсе. Судзьдзя І. Шэйка з гэтымі высновамі не пагадзілася і перанесла разгляд справы на 25 лістапада.

26 лістапада ў судзе Цэнтральнага раёну г. Мінску судзьдзя Анатоль Барысёнак разгледзеў матэрыял адміністрацыйнай справы, якая была ўзбуджаная пракуратурай Цэнтральнага раёну г. Мінску згодна з прадастаўленымі ў суд пратаколамі. Старшыня ПЦ «Вясна» А. Бяляцкі, які адначасова зьяўляецца галоўным рэдактарам праваабарончага бюлетэню «Права на волю», абвінавачваўся ў парушэнні арт. 172.1 ч. 8 КаАП РБ (незаконны выраб і распаўсюджваньне прадукцыі — сродку масавай інфармацыі). З матэрыялаў, якія прадставіла пракуратура, вынікала, што некаторыя нумары бюлетэняў «Права на волю», канфіскаваныя падчас вобыску ў памяшканьні Праваабарончага Цэнтру «Вясна», перавышалі наклад 300 асобнікаў, што зьяўляецца парушэннем Закону аб друку Рэспублікі Беларусь. Аднак падчас канфіскацыі друкаванай прадукцыі ў офісе «Вясны» супрацоўнікі міліцыі не пазначылі ў пратаколе колькасць канфіскаваных бюлетэняў. У судовай справе фігураваў яшчэ адзін пратакол, які міліцыянты склалі ў памяшканьні РАУСу Цэнтральнага раёну. Падчас складання гэтага пратаколу не прысутнічалі ні А. Бяляцкі, ні іншыя супрацоўнікі «Вясны». А. Бяляцкі на судовым паседжаньні сьцьвярджаў, што паколькі ніхто з супрацоўнікаў «Вясны» не прысутнічаў пры падліку колькасці асобнікаў бюлетэню, а ў першым пратаколе колькасць бюлетэняў адсутнічае, можна лічыць, што доказы правапарушэння адсутнічаюць. Пасьля разгляду справы судзьдзя Анатоль Барысёнак прызнаў А. Бяляцкага вінаватым у парушэнні арт. 172.1, ч. 8 КаАП РБ і прыцягнуў яго да адміністрацыйнай адказнасці ў выглядзе штрафу памерам 10 мінімальнага заробкаў, а таксама ў сваім рашэнні судзьдзя А. Барысёнак пастанавіў знішчыць бюлетэні, колькасць якіх перавышае 300 асобнікаў.

17 сьнежня ў гарадзкім судзе горада Баранавічы адвакат Зоя Гаўдзея зайшла ў кабінет судзьдзі Т. Ружык, каб прадаставіць ёй дакументы аб удзеле ў судовым працэсе. Судзьдзя пачала крычаць на З. Гаўдзею, папракаючы яе ў тым, што яна бароніць на судовых працэсах палітычных лідэраў. Адвакат З. Гаўдзея спакойна выйшла і пайшла ў залу суда. Калі Т.Ружык пачала судовы працэс па справе прадпрымальніцы, якую бараніла З.Гаўдзея, яна заўважыла, што прадпрымальніца запісвае працэс на магнітафон. Судзьдзя пачала крычаць на адваката. З.Гаўдзея

стала дрэнна. Яна папрасіла выклікаць доктара. Судзьдзя пачала крычаць на адваката яшчэ мацней, патрабуючы ад яе даведку пра стан здароўя. Адвакат выйшла з залы суда і з суседняга пакою выклікала «хуткую дапамогу». У той момант, калі доктар рабіў уколы адвакату З. Гаўдзеі, у кабінет уварвалася судзьдзя Т. Ружык і зноў пачала крычаць на адваката... Адвакат З. Гаўдзеі знаходзіцца ў бальніцы ў непрытымным стане. Варта адзначыць, што патрабаваньне судзьдзі Т. Ружык спыніць гуказапіс працэсу зьяўляецца незаконным. Згодна з п. 6 пастановы пленуму Вярхоўнага суда Рэспублікі Беларусь ад 3 чэрвеня 1987 году (са зьменамі ад 19 чэрвеня 1992 г.). «Аб выкананьні судамі рэспублікі працэсуальнага закону пры разьбіральніцтве крымінальных справаў», дазвол суда патрабуецца толькі на фота-, кіна- і відэаздымку. Гэта ўжо ня першы выпадак неэтычных, грубых паводзінаў судзьдзі Т. Ружык. Падобны выпадак быў некалькі месяцаў таму, калі яна не дапусьціла ў якасьці грамадзкіх абаронцаў прадстаўнікоў ПЦ «Вясна» А. Бяляцкага і В. Стэфановіча па адміністрацыйнай справе старшыні баранавіцкай гарадзкой рады БНФ «Адраджэньне» Севярэцава. У той раз судзьдзя таксама паводзіла сябе неадэкватна.

17 сьнежня быў абрабаваны офіс Беларускага хельсінскага камітэту. Невядомыя ўкралі кампутар з базаю дадзеных за чатыры гады працы, выдавецкі кампутар з макетамі двух нумароў праваабарончага часопіса «Аркуш» і кампутар сакратарыяту. Напярэдадні абрабаваньня ў офісе было адключанае сьвятло. На ўсе звароты з просьбай наладзіць яго супрацоўнікі БХК атрымлівалі адмовы. Між тым офіс БХК знаходзіцца ў адміністрацыйным будынку, падпарадкаваным кі-раўніцтву справам Лукашэнкі....

ДАПАМОГА ПЦ «ВЯСНА» БАЦЬКАМ, ДЗЕЦІ ЯКІХ ЗАГІНУЛІ ПАДЧАС ТРАГЕДЫІ НА НЯМІЗЕ

30 траўня ў Мінску ў падземным пераходзе метро «Няміга» адбылася трагедыя. Калі пачаўся дождж, да станцыі метро кінулася некалькі соцень чалавек, якія адпачывалі непадалёк на сьвяце «Пачні лета з Магнай». У неверагоднай цісканіне і штурханіне ў падземным пераходзе загінула 53 чалавекі, у асноўным дзяўчаты да 18 гадоў.

1 чэрвеня быў створаны Грамадзкі камітэт па расьсьледаваньні прычынаў трагедыі на Нямізе. Камітэт зрабіў заяву, што адказнасьць за трагедыю нясе рэжым Лукашэнкі.

3 чэрвеня Грамадзкі камітэт даручыў Праваабарончаму Цэнтру «Вясна» стаць працоўным органам камітэту. «Вясна» зьвярнулася праз незалежны друк да ўсіх грамадзянаў-сьведкаў трагедыі дзеля дапамогі.

4 чэрвеня пасля звароту Праваабарончага Цэнтру «Вясна» з просьбай даць зьвесткі аб тым, што адбывалася падчас трагедыі на Нямізе, невядомыя выразалі кавалак тэлефоннага кабелю, які ішоў да офісу «Вясны». Толькі праз суткі ўдалося адшукаць прычыну адключэньня тэлефону і аднавіць сувязь.

5 жніўня ў судзе Маскоўскага раёну г. Мінску адбыўся разгляд грамадзянскага зыску чатырох істцоў, бацькоў ахвяраў трагедыі на Нямізе: Ніны Іньковай (маці Машы Іньковай, 1983 г. н., якая загінула 30 траўня), Натальлі Навакоўскай (маці Аляўціны Навакоўскай, 1983 г. н., якая загінула 30 траўня), Вольгі Янцовай (маці Алены Янцовай, 1983 г. н., якая загінула 30 траўня) і Вячаслава Чабаняна (атрымаў 30 траўня чэрапнамазгавую траўму). Зыск быў прад'яўлены да Мінгарвыканкаму і ГУУС Мінгарвыканкаму. Трэцімі асобамі выступалі радыёкампанія «Мір», АТ «Аліварыя» і «Клас-клуб Джас-Крафт» (прадстаўнік апошняга не зьявіўся). Прадстаўнікамі законных інтарэсаў істцоў выступалі юрысты грамадзкага аб'яднаньня «Прававая дапамога насельніцтву». Прадстаўнікі Мінгарвыканкаму і ГУУС Мінгарвыканкаму выказаліся супраць удзелу кіраўніка аб'яднаньня «Прававая дапамога насельніцтву» Алега Воўчака ў працэсе на падставе таго, што ён быў дэпутатам гарсавету. Судзьдзя Гусакова адхіліла гэтае хадайніцтва чыноўнікаў і дапусьціла Алега Воўчака да ўдзелу ў працэсе.

Было відавочна, што чыноўнікі не зьбіраюцца адказваць па законе за сваю злачынную непрафесійнасьць. Прадстаўнік ГУУС Мінгарвыканкаму Радомскі заявіў хадайніцтва аб тым, што слуханьне па грамадзянскай справе павінна быць

перапыненае ў сувязі з тым, што ўзбуджаная крымінальная справа па факце трагедыі 30 траўня 1999 году, вядзецца сьледства, і суд ня можа вызначыць ступень віны адказчыкаў дзеля таго, каб кампенсаваць маральныя страты. Прадстаўнікі істцоў адхілілі хадайніцтва прадстаўніка гарвыканкаму, заявілі, што суд мае права ў працэсе заслухаць непасрэдна бакі, сьведкаў, высьветліць грамадзянскую віну і спагнаць матэрыяльную кампенсацыю маральных стратаў. Судзьдзя Гусакова спыніла працэс і пайшла ў дарадчы пакой. Пасьля перапынку судзьдзя Гусакова і абвясціла рашэньне пра тое, што немагчыма на сёньняшні момант вызначыць долю віны і віну адказчыкаў, таму разгляд грамадзянскага зыску чатырох істцоў будзе перапынены да часу, пакуль ня зьявіцца вынікі расьсьледваньня крымінальнай справы. Бацькі загінуўшых дзяцей у чарговы раз пераканаліся, што ўлады наўмысна цягнуць час, каб урэшце абвясціць: «вінаватых няма!» Прадстаўнікі істцоў (юрысты грамадзкага аб'яднаньня «Прававая дапамога насельніцтву») зьбіраюцца абскардзіць рашэньне аб прыпыненьні суда, будуць дамагацца таго, каб суд усё ж пачаў разгляд грамадзянскага зыску, заслухаў усіх удзельнікаў працэсу, сьведкаў, вызначыў долю адказнасьці і вырашыў пытаньне па сутнасьці.

6 верасьня калегія па грамадзянскіх справах Мінскага гарадскога суда пакінула бяз зьменаў рашэньне суда Маскоўскага раёну па зыску бацькоў, дзеці якіх загінулі ў пераходзе станцыі метро «Няміга». Рэспубліканская пракуратура працягнула тэрмін крымінальнага расьсьледваньня па справе, узбуджанай па факце трагедыі.

ДАПАМОГА ПЦ «ВЯСНА» ПАДСЬЛЕДНЫМ ПА СПРАВЕ «АБ ЗАБОЙСТВЕ ЯЎГЕНА МІКАЛУЦКАГА»

21 красавіка ў Вярхоўным Судзе Рэспублікі Беларусь пачаўся працэс па крымінальнай справе аб забойстве Яўгена Мікалуцкага, старшыні Камітэту дзяржаўнага кантролю па Магілёўскай вобласці, дэпутата Нацыянальнага сходу і асабістага сябра прэзідэнта РБ А. Лукашэнкі. Яўген Мікалуцкі загінуў 6 кастрычніка 1997 г. у выніку выбуху радыёкіраванага выбуховага прыстасавання, усталяванага ў пад'ездзе дому, дзе ён жыў.

Закрыты судовы працэс па крымінальнай справе тычыцца трох жыхароў Магілёва — Анатоля Гаўрылава (24 гады), Рамана Радзікоўскага (28 гадоў) і Віктара Янчэўскага (36 гадоў). Ім інкрымінуюць зьдзяйсненне шэрагу злачынстваў. Віктару Янчэўскаму прад'яўленае абвінавачанне ва ўчыненні тэрарыстычнага акту супраць Я. Мікалуцкага. Раман Радзікоўскі і Анатоль Гаўрылаў абвінавачаныя ва ўдзеі ў падрыхтоўцы тэрарыстычнага акту супраць прэзідэнта РБ А. Лукашэнкі. Згодна з матэрыяламі сьледства, у падсудных канфіскаваная вялікая колькасць зброі, а таксама сродкі для назірання і падслухоўвання, якія выкарыстоўваліся падчас падрыхтоўкі тэракту.

У залу суда не атрымалі доступу нават прадстаўнікі АБСЕ ў Беларусі Крыстафер Паніко і Надзея Дударова — іх дапусьцілі роўна на столькі, каб сказаць, што іх удзел у працэсе немагчымы.

У больш хуткім заканчэнні справы зацікаўлены асабіста прэзідэнт Беларусі А. Лукашэнка, які, выступаючы на пахаванні Я. Мікалуцкага, паабяцаў у дзесяцідзённы тэрмін знайсці забойцаў.

6 траўня ў офісе Праваабарончага Цэнтру «Вясна» адбылася прэс-канферэнцыя з роднымі Рамана Радзікоўскага, Анатоля Гаўрылава, Віктара Янчэўскага.

Маці падсудных паведамілі, што напісалі ліст, адрасаваны да трох прэзідэнтаў — Біла Клінтана, Барыса Ельцына і Аляксандра Лукашэнкі. У сваім лісьце яны (а гэта Ніна Заідзе, Тамара Янчэўская і Яўгенія Гаўрылава) просяць зрабіць працэс над іх сынамі адкрытым. Маці просяць дапусьціць на суд прадстаўнікоў грамадзкасці, прэсу і родных. «Ад гэтага залежаць справядлівасць і жыцьці нашых сыноў. Нам страшна, мы баімся за жыцьці нашых сыноў. Бо адзін з абвінавачваемых ужо загінуў у турэмнай камеры» (Валеры Ткачоў). У сваю чаргу нявеста Рамана Радзікоўскага Натальля Дзяжурная і жонка Віктара Янчэўскага Людміла накіравалі ліст жаночым

арганізацыям усяго сьвету. У лісьце сказана: «Сьледчыя органы аказаліся бяссьільныя выканаць загад прэзідэнта — знайсці забойцу Мікалуцкага. Адсюль — жахлівая фальсіфікацыя фактаў, пагрозы і ціск на нашых блізкіх. За дзьвярыма суда хочучь схаваць ці неабгрунтаванасьць абвінавачваньняў, ці факты, якія могуць кінуць цень на прадстаўнікоў улады».

На прэсканфэрэнцыі кожная з жанчынаў расказала пра тую бяду, якая напаткала іх сем'і. Варта адзначыць, што беларускія сьледчыя органы так і не сабралі неабходных доказаў віны падсьледных

Судзьдзя Юры Сушкоў, які папрасіў палітычнага прытулку на Захадзе, на прэсканфэрэнцыі ў ПЦ «Вясна» 18 лютага г. г. так характарызуваў «справу Мікалуцкага»: «Усе памятаюць, як Лукашэнка быў на пахаваньні і абяцаў у дзесяцідзённы тэрмін усіх бандытаў і ворагаў народу вывесці на чыстую ваду. Цяжка меркаваць аб ходзе сьледства, аб яго аб'ектыўнасьці. Невядома, якія там наогул былі сабраныя доказы. Адзін чалавек, якога падазравалі (Валеры Ткачоў), павесіўся — загадкавая сьмерць. Гэта быў чалавек, які ня быў схільны да суіцыду... А што такое закрыты суд у нашай рэспубліцы? Яго можна зусім не праводзіць... Па дадзенай справе пацярпелым быў прызнаны сам Аляксандр Рыгоравіч Лукашэнка. Пра гэта была вынесена сьпецыяльная пастанова. Каб прызнаць яго пацярпелым, было дастаткова, каб нехта, хто праходзіў па гэтай справе ў ходзе сьледства, прызнаўся, што замах на яго рыхтаваўся»...

Праваабарончы Цэнтр «Вясна» аказаў падсудным і іх родным магчымую прававую дапамогу.

11 чэрвеня судовая калегія па крымінальных справах Вярхоўнага суда Рэспублікі Беларусь разгледзела на закрытым судовым паседжаньні (у памяшканьні Вярхоўнага Суда Рэспублікі Беларусь) крымінальную справу па абвінавачаньні Віктара Янчэўскага, Рамана Радзікоўскага і Анатоля Гаўрылава.

Падсудныя абвінавачваліся ў забойстве старшыні Камітэту дзяржаўнага кантролю па Магілёўскай вобласьці Яўгена Мікалуцкага і ў падрыхтоўцы тэракту ў адносінах да прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнкі.

На судзе Анатоль Гаўрылаў заявіў, што падчас сьледства былі выкарыстаныя недазволеныя метады вядзеньня допыту (з дапамогаю псіхатропных сродкаў) і катаваньні.

Прамая віна падсьледных у забойстве Я. Мікалуцкага даказаная не была. Суд грунтаваўся на фактах нібыта падрыхтоўкі да забойства...

Судовая калегія па крымінальных справах Вярхоўнага суда РБ асудзіла:

Янчэўскага Віктара да 11 гадоў пазбаўленьня волі з канфіскацыяй маёмасці і адбываньнем пакараньня ў калоніі строгага рэжыму.

Гаўрылава Анатоля да 5 гадоў пазбаўленьня волі з канфіскацыяй маёмасці і адбываньнем пакараньня ў калоніі ўзмоцненага рэжыму.

Радзікоўскага Рамана да 4 гадоў пазбаўленьня волі. Але на падставе п. 8 арт.1 і арт. 12 Закону Рэспублікі Беларусь ад 18 студзеня 1999 г. «Аб амністыі некаторых катэгорыяў асобаў, якія здзейснілі злачынства», Р. Радзікоўскага вызвалілі ад прызначанага пакараньня са зьняцьцем судзімасьці. Р. Радзікоўскага вызвалілі з-пад варты ў зале суда.

Пасьля вызваленьня Раман Радзікоўскі са сваёй нявестай Н. Дзяжурнай прыйшлі ў офіс ПЦ «Вясна», каб сказаць дзякуй за аказаную дапамогу. Разам з імі прыйшла і маці Віктара Янчэўскага Тамара Янчэўская. Яна сказала, што ўпэўненая ў тым, што яе сын невінаваты і лічыць ягоны прысуд «страшэннай несправядлівасьцю», што «па ўсёй верагоднасьці, судзьдзя паслухаўся голасу зьверху», што гэтая справа «мана, фабрыкацыя, вымысел».

Дарэчы, «заказчык» забойства на судзе так і ня быў названы. Прамы ж удзел падсудных у забойстве таксама ў ходзе сьледзтва ня быў даказаны. В. Янчэўскі і А. Гаўрылаў вінаватымі сябе не прызналі.

АДСУТНАСЬЦЬ НЕЗАЛЕЖНОЙ СУДОВАЙ УЛАДЫ Ў БЕЛАРУСІ

18 лютага судзьдзя Ленінскага раёну г. Бабруйску Юры Сушкоў, прызначаны на гэтую пасаду загадам прэзідэнта Беларусі ад 20.10.1997 году, папрасіў палітычнага прытулку ў Германіі. Перад тым судзьдзя зрабіў беспрэцэдэнтную заяву з мэтай азнаёміць шырокую грамадзкасьць з фактамі, якія сьведчаць пра адсутнасьць незалежнай судовай улады ў Беларусі. Сустрэча журналістаў з Юрыем Сушковым адбылася ў Мінску ў офісе Праваабарончага Цэнтру «Вясна-96». Юры Сушкоў сьцьвярджаў, што «страціў усялякую надзею на якую-небудзь справядлівасьць у Рэспубліцы Беларусь. Бо ў дзяржаве, якая лічыцца прававой, адсутнічае прынцып падзелу ўладаў. Адзін чалавек, цалкам парушаючы ўсю сістэму стрымліваньня і супрацьвагаў, авалодаў уладай. Вынікам некампэтэнтнага кіраваньня дзяржавай сталася ня толькі эканамічнае, палітычнае, але і прававое «бязьмежжа» ва ўсіх галінах, структурах і падразьдзяленьнях улады, дзе квітнеюць п'янства, пратэкцыянізм і карупцыя».

Факты, якія Юры Сушкоў давёў да шырокай грамадзкасьці, — яшчэ адно сьведчаньне таго, што ў Беларусі адсутнічае незалежная судовая ўлада. У Беларусі адсутнічае прынцып падзелу ўладаў — вось выснова, якую робіць судзьдзя Юры Сушкоў. Судовая ўлада не зьяўляецца самастойнай. Гэтую выснову Юры Сушкоў выводзіць з уласнай судовай практыкі: «Як судзьдзя я скажу, што ў нас склалася такая антычалавечая практыка: калі чалавек знаходзіўся пад сьледзтвам і быў заключаны пад варту, то такога чалавека не апраўдваюць, знаходзяць хоць нейкую віну, каб абмежавацца хоць бы тым тэрмінам, які чалавек ужо адседзеў. Каб ня дай Бог чалавека не апраўдаць, каб ён ня змог падаць на дзяржаўных чыноўнікаў у суд і не адсудзіў з іх грошы. Таму апраўдальных прысудаў у нас практычна няма».

Судзьдзі падпарадкоўваюцца міліцыі і КДБ, выносяць патрэбныя ім рашэньні. Людзей арыштоўваюць з мэтай далейшай апэратыўнай распрацоўкі, чым груба парушаюць усе прынцыпы заканадаўства, Канстытуцыі і асноўныя правы чалавека. На прэс-канфэрэнцыі перад ад'ездам у Германію судзьдзя Юры Сушкоў засьведчыў тое, што сьпецслужбы ў Беларусі цяпер, як і ў савецкія часы, маюць вялікі ўплыў на судовую ўладу. Менавіта пад ціскам з боку сьпецслужбаў Юры Сушкоў быў вымушаны вынесці несправядлівы прысуд замест апраўдальнага рашэньня. Фактычна невінаватыя людзі апынуліся за кратамі: адзін на два з паловай гады, другі — на чатыры з паловай гады.

Факты адсутнасці незалежнай судовай улады, прыведзеныя Ю. Сушковым, замацаваныя недасканалым беларускім заканадаўствам. Згодна з Законам аб судадкаванні ад 13. 01. 1995 году з унесенымі ў 1996 і 1998 гадах з’менамі, суды Рэспублікі Беларусь ствараюцца на аснове выбарнасці альбо прызначэння судзьдзяў. Судзьдзі абласных, Мінскага гарадскога, раённага (гарадзкіх) ваенных судаў, гаспадарчых судаў абласцей, гаспадарчых судаў гарадоў і раёнаў і спецыялізаваных судаў прызначаюцца прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь. У адпаведнасці з незаконнымі з’менамі ў Канстытуцыі, зробленымі ў 1996 годзе, стварылася сітуацыя, калі з адабрэння Савету Рэспублікі прэзідэнт прызначае на пасады судзьдзяў Вярхоўнага суда, Вышэйшага гаспадарчага суда. Прэзідэнт мае права прызначыць шэсьць судзьдзяў Канстытуцыйнага суда, старшыню і судзьдзяў Вярхоўнага суда, старшыню і судзьдзяў Вышэйшага гаспадарчага суда. Судзьдзі сярэдняга і ніжэйшага з’веньняў судовай сістэмы РБ вызваляюцца ад пасады па рашэнні органа, які прызначыў яго на пасаду.

Юры Сушкоў сьцьвярджаў: «Судзьдзі маюць ільготы, якія прадугледжаныя Законам аб статусе судзьдзяў — 20-гадовы стаж працы, каб пайсьці на пенсію, недатыкальнасьць асобы (ніхто ня мае права спыніць і абшукаць судзьдзю, аднак і тут узнікаюць праблемы), заробак судзьдзі ў межах 10 млн. руб (прыкладна 40 даляраў ЗША)». У такіх умовах судзьдзі адчуваюць сябе залежнымі ад структураў выканаўчай улады і спецслужбаў.

ПАРУШЭНЬНІ ПРАВОЎ ЧАЛАВЕКА ПАДЧАС АРГАНІЗАЦЫІ І ПРАВЯДЗЕНЬНЯ ВЫБАРАЎ ПРЭЗІДЭНТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ 16 ТРАЎНЯ 1999 г.

Аналіз ходу прэзідэнцкай кампаніі па выбарах прэзідэнта Беларусі, якія былі прызначаныя Вярхоўным Саветам 13-га скліканьня на 16 траўня 1999 г., паказвае, што ўлады выкарыстоўвалі рэпрэсіі, каб сарваць выбары. Па справе старшыні Цэнтрвыбаркаму В. Ганчара, які абвінавачваецца ў «самавольным прысваеньні званьня альбо ўлады службовай асобы» (Крымінальны кодэкс РБ, арт.190) былі апытаныя 2.300 чалавек — сябры выбарчых камісіяў і актывісты выбарчай кампаніі.

10 студзеня 1999 г. Вярхоўны Савет 13-га скліканьня абвясціў дату прэзідэнцкіх выбараў, якія павінны былі адбыцца 16 мая 1999 г. За гэтае рашэньне прагаласавалі 44 дэпутаты, якія сабраліся на сваё паседжаньне ў мінскім гатэлі «Турыст». Пракуратура Беларусі ў сваю чаргу выступіла з заявай, у якой сказана, што дзейнасьць па арганізацыі датэрміновых выбараў прэзідэнта рэспублікі не адпавядае Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і дзеючаму заканадаўству. «Такія дзеянні могуць расцэньвацца не інакш як спроба захопу дзяржаўнай улады неканстытуцыйным шляхам, намер дэстабілізаваць сітуацыю ў грамадстве, справакаваць масавыя беспарадкі», — гаворыцца ў заяве. Аўтары заявы папярэджваюць, што «арганізацыя і ўдзел у такіх супрацьпраўных дзеяньнях пацягне за сабой як крымінальную, так і адміністрацыйную адказнасьць» і заклікаюць грамадзянаў рэспублікі «не паддавацца на правакацыйныя звароты арганізатараў такіх мерапрыемстваў, устрымацца ад удзелу ў іх правядзеньні». Афіцыйныя СМІ, цалкам падпарадкаваныя Аляксандру Лукашэнку, пра рашэньне Вярхоўнага Савету ці зусім не паведамлілі, ці пазьдзекваліся з яго ў сваіх каментарых. У лютым 1999 году сакратар Цэнтральнай выбарчай камісіі Барыс Гюнтэр казаў: «У гэтым годзе наступае канец уладзе прэзідэнта. Таму дэпутаты Вярхоўнага Савету 13-га скліканьня выканалі свой дзяржаўны абавязак, прызначыўшы дату выбараў на 16 траўня, а таксама абралі і зацьвердзілі Цэнтральную выбарчую камісію. І калі ўлады ня будуць нам перашкаджаць, мы правядзем гэтыя выбары згодна з законам і Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь. Правядзем выбары ў сувязі з тым, што ў нашага прэзідэнта скончыўся пяцігадовы тэрмін існаваньня, і ён павінен быць перавыбраны ў 1999 годзе. А тое, што ён сабе працягнуў тэрмін паўнамоцтваў рэферэндумам 1996 году, дык рашэньні гэтага рэферэндуму ўсёй міжнароднай супольнасьцю былі прынятыя як «рэкамендацыйныя», яны павінны былі яшчэ дапрацоўвацца Вярхоўным Саветам

13-га склікання. А рашэнні рэферэндуму, прымусова ўведзеныя прэзідэнтам у якасці заканадаўчых актаў, ня маюць ніякай законнасці».

Артыкул 81 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і артыкул 1 Закону аб выбарах прэзідэнта РБ недвухсэнсоўна гаворыць: «Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь выбіраецца тэрмінам на пяць гадоў».

Падчас выбараў ад дзеянняў уладаў тым ці іншым чынам пацярпела некалькі тысячаў чалавек. Больш за 100 сяброў выбарчых камісіяў былі затрыманыя, каля 20 чалавек атрымалі адміністрацыйныя арышты. Рэпрэсіі ў асноўным тычыліся арганізатараў выбараў.

а) ПЕРАСЬЛЕД КАНДЫДАТА Ў ПРЕЗІДЭНТЫ

РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ МІХАІЛА ЧЫГІРА

30 сакавіка 15 невядомых у цывільным спрабавалі ўварвацца ў перадвыбарчы штаб Міхаіла Чыгіра. У офіс кандыдата ў прэзідэнты РБ яны з'явіліся быццам бы для таго, каб уручыць М. Чыгіру позву ў міліцыю. Па словах сьведкаў, гэтыя людзі прыехалі на некалькіх машынах і некаторы час вялі назіраньне за штаб-кватэрай. Пасьля таго, як у офісе з'явіўся М. Чыгір, у дзьверы пазванілі і запатрабавалі адчыніць іх. На патрабаваньне супрацоўнікаў прад'явіць службовыя пасьведчаньні паступіла адмова. Пры гэтым неведомымі адразу ж была абарваная тэлефонная сувязь у офісе. Тым ня менш актывістам перадвыбарчай кампаніі ўдалося з мабільных тэлефонаў дазваціцца да журналістаў, пры зьяўленьні якіх «цывільныя» зьніклі. У хуткім часе сп. Чыгір са сваімі бліжэйшымі супрацоўнікамі пакінуў штаб-кватэру. Але ўжо ў 13.00 Чыгір і ягоны памочнік палкоўнік Уладзімір Барадач былі затрыманыя ў мікрараёне Уручча і дастаўленыя ў сьледчае ўпраўленьне Рэспублікі Беларусь. У 17.00 М. Чыгір даваў паказаньні па справе, узбуджанай пракуратурай па выдачы «Аграпрамбанкам», якім ён кіраваў, крэдытаў у пачатку 90-х гадоў. Каля 19.00 быў вызвалены са сьледчага ўпраўленьня У. Барадач, а М.Чыгір быў перавезены ў ізалятар часовага ўтрыманьня ГУУС Мінгарвыканкаму. Першапачаткова ён быў затрыманы на 3 сутак згодна з арт. 119 Крымінальна-працэсуальнага кодэксу (затрыманьне падазраваемага ў зьдзяйсненьні злачынства) для дачы паказаньняў па справе, узбуджанай па арт. 91 (крадзёж у асабліва буйных памерах). Пасьля гэты тэрмін быў працягнуты да 10 сутак. 8 красавіка скончыліся 10 сутак з дня затрыманьня былога прэм'ер-міністра Беларусі, кандыдата ў прэзідэнты РБ Міхаіла Чыгіра. Далейшае ўтрыманьне пад вартай было б незаконным. Але зранку 8 красавіка сьледчы камітэт МУС прад'явіў афіцыйнае абвінавачаньне М. Чыгіру. Яму інкрымінуюць парушэньне арт. 91, ч.4 (крадзёж у асабліва буйных

памерах) і 166 (злоўжываньне ўладай альбо службовымі паўнамоцтвамі). У якасьці «крадзяжу» фігуруе 1 млн. даляраў ЗША, які быў пералічаны на разьліковы рахунак канадзкай будаўнічай фірмы ў якасьці авансу за будаўніцтва офіснага будынку «Белаграпрамбанку».

Такім чынам, уладамі быў парушаны артыкул 23 Закону аб выбарах прэзідэнта РБ, у якім гаворыцца: «Кандыдат у прэзідэнты ня можа быць прыцягнуты да крымінальнай адказнасьці, падвергнуты арышту, затрыманьню альбо мерам адміністрацыйнага спаганьня, якія накладваюцца ў судовым парадку, бяз згоды Цэнтральнай Камісіі па выбарах Прэзідэнта РБ».

7 красавіка жонка кандыдата ў прэзідэнты Беларусі Міхаіла Чыгіра, які знаходзіцца пад арыштам, накіравала Генеральнаму пракурору РБ Алегу Бажэлку заяву. У ёй Юлія Чыгір абвясціла інфармацыю, якая распаўсюджвалася ў афіцыйных СМІ, пра тое, што яе муж мае дачыненне да крадзяжу 1 млн. даляраў ЗША, які быў пераведзены на рахунак канадзкай фірмы. 8 красавіка адбылося паседжаньне суда Цэнтральнага раёну г. Мінску. Намесьнік старшыні суда Павел Каршуновіч разгледзеў скаргу Міхаіла Чыгіра аб зьмяненні меры стрыманьня і прыняў рашэньне аб тым, што яна застаецца ранейшай. У якасьці абаронцы на працэсе выступала жонка М. Чыгіра Юлія Чыгір (юрыст па адукацыі). Скарга была пададзеная на падставе таго, што мера стрыманьня ў выглядзе ўтрыманьня пад вартай практыкуецца ў выпадках затрыманьня небяспечных злачынцаў, якія сваімі дзеяньнямі ставяць пад пагрозу жыцьцё і здароўе асобы. Суд адхіліў хадайніцтва аб зьмяненні меры стрыманьня, а пракуратура дала санкцыю на ўтрыманьне М. Чыгіра пад вартай яшчэ на 3 месяцы. Такім чынам, прэзідэнцкія выбары (16 траўня) кандыдат у прэзідэнты сустрэў за кратамі.

У ноч з 25 на 26 красавіка невядомымі асобамі ў масках быў абрабаваны перадвыбарчы штаб кандыдата ў прэзідэнты Міхаіла Чыгіра.

У красавіку намесьнікам пракурора г. Гомелю Валерыем Фурсам была ўзбуджаная крымінальная справа па арт. 188. 2 КК РБ (узьдзеянне на супрацоўніка міліцыі з мэтай перашкодзіць выкананьню ім службовых абавязкаў) у адносінах да былога міністра ўнутраных справаў Беларусі Юрыя Захаранкі, які зьяўляўся каардынатарам па Гомельскай вобласьці ў штабе кандыдата ў прэзідэнты РБ М. Чыгіра. 8 траўня з заявай аб зьнікненьні эксміністра ўнутраных справаў Юрыя Захаранкі зьявілася ў міліцыю ягоная жонка Вольга Барысаўна. Ёсьць меркаваньне, што прычынай адстаўкі стала адмова Захаранкі выконваць тую ролю ў барацьбе з апазіцыяй, якую патрабавалі ад яго афіцыйныя ўлады.

б) ПЕРАСЬЛЕД ЦЭНТРАЛЬнай ВЫБАРЧАЙ КАМІСІІ**ПА ВЫБАРАХ ПРЭЗІДЭНТА РБ**

Старшыня камісіі па выбарах прэзідэнта Беларусі В. Ганчар у лютым 1999 году быў выкліканы ў КДБ, дзе яму было вынесенае папярэджаньне аб «супрацьпраўнай дзейнасьці». Так КДБ Беларусі папярэдзіў старшыню Цэнтральнай выбарчай камісіі па выбарах прэзідэнта РБ Віктара Ганчара. У папярэджаньні гаворыцца: «Дзейнасьць Ганчара і сяброў Цэнтральнай выбарчай камісіі па выбарах прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, якую ён узначальвае, супярэчыць дзеючаму заканадаўству, правакуе дэстабілізацыю грамадзка-палітычнага становішча ў рэспубліцы і можа прывесць да ўчыненья злачынства, прадугледжанага часткай 1 арт. 611 («змова з мэтай захопу дзяржаўнай улады») КК РБ. У сувязі з гэтым Ганчару В. І. вынесенае афіцыйнае папярэджаньне і патлумачана, што падобная дзейнасьць можа прывесць да злачынства і пацягнуць за сабою крымінальную адказнасьць».

Першыя затрыманыя сяброў Цэнтральнай камісіі па выбарах прэзідэнта адбыліся падчас спробы іх прыезду ў Мінск на пасяджэньне камісіі. Так, з аўтобусу Віцебск-Мінск быў зьняты Іосіф Навумчык і дастаўлены ў РАУС на допыт па справе, узбуджанай супраць В. Ганчара.

11 лютага ў Гомелі адразу пасля заканчэньня рабочай сустрэчы старшыні ЦВК (Цэнтральнай выбарчай камісіі) Віктара Ганчара з прадстаўнікамі мясцовых тэрытарыяльных камісіяў па выбарах прэзідэнта Рэспублікі Беларусь былі затрыманыя міліцыяй удзельнікі сустрэчы Уладзімір Шыцікаў і Аляксандр Заранок. Затрыманьне праводзіла вялікая група міліцыянераў пад кіраўніцтвам намесьніка начальніка абласной міліцыі Салаўёва. Фармальнай падставай для затрыманья сябра Беларускага народнага фронту У. Шыцікава і сябра Беларускай сялянскай партыі А. Заранка было тое, што яны неслі ў руках стосы плакатаў-аб'яваў аб маючых адбыцца 16 траўня чарговых прэзідэнцкіх выбарах. У пастарунку ў затрыманых адабралі 760 плакатаў. Пасьля складанья пратаколу іх адпусьцілі. Праз некалькі дзён да трох сутак адміністрацыйнага арышту асуджаны судом Цэнтральнага раёну Гомелю калінкавінчанін А. Заранок (60-гадовы сябра Сялянскай партыі). У судзе ў якасьці сьведкаў выступілі два міліцыянты. Аляксандра Заранка адвезьлі адбываць тэрмін у гомельскі ізалятар часовага ўтрыманья. 20 лютага А. Заранок быў вызвалены. А. Заранок назваў умовы ў ізалятара часовага ўтрыманья «скоцкімі».

22 лютага ў Гомелі тры чалавекі былі асуджаныя да адміністрацыйнага арышту. У гэты дзень судзьдзя Цэнтральнага райсуда гораду разгледзела дзьве

адміністрацыйныя справы. Па першай праходзіў сябра БНФ У. Шыцікаў, які 11 лютага быў затрыманы пасля рабочай сустрэчы з Віктарам Ганчаром са стосам плакатаў-аб'яваў пра выбары прэзідэнта. Прысуд — тое сутак адміністрацыйнага арышту. Па другой справе праходзілі два маладыя чалавекі, актывісты Свабоднага прафсаюзу вучнёўскай моладзі Руслан Бяланаў і Павел Клімовіч, якія вечарам 19 лютага ішлі па вуліцы Савецкай са сьцягамі Свабоднага прафсаюзу ў руках. Каля Цэнтральнага ўнівермага яны былі затрыманыя патрулём міліцыі. Прысуд — тое сутак адміністрацыйнага арышту.

в) АРЫШТ СЯБРОЎ КАМІСІІ Ў КАФЭ ДОМУ АФІЦЭРАЎ

25 лютага ў Мінску была затрыманая Цэнтральная выбарчая камісія па выбарах прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Затрыманьне адбылося зранку падчас паседжаньня па зацьвярджэньні сьпісаў тэрытарыяльных камісіяў, якое праводзіў Цэнтрвыбаркам у мінскім ДOME афіцэраў. Фармальна падстава затрыманьня — правядзеньне незаконнага сходу, што прадугледжвае адміністрацыйную адказнасьць па арт. 167.1 КаАП РБ: адміністрацыйны арышт ад 3 да 15 сутак альбо штраф. Усіх затрыманых даставілі ў гарадзкі аддзел Ленінскага раёну г. Мінску. Сярод затрыманых: старшыня ЦВК Віктар Ганчар, сакратар ЦВК Барыс Гюнтэр і ўсе сябры ЦВК. Сябры ЦВК адмовіліся даваць зьвесткі пра сябе супрацоўнікам міліцыі. У другой палове дня пачаліся суды над затрыманымі ў тым жа памяшканьні аддзяленьня міліцыі, але сябры ЦВК патрабавалі адвакатаў, таму суды перанеслі на 1 сакавіка.

1 сакавіка адбыўся суд над сябрамі Цэнтральнай выбарчай камісіі па выбарах прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Зранку 1 сакавіка ў суд, які адбываўся ў памяшканьні ГАМУ (гарадзкага адзядзяленьня міліцыі) Ленінскага раёну зьявіўся толькі адзін сябра ЦВК сп. Генадзь Самойленка. Ён атрымаў адміністрацыйнае пакараньне ў выглядзе штрафу 30 млн. рублёў (каля 100 даляраў ЗША). Старшыня Цэнтральнай выбарчай камісіі Віктар Ганчар быў асуджаны ў памяшканьні ГАМУ на 10 сутак адміністрацыйнага арышту. Гэты будынак быў ачэплены АМАПам. Амапаўцы нікога не пускалі ў залу паседжаньняў, калі там праходзіла слуханьне справы В. Ганчара. Пасля таго, як Віктара Ганчара павезьлі ў спецпрыёмнік-разьмеркавальнік, у тым жа памяшканьні пачалі судзіць яшчэ 5 сяброў Цэнтрвыбаркаму. Усім інкрымінавалі артыкул 167.1 ч. 1 КаАП: парушэньне парадку правядзеньня мітынгаў, шэсьцяў, дэманстрацыяў і пікетаваньня. Судзьдзёй Валянцінай Зянькевіч былі асуджаныя: 1. Сідарэнка Валеры Іванавіч (рабочы) — штраф 20 млн. рублёў; 2. Кляновая Валянціна Вітальеўна (маці 16 дзяцей, 6 — непаўнагадовыя) — папярэджаньне; 3. Закурдаеў Леанід Рыгоравіч (1926 году нараджэньня, ветэран другой сусьветнай вайны,

пенсіянерінвалід) — 20 млн. рублёў; 4. Гурыновіч Анатоль Васільевіч — 5 сутак адміністрацыйнага арышту; 5. Лагун Валянціна Віктараўна (супрацоўніца Акадэміі навук) — папярэджаньне. Крыху пазней у судзе Ленінскага раёну г. Мінску пачалі судзіць іншых сяброў Цэнтрвыбаркаму. На гэты працэс пускалі прадстаўнікоў грамадзкасьці. Пачатак працэсу быў нават зьняты расійскімі тэлекампаніямі, але потым судзьдзя Алена Церашкова папрасіла прадстаўнікоў тэлевізійных СМІ і фотакарэспандэнтаў пакінуць залу паседжаньняў. А. Церашкова вынесла наступныя рашэньні: 1. Абадоўскі Сяргей Віктаравіч (юрысконсульт Свабоднага прафсаюзу беларускага) — 5 сутак адміністрацыйнага арышту. Ён адмовіўся адказваць на пытаньні судзьдзі і даваць тлумачэньні ў знак пратэсту супраць незаконнага затрыманьня і прыцягненьня да адміністрацыйнай адказнасьці. Пасьля вынясення рашэньня судзьдзі ён абвясціў у зале суда галадоўку; 2. Навумчык Іосіф Адамавіч (г. Віцебск) — штраф 15 млн. руб.; 3. Сазанавец Лілія Вацлаваўна (г. Ліда, маці 2 непаўнагадовых дзяцей) — папярэджаньне; 4. Пахабаў Мікалай Андрэевіч (рабочы з г. Барысава) — штраф 30 млн. руб.; 5. Дзілінчус Альгінас Юзэфавіч (кінарэжысёр, г. Гродна) — штраф 30 млн. руб.; 6. Коктыш Аляксандр (журналіст) — штраф 30 млн. руб.; 7. Гюнтэр Барыс Давідавіч (сакратар ЦВК) — 5 сутак адміністрацыйнага арышту. Сьведкамі на працэсе выступалі супрацоўнікі АМАПу. Ніхто з прыцягнутых да адміністрацыйнай адказнасьці не прызнаў сваю віну на судзе. Усе заявілі аб тым, што выконваюць рашэньне легітымнага Вярхоўнага Савету 13-га скліканьня і ў сваёй дзейнасьці кіруюцца Законам аб выбарах прэзідэнта Рэспублікі Беларусь 1994 г., які дзейнічае бяз зьменаў да гэтага часу, і Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь 1994 году.

Такім чынам было парушанае права на правядзеньне вольных сходаў (арт. 21 Пакту аб грамадзянскіх і палітычных правах).

г) АРЫШТ СТАРШЫНІ ЦВК ВІКТАРА ГАНЧАРА

1 сакавіка ў Мінску на вул. Кісялёва арыштавалі старшыню Цэнтральнай выбарчай камісіі па выбарах прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, прызначаных на 16 траўня 1999 г. Віктара Ганчара гвалтам выцягнулі з уласнай машыны (пры гэтым разьбілі ў машыне шкло) і перасадзілі ў «Волгу» чорнага колеру, на якой ён быў дастаўлены ў ГАМ Ленінскага раёну г. Мінску. В. Ганчар быў асуджаны на 10 сутак адміністрацыйнага арышту. Быў парушаны прынцып адкрытасьці і галоснасьці разгляду адміністрацыйных справаў у судзе, парушанае права на абарону. 1 сакавіка старшыня легітымнага Цэнтрвыбаркаму В. Ганчар абвясціў сухую галадоўку. Пра гэта паведаміў ягонай жонцы Зінаідзе Ганчар начальнік спецпрыёмніку-разьмеркавальніку, у якім В. Ганчар адбываў адміністрацыйны арышт (10 сутак). В. Ганчар адмаўляўся ад ежы, вады, медыцынскай дапамогі і патрабаваў

неадкладнага вызвалення. З сакавіка З. Ганчар дазволілі спатканьне з мужам, якое працягвалася некалькі хвілінаў. Старшыня ЦВК паведаміў, што цвёрда намераны трымаць галадоўку, пакуль ня вызваляць усіх асуджаных сяброў ЦВК. Каля сьпецпрыёмніку—разьмеркавальніку ўвесь час дзяжурыла «хуткая дапамога». Апрача таго, у сьпецпрыёмніку знаходзіліся прадстаўнікі сьпецслужбаў, якія сачылі за тым, каб супрацоўнікі сьпецразьмеркавальніку не дапусьцілі ніякіх кантактаў зьняволеных сяброў Цэнтральнай выбарчай камісіі паміж сабой і грамадзкасьцю.

У ноч з 5 на 6 сакавіка дактары гвалтам прымусілі В. Ганчара спыніць галадоўку — пачалося прымусовае кармленьне. Сябра ЦВК Анатоля Гурыновіч, які знаходзіўся ў суседняй камеры, чуў, як В. Ганчар супраціўляўся дактарам. Галоўнае патрабаваньне В. Ганчара — неадкладнае вызваленне, не было выкананае. В. Ганчар казаў пра сухую галадоўку: «Альтэрнатывы не было, і, верагодна, гэтым тлумачыцца тое, што для мяне псіхалагічна ўсе гэтыя дзесяць дзён не суправаджаліся нейкімі асаблівымі пакутамі, і рашэньне было вельмі простым. Маральна і псіхалагічна я быў гатовы даўно. На жаль, не зусім быў гатовы нават мой моцны арганізм, таму на чацьвёрты-пяты дзень воля толькі ўзмацнілася. Арганізм жа пачаў крышачку даваць збоі, я маю на ўвазе тыя самыя пакутныя дні, калі мяне пастаянна душылі спазмы і, на жаль, прыступы ішлі адзін за другім. Тым ня менш, нават у гэтай крытычнай сітуацыі ў мяне праблемы выбару таксама не было. Я катэгарычна адмаўляўся ад гэтак званай прымусовай медыцынскай дапамогі, якую мне прапаноўвалі сіламі медчасьці МУС. Гэта было абсалютна непрымальна... Але на самой справе рашэньні прымаліся на ўзроўні Лукашэнкі і Шэймана. Адсюль часам неадэкватныя і запозьненыя дзеянні. Скажам, каб прыняць рашэньне аб гвалтоўным кармленьні, спатрэбіліся два дні, таму што ўжо ў сераду сьпецыялістам было зразумела, што я знаходжуся ў крытычным стане. І, верагодна, з прычыны таго, што ніхто ня мог прыняць рашэньне (гэта была прэрагатыва Лукашэнкі і Шэймана), спатрэбіліся два дні, каб прыняць гэткае неадэкватнае рашэньне — вывесьці мяне гвалтоўна з галадоўкі з выкарыстаньнем АМАПаўцаў у чорных масках. У сувязі з гэтым, я думаю, што над людзьмі, якія прымалі рашэньні, пераважаў страх, жывёльная паніка... Зразумела, што наўрад ці іх непакоіў стан майго здароўя. Баяліся, што будзе ўцечка інфармацыі, жудасны скандал — што непазьбежна магло прывесьці да руйнаваньня асноваў гэтай улады».

11 сакавіка скончыўся тэрмін зьнявольнага старшыні легітымнага Цэнтрвыбаркаму па выбарах прэзідэнта РБ. В. Ганчара павінны былі вызваліць са сьпецпрыёмніку-разьмеркавальніку ў 14 гадзінаў. У гэты час каля сьпецпрыёмніку сабраліся прадстаўнікі прэсы, грамадзкасьці, актывісты дэмакратычных партыяў.

Быў таксама і Старшыня Вярхоўнага Савету 13-га склікання Сямён Шарэцкі. Але сустэча В. Ганчара не адбылася. Высветлілася, што яшчэ зранку В. Ганчар быў вывезены са спецпрыёмніку і дастаўлены ў ізалятар часовага ўтрымання, дзе яго дапрошваў сьледчы. Пасьля гэтага на службовай машыне В. Ганчара вывезлі на Лагойскі тракт і выкінулі з машыны. Дахаты зьнясілены В. Ганчар мусіў дабірацца самастойна. Стала вядома, што В. Ганчар падвяргаўся катаваньням. Людзі ў чорнай вопратцы і масках, зьбівалі В. Ганчара, яму заломвалі рукі і ногі назад — рабілі так званую «ластаўку». Пасьля катаваньняў і сухой галадоўкі здароўе В. Ганчара было ў вельмі кепскім стане. У ноч на 12 сакавіка да яго выклікалі «хуткую дапамогу». Супраць В. Ганчара былі выкарыстаныя катаваньні, што з'яўляецца парушэннем міжнародных нормаў, а ў прыватнасці, арт. 5 Усеагульнай дэкларацыі правоў чалавека, арт. 10 Міжнароднага пакту аб грамадзкіх і палітычных правах, а таксама Канвенцыі супраць катаваньняў і іншых жорсткіх, бесчалавечных альбо прыніжаючых годнасць чалавека відаў абыходжаньня і пакараньняў ад 10 сьнежня 1984 году.

Шырока разгорнутая кампанія па правядзеньні прызначаных легітымным Вярхоўным Саветам Беларусі 13-га склікання на 16 траўня выбараў прэзідэнта краіны стала падставай для распачынаньня рэпрэсіяў супраць арганізатараў выбараў. Пасьля сканчэння 10-дзённага арышту супраць старшыні Цэнтрвыбаркаму В. Ганчара была ўзбуджаная крымінальная справа па арт. 190 КК РБ («самавольнае прысваеньне званьня альбо ўлады службовай асобы»).

3 сакавіка сябра Цэнтральнай выбарчай камісіі Сяргей Абадоўскі, які адбываў адміністрацыйны арышт у мінскім спецпрыёмніку-разьмеркавальніку, быў дастаўлены ў бальніцу «хуткай дапамогі» з дыягназам «востры гіпертанічны крыз» — вынік галадоўкі, якую ў знак пратэсту супраць незаконнага арышту С. Абадоўскі абвясціў у зале суда. У бальніцы С. Абадоўскаму аказалі тэрміновую медыцынскую дапамогу, пасьля чаго адпусьцілі дадому.

д) СПРАВА ЯЎГЕНА МУРАШКІ

12 лютага супрацоўнікі гомельскай міліцыі пад кіраўніцтвам намесьніка начальніка абласнога УУС палкоўніка Салаўёва і начальніка Цэнтральнага РАУС падпалкоўніка Смолікава бяз санкцыі пракурора абшукалі офіс Беларускага хельсінкскага камітэту і канфіскавалі каля 14 тысячаў плакатаў-абвестак пра маючыя адбыцца 16 траўня выбары прэзідэнта краіны. З прысутных у гэты час у офісе старшыні гомельскай філіі БХК, старшыні абласной выбарчай камісіі Яўгена Мурашкі, магілёўца Анатоля Фёдарова і беспрацоўнага гамяльчаніна Л. Удовенкі былі ўзятыя

пісьмовыя тлумачэнні аб паходжанні плакатаў. Вобыск супрацоўнікі міліцыі патлумачылі пошукамі бомбы. Пацярпелыя ад дзеянняў міліцыі падалі скаргу пракурору Цэнтральнага раёну г. Гомелю.

9 траўня ў г. Калінкавічы Гомельскай вобл. быў затрыманы старшыня абласной выбарчай камісіі Яўген Мурашка. У час агляду аўтамабілю супрацоўнікі міліцыі знайшлі бюлетэні і іншыя дакументы, якія маюць дачыненне да правядзення прэзідэнцкіх выбараў (пратакты абласной камісіі, а таксама раённых камісіяў па Жыткавіцкай, Калінкавіцкай, Петрыкаўскай, Ельскай, Нараўлянскай, Хойніцкай, Рэчыцкай раённых і гарадзкіх акругах). 10 траўня адбыўся суд, які вынес адносна Я.Мурашкі наступнае рашэнне: 10 сутак адміністратыўнага арышту.

За арганізацыю сустрэчы са старшынёй ЦВК В. Ганчаром супраць Я. Мурашкі была ўзбуджаная крымінальная справа па артыкуле 186-3 Крымінальнага кодэксу Рэспублікі Беларусь («арганізацыя альбо актыўны ўдзел у групавых дзеяннях, якія парушаюць грамадзкі парадак»). Гэты артыкул прадугледжвае пакаранне ў выглядзе 3-х гадоў пазбаўлення волі.

е) ВЫКЛІКІ СЯБРОЎ КАМІСІЯЎ У ПРАКУРАТУРУ І МІЛІЦЫЮ І ЗАПАЛОХВАНЬНЕ ЗА СПРОБУ ЗАХОПУ ЎЛАДЫ

Паведамляе Віктар Навасад: «Ужо ў пачатку сакавіка ўсіх сяброў Сьвіслацкай РВК сталі па чарзе выклікаць у раённую пракуратуру. Усіх пакаралі афіцыйнымі папярэджаннямі. Калі я спытаў у памочніка пракурора, які нас «прымаў», хто нам вынес папярэджанні, ён адказаў, што паперы на гэта прыйшлі з Мінску – на кожнага сябра РВК у двух асобніках. Адзін асобнік яны пакінуць сабе, а другі адашлюць у Мінск.

Усяго ў нашай выбарчай камісіі было дзесяць чалавек. Пасьля запалохванняў засталася восем. Прыцягнуць да працы новых сяброў вельмі цяжка. Усе баяцца рэпрэсіяў з боку ўладаў, баяцца страціць хоць якое працоўнае месца. Старшынёй Сьвіслацкай РВК зьяўляецца Віктар Трышчановіч. Яго запрасіў да сябе ў кабінет старшыня райвыканкаму Анатоль Кузьма. У кабінете таксама былі начальнікі раённых КДБ і міліцыі. Пасьля беспадстаўных абвінавачванняў А. Кузьма прапанаваў В. Трышчановічу зьехаць з раёну і не перашкаджаць працаваць і дадаў, што ён «касьцьмі ляжа, але ўсім сябрам камісіі горла перагрызе»...

А. Кузьма выклікаў да сябе на размову і намесьніка старшыні РВК Анатоля Валюка, якога потым «запрасіў» да сябе сьледчы РАУС сп. Калач. Сьледчы пытаўся пра дзейнасьць камісіі, пра фінансаваньне выбараў, пра тое, дзе знаходзяцца

пракаколы паседжаньняў і г. д. Сакратару РВК Генадзю Радэцкаму завуч СШ №3, дзе ён працуе, сказаў ад імя дырэктара школы, што калі ён будзе працягваць дзейнасьць у РВК, яго звольняць з працы без папярэджаньняў. Бацьку сябра РВК Іосіфа Дмухоўскага выклікаў да сябе А. Кузьма і загадаў паўзьдзеінічаць на сына, а інакш ён звольніць яго з працы...

Падобныя прыклады можна доўжыць. Гэткі ўціск толькі здалёк можа паказацца нязначным. На справе ж у правінцыі, дзе кіраўнік «вертыкалі» поўны гаспадар (па загадзе А. Кузьмы ні адзін з кіраўнікоў арганізацыяў не адважыцца ўзяць на працу нейкага «апазіцыянера»), усё гэта істотна».

11 сакавіка ў г. Белаазёрску (Бярозаўскі раён, Брэсцкая вобл.) супрацоўнікамі міліцыі быў затрыманы сябра Сялянскай партыі Канстанцін Вярцейка, які зьяўляўся сябрам ініцыятыўнай групы па вылучэньні М. Чыгіра на пасаду прэзідэнта РБ. Ён быў затрыманы падчас збору подпісаў, адвезены ў Бярозаўскую пракуратуру, дзе пракурор Курылевіч вынес яму папярэджаньне.

12 сакавіка пракурор Цэнтральнага раёну г. Гомелю Емяльяненка вынес папярэджаньне Віктару Арцюху за тое, што ён удзельнічаў у пасяджэньні савету мясцовай рэгіянальнай арганізацыі Свабоднага прафсаюзу беларускага, на якім разглядалася пытаньне пра вылучэньне сяброў прафсаюзу ў склад раённай выбарчай камісіі.

На 12 сакавіка позвамі былі выкліканыя ў пракуратуру г. Гомелю да намесьніка пракурора В.Карпенюка сябры гомельскай гарадзкой выбарчай камісіі: І. Смагін, Г. Жук, М. Аксёнаў, А. Кацапава «для дачы тлумачэньняў».

13 сакавіка ў г. Наваполацку адбыўся пікет, прымеркаваны да Дня Канстытуцыі, арганізаваны сябрамі мясцовай рады БНФ «Адраджэньне». Пікетоўшчыкі трымалі плакаты: «Маем права на выбары», «Беларусь — вольная краіна», «16 траўня — выбары прэзідэнта РБ».

15 сакавіка ў г. Белаазёрску (Бярозаўскі раён Брэсцкай вобл.) падчас збору подпісаў быў затрыманы старшыня мясцовай суполкі БНФ «Адраджэньне» Мікалай Суліма. Раённая пракуратура вынесла яму папярэджаньне.

14 сакавіка ў 18 гадзінаў на бульвары Непакораных у г. Магілёве быў затрыманы сябра Беларускага народнага фронту Юры Пчэльнікаў. Пры затрыманьні яго абшукалі. Затым ён быў дастаўлены ў РАУС Кастрычніцкага раёну г. Магілёву для высвятленьня асобы, дзе ўтрымліваўся на працягу дзьвюх гадзінаў. У затрыманнага былі канфіскаваныя друкаваныя матэрыялы, сярод якіх: падпісныя лісты за

вылучэнне З. Пазьняка кандыдатам у прэзідэнты РБ; улёткі «Пазьняк пракладае Беларусі дарогу ў Еўропу»; улёткі з тэкстам аб Беларускай Народнай Рэспубліцы. Пратакол Ю. Пчэльнікаў адмовіўся падпісаць. Яго абвінавачвалі па частцы трэцяй арт. 172 КаАП РБ: «Распаўсюджваньне друкаваных выданьняў, вырабленых з парушэньнем устаноўленага парадку і ня маючых выходных дадзеных, зьмест якіх накіраваны на нанясенне шкоды дзяржаўнаму і грамадзкаму парадку, правам і законным інтарэсам грамадзянаў».

15 сакавіка ў г. Наваполацку ў дзевяць гадзінаў вечару падчас збору подпісаў за кандыдата ў прэзідэнты З. Пазьняка былі затрыманыя сябры БНФ «Адраджэньне» Зьміцер Салаўёў і Алег Пашкевіч. Міліцыянты патрабавалі напісаць тлумачэньні іх дзеяньняў. На пытаньне З. Салаўёва і А. Пашкевіча, на якой падставе іх затрымалі, міліцыянты адказалі, што яны падобныя на злодзеяў, якія знаходзяцца ў вышуку.

15 сакавіка ў Баранавіцкую гарадзкую пракуратуру былі выкліканыя сябры гарадзкой камісіі па выбарах прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Сярод іх: сябра БСДП (НГ) Баляслаў Болбат, сябры БНФ «Адраджэньне» Уладзімір Гоўша, Георгі Загорскі, Тамара Зьверава, Міхась Барысевіч і старшыня Баранавіцкай рады БНФ «Адраджэньне» Мікалай Северцаў. Намесьнік пракурора г. Баранавічы Квашнін вынес ім папярэджаньні аб магчымым прыцягненьні да крымінальнай адказнасьці ў выпадку далейшай дзейнасьці камісіі па выбарах прэзідэнта РБ.

15 сакавіка намесьнік пракурора Савецкага раёну г. Гомелю А. Прасьнякоў вынес афіцыйнае папярэджаньне сябру БНФ «Адраджэньне», сябру Цэнтральнай гарадзкой выбарчай камісіі па выбарах Прэзідэнта РБ Анатолю Паплаўскаму. Спадару Паплаўскаму растлумачана, што «у выпадку, калі Вы будзеце працягваць свае дзеяньні, Вы можаце быць прыцягнутыя да ўсталяванай законам адказнасьці».

15 сакавіка сябра БНФ «Адраджэньне» Мікола Клімовіч быў выкліканы ў пракуратуру Кастрычніцкага раёну г. Мінску. Пракурор Жукавец правяла з ім гутарку, зьвязаную з працай раённай выбарчай камісіі, у якую ён уваходзіць. М. Клімовічу было прапанавана падпісаць пратакол допыту.

У г. Барысаве **11 сакавіка** падчас збору подпісаў за вылучэнне Міхаіла Чыгіра кандыдатам у прэзідэнты РБ быў затрыманы і дастаўлены ў ГАУС 26-гадовы сацыял-дэмакрат Зьміцер Абрамовіч. На яго быў складзены пратакол аб адміністрацыйным правапарушэньні па арт. 167, ч. 3 (парушэньне заканадаўства аб выбарах) КаАП РБ. На наступны дзень (12 сакавіка) зноў падчас збору подпісаў ён быў затрыманы міліцыянтамі на некалькі гадзінаў, але на гэты раз міліцыянты вырашылі за лепшае не складаць новы пратакол. 17 сакавіка Зьміцер пры абыходзе кватэраў з мэтай

збору подпісаў за М. Чыгіра быў затрыманы супрацоўнікам КДБ. Начальнік Барысаўскага адзінства УКДБ па Мінску і Мінскай вобласці маёр Літвінчык С. М. вынес З.Абрамовічу афіцыйнае папярэджанне «за дзейнасць, якая можа выклікаць адказнасць, прадугледжаную арт. 61, ч. 1 КК РБ («змова з мэтай захопу дзяржаўнай улады неканстытуцыйным шляхам»). Вышэйгаданы артыкул Крымінальнага кодэксу прадугледжвае адказнасць у выглядзе пазбаўлення волі на тэрмін ад васьмі да дванаццаці гадоў з канфіскацыяй маёмасці ці без канфіскацыі. Нягледзячы на запалохванне, Зьміцер Абрамовіч у той жа дзень працягнуў збор подпісаў.

17 сакавіка ў 17.00 у г. Баранавічы падчас збору подпісаў за кандыдата ў прэзідэнты РБ З. Пазыняка неведомымі ў цывільным быў затрыманы старшыня мясцовай Рады «Маладога Фронту» Алесь Пікула. Невядомыя не прад'явілі пасведчаньняў супрацоўнікаў міліцыі, і таму Алесь аказаў супраціўленне. Невядомыя зьбілі яго і сілай зацягнулі ў машыну, дзе пагражалі яму і праводзілі размову аб ягонай палітычнай дзейнасці. Павазіўшы па горадзе, неведомыя выпусцілі Алеся, ня склаўшы на яго ніякіх афіцыйных папераў. Алесь Пікула зьвярнуўся са скаргаю ў мясцовую пракуратуру. 25 сакавіка ён атрымаў адказ ад начальніка Баранавіцкага ГАУСу падпалкоўніка міліцыі С. Мостыка (копія адказу накіраваная пракурору г. Баранавічы), дзе сказана: «...па факце звароту з заявай сп. Пікула А. В. аб узбуджэнні крымінальнай справы адмоўлена на падставе арт. 5, п. 2 КПК РБ («адсутнасць складу злачынства»). Пошук асобаў, з якімі адбыўся ў Вас канфлікт 17.03.99 г., працягваецца. Пры нягодзе з прынятым рашэннем Вы можаце абскардзіць дадзеную пастанову ў пракуратуры г. Баранавічы».

18 сакавіка ў судзе Цэнтральнага раёну г. Магілёва адбыўся суд над непаўнагадовым сябрам мясцовай арганізацыі «Малады Фронт» Алесем Паўтарацкім, які напярэдадні быў затрыманы падчас збору подпісаў за кандыдата ў прэзідэнты Рэспублікі Беларусь З. Пазыняка. Судзьдзя Сарока прыцягнула юнака да адміністрацыйнай адказнасці па арт. 167.3 КаАП РБ («парушэнне заканадаўства аб выбарах») і наклала на яго штраф у памеры 250 тыс. рублёў. Судзьдзя адмовілася дапусціць у якасці грамадскага абаронцы Валадара Цурпанова. Парушэннем зьяўляецца ўжо само прыцягненне Паўтарацкага да адміністрацыйнай адказнасці праз суд. Згодна з арт.13 і арт. 201 КаАП РБ, падобныя справы павінны разглядацца раённымі камісіямі па справах непаўналетніх.

18 сакавіка ў г. Дзятлава (Гродзенская вобл.) была выкліканая ў мясцовую пракуратуру сям'я Алейнікавых. Сярод выкліканых: Васіль Алейнікаў — старшыня мясцовай арганізацыі БНФ «Адраджэнне», Антаніна Алейнікава — старшыня

мясцовай выбарчай камісіі, Андрэй Алейнікаў — сябра выбарчай камісіі, а таксама Уладзімір Рудзеў — сакратар мясцовай выбарчай камісіі. Усе яны атрымалі афіцыйнае папярэджаньне ад раённай пракуратуры.

18 сакавіка ў г. Мар’іна Горка (Мінская вобл.) прыкладна каля 19 гадзінаў вечара ў кватэры, дзе месціцца Пухавіцкая раённая камісія па выбарах прэзідэнта РБ, адбыўся вобыск. Ён быў праведзены супрацоўнікамі міліцыі на чале з капітанам Нечуйвіцерам Л. Д. без прад’яўленьня санкцыі пракурора. У выніку вобыску была канфіскаваная друкаваная прадукцыя і асабістыя рэчы (два бел-чырвона-белыя сьцягі).

На **18 сакавіка** ў пракуратуру Гомельскай вобласьці пазваю быў выкліканы сябра выбарчай камісіі па выбарах прэзідэнта РБ Уладзімір Шыцікаў. У позве ўказана, што ён павінен «даць тлумачэньні» пракурору Хіжанку. Такія ж тлумачэньні пракурору Хіжанку павінен быў даць Уладзімір Старчанка, які быў выкліканы пазваю на 31 сакавіка. У гомельскую пракуратуру былі выкліканыя таксама і іншыя сябры выбарчых камісіяў гораду і вобласьці: В. Дамброўскі і А. Даўгала.

19 сакавіка ў г. Мар’іна Горка каля 21 гадзіны падчас збору подпісаў быў затрыманы У. Жаўняк. Затрымлівалі яго асобы ў міліцэйскай форме, якія затым адвезьлі затрыманага ў пастарунак.

19 сакавіка ў г. Горкі (Магілёўская вобл.) падчас збору подпісаў за кандыдата ў прэзідэнты РБ З. Пазьняка быў затрыманы жыхар Мінска Віктар Беласкоў. Ён зьбіраў подпісы на тэрыторыі Горацкай акадэміі. Нарад міліцыі, які затрымаў Беласкова, паведаміў яму, што ён падазраецца ў зьдзяйсненьні крымінальнага злачынства. Міліцыянты адвезьлі яго ў мясцовы РАУС. Там быў складзены пратакол затрыманьня, а таксама пратакол канфіскацыі 5 падпісных лістоў і 62 экзэмпляраў перадвыбарных ўлётак. Пасьля гэтага быў праведзены вобыск на кватэры, дзе жыве маці Беласкова, у выніку якога былі канфіскаваныя некалькі ўлётак і падпісных лістоў. Потым В. Беласкоў быў адвезены ў пракуратуру, дзе быў дапытаны пракурорам раёну ў прысутнасьці начальніка міліцыі і начальніка мясцовага адзьдзелу КДБ. Урэшце пракурор вынес Беласкову папярэджаньне аб магчымасьці прыцягненьня яго да крымінальнай адказнасьці па арт. 61.1 КК РБ («змова з мэтай захопу дзяржаўнай улады»). Пры гэтым ніякіх афіцыйных папераў на рукі Беласкову не далі.

19 сакавіка каля 9.45 слонімскае міліцыянты наведаліся да актывіста БНФ «Адраджэньне» у вёсцы Селявічы (Слоніmsкі раён Гродзенскай вобл.) Генрыха Засімовіча, які займаўся ў вёсцы зборам подпісаў за кандыдата ў прэзідэнты РБ З.

Пазьняка. Міліцыянтаў цікавіла, навошта ён збірае подпісы. Было зробленае папярэджаньне Г. Засімовічу. Міліцыянты паабяцалі, што калі фронтавец «ня возьмецца за розум, то ім будзе займацца КДБ». Візіт прадстаўнікоў праваахоўных органаў меў на мэце запалохаць ня толькі Г. Засімовіча, але і ўсіх вяскоўцаў, і гэта спрацавала: многія баяліся ставіць подпісы за З. Пазьняка.

19 сакавіка ў Мінску на вул. Надзеждзінскай падчас збору подпісаў за кандыдата ў прэзідэнты Рэспублікі Беларусь З.Пазьняка былі затрыманыя пенсіянеры Я. Пячкова і М. Галаўнёў. Затрыманыя былі адведзеныя ў Ленінскі РАУС г. Мінску, дзе былі пратрыманыя на працягу трох гадзінаў у камеры. Са словаў затрыманых былі складзеныя тлумачальныя, а таксама пратакол канфіскацыі падпісных лістоў.

19 сакавіка ў Мінску падчас збору подпісаў за кандыдата ў прэзідэнты РБ М. Чыгіра былі затрыманыя Яўген Лабановіч і Аляксандр Юрын. Яны збіралі подпісы падчас правядзеньня санкцыянаванага пікету, наладжанага Свабодным прафсаюзам беларускім каля праходной заводу імя Вавілава. На яшчэ адным пікеце СПБ, які праходзіў па вул. Жылуновіча, за збор подпісаў была затрыманая сп. Каралёва. Усе затрыманыя былі адвезеныя для складаньня пратаколаў у райадзельныя міліцыі.

21 сакавіка ў г. Брэсце на Уладзіміра Плячко, які збіраў подпісы за вылучэньне кандыдатам у прэзідэнты РБ З. Пазьняка, а 23 гадзіне каля будынку 13 па вул. Крывашэйна напаў чалавек у камуфляжнай форме. Гэты «невядомы» выхапіў падпісны ліст, парваў, ударыў сталага чалавека ў твар. Сп. Плячко — сябра БНФ «Адраджэньне». Ён сьцьвярджае, што менавіта па прычыне прыналежнасьці да БНФ быў звольнены з працы.

21 сакавіка ў г. Клічаў (Магілёўская вобл.) да старшыні раённай выбарчай камісіі Доўбіка М. І. на кватэру зьявіліся супрацоўнікі праваахоўных органаў і прапанавалі праехаць з імі для высвятленьня некаторых пытанняў. Праз некаторы час у кватэру Доўбіка прыбыў супрацоўнік міліцыі і запатрабаваў ад жонкі прадставіць пашпарт мужа, паведаміўшы пры гэтым, што ён абвінавачваецца ў парушэньні адміністрацыйнага кодэксу. Толькі ў панядзелак (22 сакавіка) жонка М. Доўбіка даведлася, што яе муж быў прыцягнуты да адміністрацыйнай адказнасьці «за дробнае хуліганства» (быццам бы за нецэнзурную лаянку ў прысутнасьці супрацоўніка міліцыі) і пакараны 15-сутачным адміністрацыйным арыштам.

22 сакавіка ў 19.30 на вуліцы Астроўскага ў г. Магілёве пры зборы подпісаў за вылучэньне З. Пазьняка кандыдатам у прэзідэнты РБ супрацоўнікам міліцыі быў затрыманы сябра БНФ Мікола Лабанаў. Ён быў дастаўлены ў РАУС Кастрычніцкага

раёну г. Магілёва, дзе ўтрымліваўся да 12 гадзінаў ночы. Супрацоўнікі РАУСу адмовіліся паведаміць родным затрыманага аб ягоным месцазнаходжанні. У М. Лабанава былі канфіскаваныя друкаваныя матэрыялы, сярод якіх падпісныя лісты, улёткі «Пазьняк пракладае дарогу ў Еўропу», улёткі з тэкстам аб БНР. У пратаколе аб адміністрацыйным правапарушэнні, які затрыманы адмовіўся падпісаць, яму прад'яўлялася абвінавачванне ў парушэнні арт. 173, ч. 3 КаАП РБ.

22 сакавіка старшыня Мсьціслаўскай раённай камісіі (Магілёўская вобл.) па выбарах прэзідэнта РБ Іван Казарэз быў выкліканы ў пракуратуру, дзе яму вынеслі папярэджанне за ўдзел у працы выбарчай камісіі. Казарэз быў папярэджаны аб крымінальнай адказнасці па арт 61.1 КК РБ, які прадугледжвае да 12 гадоў пазбаўленьня волі.

22 сакавіка сябра Клічаўскай раённай камісіі па выбарах прэзідэнта РБ Васіль Альшэўскі быў асуджаны да 15 сутак адміністрацыйнага арышту. Ён быў дастаўлены ў Клічаўскі РАУС нібыта для разьбіральніцтва, пасля чаго на яго склалі пратакол і даставілі ў суд.

23 сакавіка сяброў Клімавіцкай (Магілёўская вобл.) раённай камісіі па выбарах прэзідэнта РБ выклікалі ў пракуратуру. Пракурор Катляр А. вынес усім папярэджанне.

23 сакавіка жыхарка г. Бяроза (Брэсцкая вобл.) Аліхвер Тацяна Міхайлаўна, пенсіянерка, якая працуе па кантракце ў сацыяльнай сферы, сябра раённай выбарчай камісіі па выбарах прэзідэнта РБ, атрымала на працы папярэджанне: калі яна ня выйдзе з выбарчай камісіі, то будзе звольненая.

23 сакавіка сябра раённай выбарчай камісіі Цэнтральнага раёну г. Мінска, сябра Саюзу мастакоў Беларусі А. Шатэрнік быў выкліканы ў раённае УКДБ РБ па Мінску і Мінскай вобласці да ст. лэйтэнанта Тартакоўскага Г. Ю., дзе яму было вынесенае папярэджанне. Яму было ўказана на «недапушчальнасць незаконных дзеянняў і растлумачана, што падобныя ўчынкі з ягонага боку ў далейшым, калі ён ня зробіць патрэбных высноваў, могуць прывесць да злачынства і пацягнуць за сабою крымінальную адказнасць».

24 сакавіка ў пракуратуру Кастрычніцкага раёну г. Мінску быў выкліканы сябра БНФ «Адраджэнне» і раённай выбарчай камісіі Юрась Пальчэўскі. Пракурор намагаўся прыцягнуць Ю. Пальчэўскага да адміністрацыйнай адказнасці па арт. 167.3 КаАП Рэспублікі Беларусь. Пры размове прысутнічаў палкоўнік КДБ, якога цікавіла пытанне фінансавання выбарчай камісіі. Пракурор вынес Юрасю

Пальчэўскаму папярэджаньне аб магчымым прыцягненьні яго да крымінальнай адказнасьці.

24 сакавіка да намесьніка пракурора Ленінскага раёну г. Мінску Сокала С.С. былі выкліканыя ўсе сябры раённай выбарчай камісіі, якую ўзначальвае А. Жоўнер. Былі складзеныя пратаколы афіцыйных папярэджаньняў за «супрацьзаконныя дзеянні» на семярых з дванаццаці сяброў камісіі. Паперы з папярэджаньнямі не былі выдадзеныя.

25 сакавіка каля 6.00 на аўтавакзале г. Магілёву супрацоўнікамі міліцыі ў цывільным быў затрыманы старшыня Магілёўскай філіі БСДП «Народная Грамада» Алесь Сердзюкоў. Ён быў дастаўлены ў РАУС Ленінскага раёну г. Магілёву для дагляду, дзе ўтрымліваўся прыкладна да 11 гадзінаў. Супрацоўнікі РАУСу патлумачылі прычыну затрыманьня тым, што яны нібыта атрымалі інфармацыю пра тое, што ў А. Сердзюкова ў торбе знаходзіцца гераін. Пры вобыску ў А. Сердзюкова былі знойдзеныя толькі падпісныя лісты за вылучэньне М. Чыгіра кандыдатам ў прэзідэнты РБ з 1000 сабраных подпісаў, якія былі канфіскаваныя. Таксама былі канфіскаваныя нататкі асабістага характару і сам нататнік. Згодна са складзеным міліцыянтамі пратаколам, які А. Сердзюкоў адмовіўся падпісваць, ён парушыў арт. 167, ч.3 КаАП РБ. Разгляд справы павінен быў адбыцца 31.03.99 г. у адміністрацыйнай камісіі Ленінскага райвыканкаму г. Магілёву.

На **25 сакавіка** атрымалі позы ў Ленінскую пракуратуру г. Брэсту сябры раённай выбарчай камісіі Н. Аганесян, У. Вялічкін, М. Лукашук, Р. Пронька. Праводзіў «размовы» з выкліканымі пракурор В. Масюк. Як высветлілася, брэсцкі гарвыканкам, атрымаўшы сьпісы сяброў камісіі па выбарах, перадаў іх у пракуратуру, і менавіта таму шэраг сяброў выбаркамаў знайшлі ў сваіх паштовых скрынях позы.

25 сакавіка сябра Полацкай гарадзкой камісіі па выбарах прэзідэнта РБ Мікола Ермалаеў быў выкліканы ў пракуратуру г. Полацку, дзе яму вынеслі папярэджаньне аб адміністрацыйнай адказнасьці, прадугледжанай арт. 167.3 КаАП РБ («парушэньне заканадаўства аб выбарах») за подпісам пракурора г. Полацку, старэйшага дарадцы юстыцыі А. Кучарэнкі.

25 сакавіка Іван Януковіч атрымаў павестку ў пракуратуру Полацкага раёну, дзе яму як намесьніку Полацкай раённай камісіі па выбарах прэзідэнта РБ, вынеслі папярэджаньне аб адміністрацыйнай адказнасьці, прадугледжанай арт. 167.3 КаАП РБ («парушэньне заканадаўства аб выбарах»), за подпісам пракурора Полацкага раёну, старэйшага дарадцы юстыцыі Н. Нікуленкі.

25 сакавіка сябра Полацкай гарадзкой камісіі па выбарах прэзідэнта РБ Баўтовіч Міхаіл быў выкліканы ў Полацкую гарадскую пракуратуру, дзе сьледчым Аўсюком А. было выпісанае афіцыйнае папярэджаньне за ўдзел у працы камісіі.

25 сакавіка сябра Полацкай гарадзкой камісіі па выбарах прэзідэнта РБ Стукаў Віктар быў выкліканы ў пракуратуру і атрымаў афіцыйнае папярэджаньне ў сувязі з працай у камісіі. В. Стукаў разглядае гэты выпадак як парушэньне сваіх правоў.

25 сакавіка актывіст наваполацкай філіі ПЦ «Вясна-96» Салаўёў Зьміцер быў выкліканы да рэктара Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэту, асьпірантам якога З. Салаўёў зьяўляецца. Рэктар папярэдзіў яго аб магчымым выключэньні з асьпірантуры за актыўную палітычную дзейнасьць і працу па падрыхтоўцы выбараў прэзідэнта РБ, прызначаных на 16.05.99 г.

25 сакавіка ў г. Мар'іна Горка (Мінская вобл.) М. Усьціненка быў выкліканы да супрацоўніка Пухавіцкага раённага аддзяленьня УКДБ па Мінскай вобл. падпалкоўніка В.Рыпіка. Падпалкоўнік папярэдзіў сябра раённай выбарчай камісіі, што ягонае дзейнасьць «супярэчыць дзеючаму заканадаўству» і можа пацягнуць за сабою адказнасьць па арт. 61.1 («змова з мэтай захопу ўлады неканстытуцыйным шляхам»), які знаходзіцца пад кантролем КДБ. Пратакол абвяшчэньня афіцыйнага папярэджаньня М. Усьціненка падпісаць адмовіўся.

25 сакавіка ўчастковы інсьпектар Першамайскага раёну г. Мінску І. Грышчанка ў прысутнасьці сьведкаў склаў пратакол аб канфіскацыі ў спадарыні Каляды Ніны Фёдараўны, 1930 г. н., падпісных лістоў па вылучэньні кандыдата ў прэзідэнты РБ.

25 сакавіка Ляпарская Ларыса Віктараўна была выкліканая ў пракуратуру Савецкага раёну г. Мінску да памочніка пракурора сп-ні Г. Грынь. У кабінэце, акрамя сп-ні Грынь, быў яшчэ адзін чалавек, які не назваў сябе. Удвух яны дапытвалі жанчыну, якім чынам яна трапіла ў раённую выбарчую камісію, што там робіць, і колькі за гэта атрымлівае. Затым Л. Ляпарскай было прапанавана прачытаць арт. 167.3 КаАП і не парушаць яго, запісаць гэта на пратаколе допыту, што жанчына і зрабіла. Аналагічна адбывалася размова сп-ні Грынь Г. з Івановічам Рыгорам і Макавым Аляксандрам, якія былі выкліканыя ў пракуратуру ў той жа дзень — 25 сакавіка.

27 сакавіка ў Магілёве каля 14.00 падвергліся разбойнаму нападу сябры тэрытарыяльных камісіяў па выбарах прэзідэнта РБ. Гэта здарылася падчас сустрэчы старшыні Магілёўскага аблвыбаркаму У. Шарапава з прадстаўнікамі рэгіянальных выбаркамаў, якая адбывалася на прыватнай кватэры. Дом, у якім знаходзілася гэтая

кватэра, быў ачэплены міліцыяй, пасля чаго асобы ў цывільным і ў форме АМАПу (усяго 15 чалавек) уварваліся ў кватэру. Дзеяннямі гэтых асобаў кіраваў загадчык крымінальнага вышуку УУС Магілёўскага аблвыканкаму падпалкоўнік Карпаў і сьледчы ст. лейтэнант Сенакосаў. Без тлумачэнняў і прад'яўлення дакументаў, ня маючы адпаведных санкцыяў, яны правялі асабісты дагляд прысутных і вобыск кватэры. Падчас вобыску, які цягнуўся 5 гадзінаў, гаспадарам не дазволілі карыстацца тэлефоннай сувяззю і праводзілі відэазапіс. У выніку былі канфіскаваныя копіі запоўненых падпісных лістоў за вылучэнне кандыдатаў у прэзідэнты РБ (258 ас.), асобнік Закону аб выбарах прэзідэнта РБ, іншыя дакументы тэрытарыяльных выбарчых камісіяў, а таксама іхнія пячаткі, пасьведчаньні асобаў, што прысутнічалі ў кватэры. Панятыя былі выкліканыя толькі для падпісаньня пратаколу аб канфіскацыі.

Радкі з ліста: «Завуць мяне Сяржук Іваньнікаў, мне 26 гадоў, зьяўляюся студэнтам чацьвёртага курсу факультэту журналістыкі (завочнае адздызяленьне) Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэту. Зьяўляюся таксама сябрам Барысаўскай гарадзкой камісіі па выбарах прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. 29 сакавіка 1999 г. да мяне ў хату зайшоў участковы міліцыянер Генадзь Несьцяровіч і прынёс позову ў міліцыю за подпісам начальніка аддзяленьня грамадзкай бясьпекі і правапарадку маёра Анатоля Кургана, у якой было напісана, што 31 сакавіка я павінен зьявіцца ў Барысаўскі гарадзкі аддзел унутраных справаў у кабінет №35 да намесьніка начальніка Барысаўскага ГАУС падпалкоўніка Фёдара Падабеда. Мяне выклікалі ў міліцыю за тое, што я зьяўляюся сябрам гарадзкой камісіі па выбарах прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Але 31 сакавіка ў міліцыю я не зьявіўся, таму што лічу гэты акт з боку міліцыі беспадстаўным. Я дзейнічаю ў адпаведнасьці з Канстытуцыяй 1994 г.»

У позьве, якую атрымаў удзельнік выбарчай кампаніі А. Каралёў з Жодзіна, пералічаныя наступствы няяўкі ў міліцыю: «Злоснае ўхіленьне сьведкі альбо пацярпелага ад яўкі ў орган дазнаньня прадугледжвае адміністрацыйнае ўзьдзеяньне ў адпаведнасьці з арт.166(2) Кодэксу Рэспублікі Беларусь аб адміністрацыйных правапарушэньнях. Адмова сьведкі альбо пацярпелага ад дачы паказаньняў прадугледжвае адказнасьць па арт. 178 Крымінальнага кодэксу Рэспублікі Беларусь».

30 сакавіка Капуцкі Аляксандр «за фармаваньне незаконных выбарчых камісіяў у г. Маладэчна і раёне» быў выкліканы ў Маладэчанскі ГА УКДБ па Мінску і Мінскай вобласьці да памочніка начальніка гэтай установы Б. Гладкага. Яму вынесенае афіцыйнае папярэджаньне, у якім сказана, што «падобныя ўчынкі з ягонага боку могуць... пацягнуць за сабою крымінальную адказнасьць».

29 сакавіка ў Мастоўскую пракуратуру (Гродзенская вобл.) былі выкліканыя ўсе сябры раённай выбарчай камісіі. З сяброў камісіі былі ўзятыя тлумачэнні і вынесеныя папярэджанні.

29 сакавіка пракуратура Полацкага раёну вынесла папярэджанне сябру выбарчай камісіі па выбарах прэзідэнта РБ Савасьціёнку Андрэю. У сваёй заяве, накіраванай у ПЦ «Вясна-96», А. Савасьціёнак піша: «Зьвяртаю вашу ўвагу, што на дакуменце няма рэгістрацыйнага нумару. Як паведаміла мне намесьнік пракурора Л. Заенка, гэты дакумент у пракуратуры не зарэгістраваны. Л. Заенка адмовілася даць інфармацыю, хто зьяўляецца ініцыятарам праверкі пракуратурай выкананьня заканадаўства аб выбарах».

29 сакавіка сябра Полацкай гарадзкой камісіі Шарахана Мікалая выклікалі ў пракуратуру г. Полацку, дзе ён атрымаў афіцыйнае папярэджанне за ўдзел у працы камісіі за подпісам старэйшага дарадцы юстыцыі, пракурора г. Полацку А. Кучарэнкі.

На працягу сакавіка неаднарозова выклікаўся ў пракуратуру Павел Бурдыка — старшыня камісіі па выбарах прэзідэнта РБ па Полацкаму раёну Віцебскай вобласці.

1 красавіка сябры Верхнядзьвінскай раённай выбарчай камісіі Мароз А. і Высоцкі В. былі выкліканыя ў адзедзел крымінальнага вышуку. Ніякіх абвінавачаньняў прадстаўлена не было, браліся тлумачэнні наконт дзейнасьці камісіі.

12 і 16 красавіка сябры раённай выбарчай камісіі Шаркаўшчынскага раёну Віцебскай вобласці Батвіненка Мікалай і Стрэленка Аляксандр атрымалі афіцыйныя папярэджанні ў пракуратуры Шаркаўшчынскага раёну. Сяброў камісіі афіцыйна папярэдзілі пра «недапушчальнасьць ажыццяўляемай дзейнасьці па арганізацыі выбараў прэзідэнта Рэспублікі Беларусь». «У выпадку невыкананьня патрабаваньняў, выказаных у афіцыйным папярэджанні, Вы можаце быць прыцягнутыя да адміністрацыйнай альбо крымінальнай адказнасьці», — сказана ў афіцыйным папярэджанні, якое падпісаў пракурор Шаркаўшчынскага раёну Г. Карніенка.

ж) АРЫШТЫ СЯБРОЎ КАМІСІЯЎ І КАНФІСКАЦЫЯ БЮЛЕТЭНЯЎ ПА ВЫБАРАХ

5 траўня ў раёне плошчы Свабоды быў затрыманы асобамі ў цывільным Уладзімір Барадач (былы кіраўнік спецназу пры Міністэрстве абароны), давераная асоба кандыдата ў прэзідэнты Міхаіла Чыгіра. Непадалёку ад будынку французскай амбасады супрацоўнік ДАІ спыніў «Мерсэдэс» У. Барадача. Пасьля гэтага зьявіліся людзі ў цывільным, якія прадэманстравалі пасьведчаньні супрацоўнікаў КДБ і

даставілі У.Барадача ў Цэнтральны РАУС г. Мінску, дзе ён знаходзіўся амаль 5 гадзінаў. Супрацоўнікі РАУС і КДБ правялі вобыск у машыне У.Барадача і канфіскавалі 4.000 улётак «Свабоду Чыгіру». У. Барадач адмовіўся падпісваць складзены на яго пратакол, пасля чаго быў адпушчаны на свабоду.

7 траўня на выездзе з г. Мінску нарад ДАІ затрымаў машыну намесьніка старшыні Гомельскай абласной камісіі Віктара Яфімава, у якога канфіскавалі 25 тысячаў бюлетэняў.

7 траўня раніцай у Бабруйску падчас распаўсюджвання плакатаў, якія інфармавалі насельніцтва аб правядзеньні 16 траўня выбараў прэзідэнта, былі затрыманыя супрацоўнікамі міліцыі старшыня выбарчай камісіі па Ленінскім раёне Ігар Хадзько і актывіст выбарчай кампаніі Алесь Чыгір. Яны былі дастаўленыя ў Ленінскі РАУС, дзе былі складзеныя тлумачальныя і пратаколы аб канфіскацыі плакатаў і ўлётак.

7 траўня праведзены вобыск на кватэрах сяброў Глускай раённай камісіі па выбарах прэзідэнта РБ — старшыні камісіі Ігара Кірына, намесьніка старшыні камісіі Яўгена Фалецкага і Генадзя Янушэўскага. Вобыск праводзіўся групай супрацоўнікаў Глускага РАУСу пад кіраўніцтвам лейтэнанта Кузьмянкова на падставе пастановы пракурора Глускага раёну Ігара Савасьцева з мэтай канфіскацыі дакументаў, якія маюць дачыненне да выбараў прэзідэнта РБ. Падчас вобыску ў кватэры Ігара Кірына былі канфіскаваныя: пастанова Цэнтральнай выбарчай камісіі №192 аб арганізацыі выбараў, бюлетэнь Праваабарончага Цэнтру «Вясна» («Права на волю», №5) з інфармацыяй пра рэпрэсіі супраць тэрытарыяльных выбарчых камісіяў. Пры правядзеньні вобыскаў у Яўгена Фалецкага і Генадзя Янушэўскага не было знойдзена дакументаў, якія б мелі адносіны да выбараў.

8 траўня быў праведзены вобыск у кватэры Ларысы Дзякавай — сакратара Глускай раённай выбарчай камісіі па выбарах прэзідэнта РБ. Вобыск праводзіла група супрацоўнікаў Глускага РАУСу на падставе пастановы пракурора Глускага раёну Ігара Савасьцева з мэтай выкрыцця і канфіскацыі дакументаў, зьвязаных з правядзеньнем выбараў прэзідэнта РБ. Падчас вобыску канфіскаваныя наступныя дакументы: рэзалюцыя Еўрапейскага парламенту аб сітуацыі ў Беларусі, інструкцыя па запаўненьні падпісных лістоў, інфармацыйнае паведамленьне пра ўтварэньне Глускай раённай камісіі па выбарах прэзідэнта РБ. Дадзены вобыск быў шостым па ліку, праведзеным супрацоўнікамі праваахоўчых органаў у сяброў Глускай раённай выбарчай камісіі.

8 траўня ў г. Магілёве былі затрыманыя некалькі сяброў участковых камісіяў па выбарах прэзідэнта РБ, сярод якіх — Ігар Стукалаў, які атрымаў матэрыялы для правядзення выбараў. І. Стукалаў быў затрыманы пры выхадзе з будынку, у якім месціцца Магілёўская абласная выбарчая камісія. За спробу вярнуцца ў памяшканне аблвыбаркаму ён быў абвінавачаны ў «непадпарадкаваньні законным патрабаваньням міліцыі» (арт.166 КаАП РБ). І. Стукалаў утрымліваўся ў РАУСе Цэнтральнага раёну г. Магілёву да суда. Суд адбыўся 10 траўня. І. Стукалаў быў асуджаны да трох сутак адміністратыўнага арышту. Усе матэрыялы і дакументы, якія мелі дачыненне да выбараў, канфіскаваныя.

8 траўня каля 18.00 на вул Ленінскай г. Магілёву нарадам міліцыі ў колькасці 10 чалавек на чале з лейтэнантам Куляшовым быў затрыманы аўтамабіль, у якім знаходзіліся сябры тэрытарыяльных камісіяў па выбарах прэзідэнта РБ г. Крычава і г. Чэрыкава Сяргей Баравікоў, Тацяна Данілава, Сяргей Няроўны, Генадзь Раўкоў. Зрабіўшы догляд багажу, супрацоўнікі міліцыі даставілі затрыманых у РАУС Цэнтральнага раёну г. Магілёву. У РАУСе быў праведзены вобыск, канфіскаваныя 13.000 асобнікаў дакументаў. Усе сябры камісіяў утрымліваліся ў РАУСе больш за 3 гадзіны, ім недазволена было патэлефанаваць родным.

8 траўня на аўтавакзале г. Магілёву нарадам міліцыі пад кіраўніцтвам капітана Уладзіміра Кісялёва былі затрыманыя сябры тэрытарыяльных камісіяў г. Бабруйску па выбарах прэзідэнта РБ Анжэла Бакач, Міхась Вярбоўскі, Ігар Хадзько. Усе матэрыялы былі канфіскаваныя (15.000 асобнікаў), а з затрыманых былі ўзятыя тлумачэнні. Сяброў камісіяў пратрымалі ў РАУСе каля трох гадзінаў і не дазвалялі тэлефанаваць.

9 траўня ў 13.30 нарадам міліцыі і ўзброенымі байцамі АМАПу (у колькасці 15 чалавек) было блакаванае памяшканне, у якім месціцца Магілёўская абласная камісія па выбарах прэзідэнта РБ. Супрацоўнікі міліцыі зрабілі вобыск, падчас якога былі канфіскаваныя ўсе матэрыялы, якія тычацца выбараў прэзідэнта РБ (бюлетэні для галасавання, пасьведчанні, запрашэнні, бланкі пратаколаў) — усяго каля 1.400 асобнікаў, пра што быў складзены адпаведны пратакол.

9 траўня на аўтавакзале г. Магілёву старэйшым інспектарам крымінальнага вышуку УУС Магілёўскага аблвыканкаму Іванам Галалобавым, ст. інспектарам аховы грамадзкага правапарадку Валерыем Усьпенскім, ст. інспектарам аддзелу даснавання Ленінскага РАУСу ст. лейтэнантам Яўгенам Бурынскім і сяржантам міліцыі Мікалаем Валадзенкам былі затрыманыя сябры тэрытарыяльных камісіяў па выбарах прэзідэнта РБ Анатоль Фёдараў (намесьнік старшыні Магілёўскай абласной

камісіі) і Дзьячкоў Алег. Супрацоўнікамі міліцыі былі канфіскаваныя ўсе матэрыялы, якія мелі дачыненне да выбараў. Затрыманьне доўжылася каля трох гадзінаў. Суд над А. Фёдаравым быў прызначаны на 11 траўня. На суд, аднак, А. Фёдараў не зьявіўся. Ён накіраваў у суд заяву, у якой прасіў перанесці судовае паседжаньне ў сувязі з хваробай. Менавіта праз гэтую заяву, на думку судзьдзі, выявілася непавага да суда. 12 траўня ў 12.00 А. Фёдараў быў затрыманы і дастаўлены ў суд Ленінскага раёну г. Магілёву, дзе быў асуджаны на 3 сутак адміністрацыйнага арышту за непавагу да суда.

10 траўня ў 19.00 у г. Драгічыне Брэсцкай вобл. былі затрыманыя і дастаўленыя ў РАУС сябры камісіі па выбарах прэзідэнта РБ Канстанцін Мысьлівец (разам з дзесяцігадовай дачкой) і Васіль Пракопчык. У сяброў камісіі былі канфіскаваныя 160 бюлетэняў для галасаваньня. Пасьля складаньня акту і пратаколу сябры камісіі былі адпушчаныя пры ўмове, што зьявяцца ў РАУС 11.05.99 г. у 8.00.

10 траўня на Цэнтральнай плошчы г. Лунінца Брэсцкай вобл. падчас размовы з моладзьдзю ўзброенай групай супрацоўнікаў міліцыі былі захопленыя сябры раённай выбарчай камісіі Зосіч Пётр і Гнядзько Валеры. У сяброў камісіі канфіскавалі выбарчыя бюлетэні і пячатку, а таксама абвінавацілі па арт. 167 КаАП («парушэньне закону аб мітынгх і шэсьцях»). 11 траўня адбыўся суд, які вынес наступнае рашэньне: Зосічу Пятру — 10 сутак адміністрацыйнага арышту, Гнядзько Валерыю — штраф у памеры 1 млн. рублёў.

10 траўня група супрацоўнікаў міліцыі ў форме і асобы ў цывільным правялі вобыск у прыватнай друкарні «Палімарк». Супрацоўнікам друкарні паведамілі, што была атрыманая інфармацыя пра тое, што ў памяшканьні закладзеная бомба. Вобыск цягнуўся дзеве гадзіны, пры гэтым супрацоўнікаў міліцыі больш цікавілі друкаваныя матэрыялы, а не выбуховае прыстасаваньне. Гэты вобыск зьвязаны з загадам, які быў дадзены ўсім супрацоўнікам КДБ і міліцыі, шукаць і канфіскоўваць любыя матэрыялы, што маюць дачыненне да выбараў прэзідэнта РБ, прызначаных на 16 траўня.

- з) ПАПЯРЭДЖАНЬНІ ДЗЯРЖКАМДРУКУ ГАЗЕТАМ «НАРОДНАЯ ВОЛЯ»,
«НАВІНЫ» «БДГ», «ИМЯ», «ПАГОНЯ», «ЗГОДА»
ЗА ДРУКАВАНЬНЕ ИНФАРМАЦЫИ АБ ВЫБАРАХ

У лютым 1999 году Дзяржкамтэт па друку вынес папярэджаньні незалежным газетам, якія надрукавалі матэрыялы пра правядзеньне ў Беларусі чарговых

прэзідэнцкіх выбараў, прызначаных Вярхоўным Саветам 13-га скліканьня на 16 траўня 1999 г.

У папярэджаньнях сказана, што публікацыі «неіснуючага дзяржоргана па пытаннях арганізацыі выбараў прэзідэнта» парушаюць Закон аб друку ў частцы «закліку да захопу ўлады». У аддзеле рэгістрацыі Дзяржкамтэту зазначылі, што калі рэдакцыі ня спыняць асьвятленьня выбарчай кампаніі, то Дзяржкамтэт можа прыпыніць выхад газетаў нават без разьбіральніцтва ў судзе.

13 мая адбылося паседжаньне Вышэйшага Гаспадарчага Суда Рэспублікі Беларусь. На ім разглядаліся зыскі незалежных дэмакратычных газетаў краіны да Дзяржкамтэту па друку, у якіх газеты аспрэчвалі юрыдычнае абгрунтаваньне вынесеных ім папярэджаньняў. На судовы працэс прадстаўнікі газетаў не змаглі зьявіцца і хадайнічалі аб пераносе справы. Суд не задаволіў хадайніцтва і пачаў судовы працэс без прадстаўнікоў газетаў. Пры гэтым старшыня Вышэйшага гаспадарчага суда спадар Бойка нагадаў журналістам, якія прысутнічалі ў зале, пра прынцып роўнасьці і спаборнасьці бакоў. Падчас судовага працэсу старшыня суда спадар Бойка не прывёў ніводнага заключэньня эксьпертызы, хаця газеты абвінавачваліся Дзяржкамдрукам у закліку да захопу ўлады. Менавіта так ацаніў Падгайны, а ў сваім рашэньні і судзьдзя Бойка, паведамленьне газетаў пра правядзеньне прэзідэнцкіх выбараў. Такім чынам суд абвясціў новую эру ў жыцьці Беларусі, калі любое выказваньне аб тым, што «далей так жыць нельга», будзе расцэньвацца судом як тэрарызм, заклік да скіданьня ўлады ці замах на жыцьцё прэзідэнта.

i) ЗАТРЫМАНЬНІ СЯБРОЎ КАМІСІЯЎ ПАДЧАС ПРАВЯДЗЭНЬНЯ
ВЫБАРАЎ 16 ТРАЎНЯ

Паведамляе Алег Нікулін: «У сваёй роднай вёсцы Гурнаўшчына Клецкага раёну галасаваньне па выбарах прэзідэнта Рэспублікі Беларусь мне як сябру раённай выбарчай камісіі параілі правесці 10 траўня. Што я і зрабіў. Вёска наша невялікая, мяне ўсе ведаюць, і таму калі я заходзіў у хату са скрыняй для галасаваньня і бюлетэнямі, ніхто гэтаму не здзіўляўся. Пра тое, што цяпер у краіне адбываюцца выбары прэзідэнта, ведалі ўсе. А вось перадвыбарчыя праграмы кандыдатаў – не. Тыя, хто ў нечым сумняваўся, выкрэсьлівалі абодвух кандыдатаў (пра гэта я даведаўся потым), але ў выбарах прымалі ўдзел усе, каго я наведаў.

У той вечар я пасьпеў абысьці дзесяць хатаў. Прагаласавала дзевятнаццаць чалавек. Але пабываць ва ўсіх дамах маёй вёскі мне не ўдалося. З райцэнтру

прыехалі некалькі міліцыянтаў, якія сказалі мне, што нехта паведаміў ім, што я займаюся «супрацьпраўнай дзейнасцю». Міліцыянты адвезлі мяне ў Клецк. З сабою яны ўзялі скрыню для галасавання, а таксама двух панятых – жыхароў нашай вёскі.

З бабулькай-калгасьніцай, што стала «панятой», адбыўся, можна сказаць, анекдатычны выпадак: яна ніяк не магла ўцяміць, за што яе ўзялі міліцыянты, і ўсю дарогу перажывала. Думала: ці не за «самагон». У міліцыі ледзь не дайшло да скандалу: бабулька крыкам хацела даказаць, што яна ні ў чым не вінаватая. Я, шкадуючы бабульку, вырашыў яе супакоіць. Сказаў, каб яна не хвалявалася, бо яе выклікалі па справе выбараў прэзідэнта Беларусі. Бабулька адразу ж змянілася ў твары і кінулася да міліцыянтаў: «Хлопцы, дзе мне галасаваць? Давайце я прагаласую...». Міліцыянты доўга рагаталі...

Сьледчы дапытваў мяне перад відэакамерай. Як потым выявілася, дзеля таго, каб паказаць мясцовага «іншадумцу» супрацоўнікам КДБ з Мінску, якія дзеля гэтага спецыяльна прыезджалі ў Клецк. Чыстыя бюлетэні, што засталіся ў мяне, міліцыянты канфіскавалі, а скрыню для галасавання ўзламалі. Тут жа былі «падведзеныя» своеасаблівыя «вынікі» галасавання ў маёй вёсцы. У скрыні аказалася 19 бюлетэняў. У сямі з іх былі выкрэсленыя абодва кандыдаты, дзесяць маіх землякоў аддалі свой голас за Пазьняка, а два – за Чыгіра.

Пасьля допыту мяне адвялі ў Клецкую раённую пракуратуру, дзе пракурор, малодшы дарадца юстыцыі А. Гайдыш выпісаў мне «афіцыйнае папярэджаньне аб недапушчальнасці парушэння закону», згодна з якім мяне абяцалі прыцягнуць да адказнасці па арт. 167.3 Кодэксу аб адміністрацыйных правапарушэннях РБ. На словах пракурор забараніў мне выязджаць з маёй вёскі да 17 траўня, прыгразіўшы, што пры парушэнні гэтага загаду мяне чакае турма. А пад вечар я ўжо быў дома. Такім чынам скончыўся мой удзел у выбарах прэзідэнта Беларусі.

кія высновы я магу зрабіць з таго што адбылося? Нават у вёсцы людзям абрыдла бязладзьдзе, што дзеецца ў нашай краіне. Яны хочуць зьменаў, яны гатовыя за іх прагаласаваць, яны зразумелі, што тое, наколькі рэальнымі будуць тыя зьмены, залежыць толькі ад іх саміх...»

МІНСК

16 траўня ў Маскоўскім раёне г. Мінску самімі выбаршчыкамі з удзелам Сяргея Антончыка — старшыні рэспубліканскага страйкаму, які пражывае ў гэтым жа раёне, і ягонага намесьніка Георгія Мухіна быў арганізаваны стацыянарны пункт для

галасавання. Як паведаміў С. Антончык, рашэнне выбаршчыкаў аб арганізацыі стацыянарнага пункту было прынятае пасля таго, як В. Ганчар заявіў аб немагчымасці правядзення выбараў на стацыянарных участках у адзін дзень. Для арганізацыі галасавання на стацыянарным участку быў выкарыстаны падрыхтаваны стары аўтобус. Галасаванне праводзілася з захаваннем усіх прадугледжаных законам працэдураў: у аўтобусе была ўтвораная кабіна для тайнага галасавання, прысутнічалі сябры ўчастковай камісіі і наглядальнікі. Як паведаміў С. Антончык, затраты на правядзенне выбараў на гэтым участку склалі ўсяго 5 млн. рублёў (крыху больш за 10 даляраў). Адсутнічалі сьпісы выбаршчыкаў, але бюлетэні выдаваліся толькі пры прад'яўленьні пашпарту людзям, якія пражываюць у дамах на гэтым участку.

Галасаванне праходзіла з 9.30 да 19.15. 16 траўня з 9.00 сябры камісіі абышлі ўсе кватэры і запрасілі грамадзянаў прыйсці на выбары на стацыянарны ўчастак. З 2.100 чалавек, якія пражывалі там і мелі права голасу, удзел у галасаванні ўзялі 1180 чалавек. За ходам выбараў назіралі дзясяткі журналістаў як з Беларусі, так і з іншых краінаў сьвету. Назіралі таксама прадстаўнікі АБСЕ. У 19.15 арганізатарам стала вядома аб намеры праваахоўных органаў затрымаць сяброў камісіі, арганізатараў выбараў, а таксама аб намеры канфіскаваць бюлетэні і сьпісы прагаласаваўшых. У 19.20 арганізатары прынялі рашэнне спыніць галасаванне, і сябры камісіі ўсе разам зайшлі ў пад'езд дому побач з аўтобусам, дзе праводзілася галасаванне. Праз дзве хвіліны пад'езд быў заблакаваны людзьмі са спецслужбаў, якія паспрабавалі арыштаваць арганізатараў і ўдзельнікаў. Выкарыстаўшы распрацаваную метадыку адыходу, арганізатары і сябры камісіі змаглі пазьбегнуць арышту і зьберагчы дакументы.

ПОЛАЦК

Выбарчая камісія пачала працу а 16-й гадзіне з-за адсутнасці фінансавання. Быў адчынены стацыянарны ўчастак. Хутка туды ўвайшлі палкоўнік міліцыі Рабчынскі з кінааператарам, які зафіксаваў участак на кінаплёнку. Але неўзабаве з'явіўся намесьнік старшыні выканкаму Мачуловіч А., а праз 10—15 хвілінаў у памяшканьне ўварвалася спецгрупа гараддзелу міліцыі, каля 15 асобаў на чале з намесьнікам начальніка міліцыі падпалкоўнікам Г. Аніськовічам. Былі затрыманыя ўсе, хто знаходзіўся на выбарчым участку, нават выбаршчыкі. Была канфіскаваная скрыня з бюлетэнямі, частка нескарываных бюлетэняў, асабістая маёмасць, сьпісы выбаршчыкаў, незалежная прэса, арыштаваныя сябры выбарчай камісіі Баўтовіч М., Мучанка У., Стукаў В., Шарак М. і дастаўленыя ў гараддзел міліцыі, дзе на іх былі складзеныя пратаколы затрымання і ўручаныя позовы ў міліцыю на 17 траўня.

ГРОДНА

У 11.10 арыштаваныя сябры ўчастковай камісіі Алесь Барэль, Локіць Казімір, якія на адкрытым участку (вул. К. Маркса) праводзілі выбары. Міліцыянты склалі пратаколы, канфіскавалі скрыні для галасавання, 500 бюлетэняў. Там жа затрыманыя сябры Гродзенскай гарадзкой выбарчай камісіі Валянцін Лучко і Мікола Воран, якія прысутнічалі падчас галасавання як наглядальнікі. Супрацьпраўныя дзеянні міліцыянтаў зафіксаваныя прысутным пры гэтым сябрам рэгіянальнага Праваабарончага Цэнтру «Вясна-96» адвакатам Уладзімірам Кісялевічам.

У 11.30 арыштаваныя сябры ўчастковай камісіі Яўген Чыгір і Зьміцер Качан, якія на адкрытым участку ў мікрараёне Фарты праводзілі выбары. Складзеныя пратаколы, канфіскаваныя скрыня для галасавання, 66 бюлетэняў. Праведзены вобск у асабістым аўтамабілі сп. Качана, канфіскаваныя 143 бюлетэні. Там жа затрыманыя сябра Гродзенскай гарадзкой выбарчай камісіі Юрась Мацко і прадстаўнік Беларускага хельсінскага камітэту Аляксандр Парадкаў, якія прысутнічалі падчас галасавання як наглядальнікі.

У 13.00 на рынку «Паўднёвы» затрыманыя сябры ўчастковай камісіі Віктар Сухі і Міхась Чарнушчык, а таксама сябра Гродзенскай гарадзкой выбарчай камісіі Пётр Анісімовіч. Міліцыянты склалі пратаколы, канфіскавалі скрыні для галасавання, 1.419 бюлетэняў.

Па тэлефоне рабочыя ГВА «Азот» запрасілі сяброў выбарчай камісіі на прахадную для правядзення галасавання. Сябры камісіі, якія выехалі па выкліку выбаршчыкаў, сустрэлі на прахадных міліцыянтаў і супрацоўнікаў міліцыі, якія спрабавалі затрымаць сяброў камісіі.

У офісе абласной Рады БНФ па адрасе К. Маркса, 11 працягвалася галасаванне на стацыянарным выбарчым участку. Падчас галасавання ўчастак наведаў дзяжурны ўчастковы сп. Сітнікаў разам з нарадам міліцыі. Яны спрабавалі навязаць сябрам камісіі сваю «ахову», матывуючы гэта тым, што ў міліцыю патэлефанаваў невядомы і пагражаў «кінуць на ўчастак гранату». Сябры камісіі адмовіліся ад такой «аховы».

Ва ўсіх інтэрнатах у г. Гродна на ўваходах дзяжурныя супрацоўнікі міліцыі. Паводле іх словаў, па распараджэнні гарвыканкаму «з-за выбараў» уваход у інтэрнаты быў абмежаваны.

СЛОНІМ

Арыштаваныя сябры ўчастковай камісіі па выбарах прэзідэнта РБ Адам Ёрш і Алесь Масюк, якія на адкрытым участку на вуліцы праводзілі выбары. Міліцыянты склалі пратаколы, канфіскавалі скрыню для галасаваньня, бюлетэні.

МАСТЫ

Затрыманыя сябры выбарчых камісіяў Міхась Гладухаў і Язэп Палубятка падчас правядзеньня галасаваньня. На іх складзеныя пратаколы, канфіскаваныя скрыні для галасаваньня і бюлетэні.

ЗЭЛЬВА

На кватэру сябра камісіі Юрася Качука, дзе быў наладжаны выбарчы ўчастак, уварваліся 7 міліцыянтаў на чале з загадчыкам аддзелу райвыканкаму па прапагандзе. Канфіскаваная скрыня для галасаваньня і выбарчыя бюлетэні. Міліцыянты патрабавалі пісаць тлумачэньні, чаму праводзяцца выбары. Ю.Качуку далі позову на допыт да сьледчага.

ГАНАРОВЫЯ СЯБРЫ ПРАВААБАРОНЧАГА ЦЭНТРУ «ВЯСНА»

ВАЛЕРЫ ШЧУКІН

Валеры Шчукін актыўна абараняе правы грамадзянаў на судовых працэсах у выпадках, калі ўлады імкнуцца выкарыстаць суд у якасці рэпрэсіўнага апарату супраць іншадумцаў і ўдзельнікаў апазіцыі. Валеры Аляксеевіч прапагандуе дэмакратычныя каштоўнасці адкрытага грамадства ў прэсе, фармуючы ў грамадзкай супольнасці прыярытэты права.

В. Шчукін зьяўляецца дэпутатам Вярхоўнага Савету Рэспублікі Беларусь 13-га склікання, сакратаром парламенцкай камісіі па нацыянальнай бясьпецы, абароне і барацьбе са злачыннасцю. Як актыўны ўдзельнік апазіцыйных акцыяў В.Шчукін пастаянна падвяргаецца рэпрэсіям з боку ўладаў, якія хочуць запалохаць Валерыя Аляксеевіча і перашкаджаюць ягонай грамадзкай праваабарончай дзейнасці.

I. Адміністратыўныя суды супраць Валерыя Шчукіна:

1. 13.05.97 г. — Цэнтральны суд г. Мінску (судзьдзя А. Брагін) — 22,5 млн. руб. (847\$);
2. 30.05.97 г. — Кастрычніцкі суд г. Мінску (судзьдзя М. Рыштоўская) — 1 млн. руб. (38\$);
3. 14.07.97 г. — Цэнтральны суд г. Мінску (судзьдзя Т. Злобіч) — 23 млн. руб. (852\$);
4. 24.09.97 г. — Ленінскі суд г. Мінску (судзьдзя Т. Жулкоўская) — 30 млн. руб. (1092\$);
5. 22.12.97 г. — Савецкі суд г. Мінску (судзьдзя Л. Таманаў) — 0,4 млн. руб. (13\$);
6. 23.01.98 г. — Цэнтральны суд г. Мінску (судзьдзя А. Барысёнак) — 1,5 млн. руб. (49\$);
7. 03.07.98 г. — Маскоўскі суд г. Мінску (судзьдзя Ж. Лявіцкая) — 5 млн. руб. (138\$);
8. 29.01.99 г. — Цэнтральны суд г. Мінску (судзьдзя А. Барысёнак) — 75 млн. руб. (701\$).

Разам: за тры гады, па стану на 1 сьнежня 1999 г., накладзена судамі штрафаў — 158,4 млн. руб. (3725\$).

У тым ліку:

- за 1997 год 5 разоў — 76,9 млн. руб. (2842\$);

- за 1998 год 2 разы — 6,5 млн. руб. (182\$);
- за 1999 год 1 раз — 75 млн. руб. (701\$).

II. Адміністрацыйныя арышты:

1. 29.12.97 г. — Цэнтральны суд г. Мінску (судзьдзя А. Барысёнак) — 10 сутак;
2. 15.06.98 г. — Цэнтральны суд г. Мінску (судзьдзя А. Барысёнак) — 10 сутак;
3. 07.12.98 г. — Партызанскі суд г. Мінску (судзьдзя Н. Трубнікаў) — 15 сутак;
4. 11.01.99 г. — Савецкі суд г. Мінску (судзьдзя А. Ганчарык) — 10 сутак
5. 16.02.99 г. — Цэнтральны суд г. Мінску (судзьдзя А. Барысёнак) — 3 сутак;
6. 05.05.99 г. — Савецкі суд г. Мінску (судзьдзя І. Шэйка) — 5 сутак;
7. 22.07.99 г. — Ленінскі суд г. Мінску (судзьдзя Д. Жданок) — 15 сутак, (з якіх адбыта за кратамі восем).

Разам: за тры гады, па стане на 1 снежня 1999 г., прызначана судамі адміністрацыйных арыштаў — 68 сутак.

У тым ліку:

- за 1997 год 1 арышт — 10 сутак;
- за 1998 год 2 арышты — 25 сутак;
- за 1999 год 4 арышты — 33 сутак.

Праведзена ў знявольненні, у агульнай колькасці — 61 суткі.

III. Крымінальныя арышты:

1. 19.10.99 г. — пракуратура г. Мінску (нам. пракурора Л. Літвінюк) — 2 месяцы (61 суткі) арышту.

Фактычна прабыў ў знявольненні па стане на 1 снежня 1999 г. — 13 сутак.

Агульны тэрмін аб'яўленых арыштаў — 129 сутак, фактычны тэрмін незаконнага пазбаўлення волі — 74 суткі.

IV. Афіцыйныя пракурорскія папярэджанні

1. 18.03.99 г. — пракуратура Рэспублікі Беларусь (А. Лазута, старшы пракурор адзіндзелу па нагляду за расьсьледваньнем крымінальных справаў і выкананьнем законаў па барацьбе з арганізаванай злачыннасцю і карупцыяй) — за асьвятленьне ў друку тэмы катаваньняў у паліцэйскіх структурах Беларусі.

V. Агульная колькасць фактаў перасьледу

На працягу трох гадоў, бяз санкцыяў парламенту, патрапляў пад адміністрацыйны, пракурорскі і крымінальны перасьлед за праваабарончую, палітычную, парламенцкую і журналісцкую дзейнасць — 17 разоў.

З іх:

- у 1997 годзе — 6 разоў;
- у 1998 годзе — 4 разы;
- у 1999 годзе — 7 разоў.

Усяго, у 1997—1999 гадах, у парушэнне парламенцкага імунітэту, на падставе нібыта здзейсненага напярэдадні адміністрацыйнага правапарушэння, не выпісваючы позовы пра яўку ў міліцыю, хапалі на вуліцы, выцягвалі з ложка, затрымлівалі на працы ў офісе; гвалтоўна дастаўлялі ў міліцэйскія пастарункі, дапытвалі і складалі пратаколы (у тым ліку ў начны час) — 25 разоў.

Падваргалі фізічным катаваньням — 5 разоў, (у Цэнтральным, Ленінскім і Савецкім райаддзелах міліцыі г. Мінску).

Выкрадалі са шпіталю ў час знаходжаньня ў ім на стацыянарным лячэнні. Група міліцыянтаў з Савецкага РАУСу выкрадала В.Шчукіна з 9-й клінічнай бальніцы г. Мінску перад самым Новым годам (31.12.98г.) і літаральна цягнула да судзьдзі дзеля таго, каб пасадзіць за краты менавіта перад Новым годам.

СЯРГЕЙ АНТОНЧЫК

Рабочы мінскага заводу «Белвар» Сяргей Антончык у 1990 годзе быў абраны дэпутатам Вярхоўнага Савету Беларусі 12-га скліканьня. У парламенце ўваходзіў у склад апазіцыі БНФ. У 1994 годзе ўзначаліў парламенцкую антыкарупцыйную камісію. Падрыхтаваны камісіяй даклад улады забаранілі друкаваць у беларускай прэсе. У выніку буйнейшыя дзяржаўныя газеты «Звязда», «Советская Белоруссия», «Рэспубліка» і іншыя выйшлі з белымі плямамі на палосах, дзе павінен быў друкавацца даклад. Супраць С. Антончыка было распачатае адміністрацыйнае разьбіральніцтва па зыску аднаго з чыноўнікаў, абвінавачаных у карупцыі — кіраўніка справамi Адміністрацыі прэзідэнта Івана Ціцянкава. Заказы суд ня мог быць аб'ектыўным, зыск І. Ціцянкава быў задаволены. С. Антончык атрымаў вялізны па тых часах грашовы штраф у 200 мільёнаў рублёў, на пакрыццё якога была канфіскаваная маёмасьць ягонай сям'і.

Сяргей Антончык працягвае барацьбу з рэжымам. У 1999 годзе ён прымаў удзел у арганізацыі і правядзенні выбараў прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Як старшыню рэспубліканскага страйкаму за спробы аб'яднаць рабочых прадпрыемстваў краіны яго неаднаразова арыштоўвалі, штрафавалі, пазбаўлялі волі на розныя тэрміны.

БАРЫС ХАМАЙДА

Уся палітычная дзейнасць Барыса Ханонавіча Хамайдзі звязаная з абаронай правоў чалавека. Барыс Ханонавіч з 1990 году абіраўся старшынёй Віцебскага клубу выбаршчыкаў за дэмакратычныя выбары «Выбар». Асноўным зместам дзейнасці сяброў клубу была абарона права грамадзянаў вольна абіраць дэпутатаў і прэзідэнта. З 1992 году Хамайда – галоўны рэдактар незалежнай газеты «Выбар». Барацьба з карупцыянерамі, злачыннай савецкай уладай за права людзей жыць вольна і заможна, карыстацца вынікамі сваёй працы разам забаронай правоў беларусаў мець сваю нацыянальную культуру – робіцца галоўнай тэмай газеты «Выбар». У клубе «Выбар» Хамайда праводзіць семінар «Злачынная савецкая ўлада і метады барацьбы з ёй» і на старонках газеты друкуе матэрыялы семінару і больш за год друкуе «Чорную кнігу злачынстваў савецкай улады на Віцебшчыне». Менавіта за гэта ўлады пры Кебічы забаранілі «Выбар», а лукашэнкаўскія ўлады ўзбуджалі супраць Хамайдзі крымінальныя справы. Але Б. Хамайда выпускае «Выбар» і па сённяшні дзень, баронячы права аўтараў на выказваньне свайго меркаваньня і права грамадзянаў атрымліваць усебаковую інфармацыю. Пасля публікацыі верша Славаміра Адамовіча «Убей прэзідэнта» была ўзбуджаная крымінальная справа, сьледства па якой цягнулася амаль год. Б.Хамайда дамогся перамогі ў судзе. Зараз Б. Хамайда абвінавачваецца ў прыніжэнні гонару і годнасці А. Лукашэнкі за друкаваньне кнігі Ул. Падгола «Куля для прэзідэнта».

19 сьнежня ў г. Віцебску Барыс Хамайда каля свайго дому быў зьбіты невядомымі. Злачынцаў міліцыя, натуральна, не знайшла.

Абарона незалежнага друку – сэнс і змест публічнай дзейнасці Хамайдзі ў апошнія гады. Яго амаль кожны дзень можна ўбачыць у цэнтры Віцебску ў пікеце з плакатам «Незалежная прэса». Тут у Б. Хамайдзі жыхары Віцебску могуць набыць незалежныя газеты. Менавіта за абарону права чытачоў атрымліваць інфармацыю Хамайду больш за 100 разоў арыштоўвалі і адвозілі ў пастарунак і судзілі. Барыса Ханонавіча асудзілі на выплату 150 млн. рублёў, прымуслі адсядзець у турме 53 сутак.

Зьмест

УСТУП.....	2
КРЫМІНАЛЬНЫ ПЕРАСЬЛЕД ПАЛІТЫЧНЫХ, ГРАМАДЗКІХ І ГАСПАДАРЧЫХ ДЗЕЯЧАЎ БЕЛАРУСІ, А ТАКСАМА ЎДЗЕЛЬНІКАЎ МАСАВЫХ АКЦЫЯЎ АПАЗІЦЫІ	3
ПАЛІТЗЬНЯВОЛЕНАЯ	14
ЗЬНІКНЕНЬНІ ДЗЕЯЧАЎ АПАЗІЦЫІ	26
ПАРУШЭНЬНІ ПРАВОЎ ГРАМАДЗЯНАЎ НА СВАБОДУ СЛОВА І АТРЫМАНЬНЕ ПРАЎДЗІВАЙ ІНФАРМАЦЫІ, ПЕРАСЬЛЕД НЕЗАЛЕЖНАЙ ПРЭСЫ І ЖУРНАЛІСТАЎ	30
ПЕРАСЬЛЕД АПАЗІЦЫЙНА НАСТРОЕНАЕ МОЛАДЗІ І МАЛАДЗЁЖНЫХ АРГАНІЗАЦЫЯЎ	36
ПЕРАСЬЛЕД БІЗНЕСОЎЦАЎ І ПРАДПРЫМАЛЬНІКАЎ.....	42
ФАКТЫ ЖОРСКАГА АЛЬБО НЕГУМАННАГА АБЫХОДЖАНЬНЯ З ЗАТРЫМАНЫМІ І ЗЬНЯВОЛЕННЫМІ	45
ПЕРАСЬЛЕД АЛЬБО ЗАБАРОНА ДЗЕЙНАСЬЦІ ПАЛІТЫЧНЫХ ПАРТЫЯЎ І РУХАЎ	51
ДЫСКРЫМІНАЦЫЯ ПРАВОЎ ГРАМАДЗЯНАЎ БЕЛАРУСІ ПА ПРЫКМЕТАХ МОВЫ І ВЕРАВЫЗНАНЬНЯ	53
АБВАСТРЭНЬНЕ МІЖНАЦЫЯНАЛЬНЫХ УЗАЕМААДНОСІНАЎ	56
ПЕРАСЬЛЕД СЕКСУАЛЬНЫХ МЕНШАСЬЦЯЎ	59
ПЕРАСЬЛЕД ПРАВААБАРОНЧАГА ЦЭНТРУ «ВЯСНА» ДЫ ІНШЫХ ПРАВААБАРОНЧЫХ АРГАНІЗАЦЫЯЎ	61
ДАПАМОГА ПЦ «ВЯСНА» БАЦЬКАМ, ДЗЕЦІ ЯКІХ ЗАГІНУЛІ ПАДЧАС ТРАГЕДЫІ НА НЯМІЗЕ	69
ДАПАМОГА ПЦ «ВЯСНА» ПАДСЬЛЕДНЫМ ПА СПРАВЕ «АБ ЗАБОЙСТВЕ ЯЎГЕНА МІКАЛУЦКАГА»	71
АДСУТНАСЬЦЬ НЕЗАЛЕЖНАЙ СУДОВАЙ УЛАДЫ Ў БЕЛАРУСІ	74
ПАРУШЭНЬНІ ПРАВОЎ ЧАЛАВЕКА ПАДЧАС АРГАНІЗАЦЫІ І ПРАВЯДЗЕНЬНЯ ВЫБАРАЎ ПРЭЗІДЭНТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ 16 ТРАЎНЯ 1999 Г.	76
ГАНАРОВЫЯ СЯБРЫ ПРАВААБАРОНЧАГА ЦЭНТРУ «ВЯСНА»	103